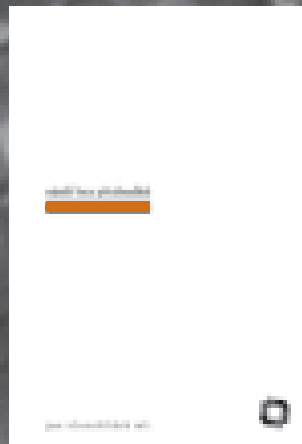


48

časopis pro současnou poezii

Psí víno

červen 2009



s přílohou

www.psivino.cz

literární kritika
recenze
rozhovory
literární historie
beletrie
publicistika



**někdo má tvar
a někdo nemá.
jak jste na tom vy?**

Nejčastěji vycházející literární časopis v českých zemích, letos již 18. ročník. Čtyřicet stran novinového formátu. Jednadvacet čísel do roka.

Lze objednat poštou, e-mailem, telefonicky, osobně
Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1
tel.: 234 612 398, 234 612 399
e-mail: tvar@ucl.cas.cz
Cena pro předplatitele 22,- Kč

www.itvar.cz

mezer a.org

literární

server

**Přehled
literárních a
kulturních akcí**

**Publikační prostor pro
nezavedené
autory**

**Literární
rádyjo MLHA**

www.mezera.org

*Ještě lepší
než
dobrá...*

Kulturně společenský časopis



www.dobraadresa.cz

WAGON



LITERÁRNÍ ALMANACH ON-LINE

V TOMTO ČÍSLE NALEZNETE TVORBU NÁSLEDUJÍCÍCH AUTORŮ: POEZII PAVLA NOVOTNÉHO ☐ FILIPA ŠPECIÁNA
☐ ZDEŇKA SOSNY ☐ SÁRY VYBÍRALOVÉ ☐ JARA HENKATENNA ☐ PETRA ŠIMKA ☐ MARKÉTY ŠPIČKOVÉ
☐ MIROSLAVA BOČKA ☐ ROZHOVOR S TATJANOU GROMAČOU ☐ POEZII KRISTINY HALKOVÉ ☐ DOMINIKA
ŽELINSKÉHO ☐ TOMÁŠE REPČIAKA ☐ BORISE LILOVA ☐ PRÓZU MILANA KOHOUTA ☐ PŘEKLADY BARBARY
GRUSZKE-ZYCH ☐ WISLAVY SZIMBORSKRE ☐ UKÁZKU RANNÉ POEZIE NEJVĚTŠÍCH HUDEBNÍCH HVĚZD ☐
ČLÁNKY JIŘÍHO T. KRÁLE ☐ LUKÁŠE NEUMANNA ☐ JINÝ POHLED PETRA ŠTENGLA ☐ RECENZE MILANA
HRABALA ☐ JIŘÍHO MAREČKA ☐ ZDEŇKA MITÁČKA ☐ KAMILY PŘIKRYLOVÉ A PAVLA KNOTA.



milí čtenáři

smrtící rána, kterou hodlal uštvědit literárním časopisům exministr Jehlička, je zažehnána. Příští rok si můžeme celou taškařici zopakovat znovu.

I ve vypjaté atmosféře, která panovala, jsme pro vás připravili další, 48. číslo Psího vína. Jako vždy vám nabízíme poezii českých i slovenských autorů. Poskromnu, zato však s osobitým svérázem, se svojí prózou představují Milan Kohout a Filip Špecián, který je pozoruhodným poetickým prozaikem.

Paní Lenka Daňhelová spolu s Peterem Kuharem pro vás připravili rozhovor s významnou chorvatskou básnířkou a prozaičkou Tatjanou Gromačou, který má název Mým cílem je hledání. Rozhovor doprovázejí i ukázky z autorčiny básnické tvorby.

Důvodem k zamyšlení pak může být článek Jiřího T. Krále, v němž mimo jiné klade otázku, jak dlouho vydrží být oddělen pomyslnou zdí internet od knih.

Úvahu o tom, jakou měrou a jakým způsobem je zastoupena literatura v našich denních tištěných periodikách nabízí Lukáš Neumann.

Závěrem vám nabízíme sedmero recenzí a jeden Jiný pohled.

Máme pro vás nachystáno i jedno překvapení v podobě obrazové galerie Art e Fakt. Více vám o tomto projektu nebudu prozrazovat, všechny potřebné informace se dozvíte na našich webových stránkách www.psivino.cz.

Příjemné čtenářské zážitky vám přeje

Petr Štengl

titulní strana



*Autor fotografie:
Viki Shock*

PAVEL NOVOTNÝ

VAŘIT STOŽÁRY

loňského roku
 větrný elektrárny
 prej vařit tam
 ty stožáry tak
 na pátou vlakem
 pak dvě a půl
 hodiny čekat
 někde přeče já
 nebudu stát
 někde jen tak
 než tam půjdu
 si něco dám
 k jídlu třeba
 nebo tak něco
 například já
 mám rád rum
 pěkně si sednu
 a před osmou
 se tam vydám
 všechno i průkaz
 zdravotní mám
 list výuční mám
 i tu kartu takovou
 i tu kartu mám
 a voni na mě
 pane ale tohle
 snad tohle ale
 a já povídám
 na pátou vlakem
 co já tady co já
 skoro tři hodiny
 co já tady jen tak
 to mám někde
 jen tak postávat
 a voni prej takhle
 byste nám chtěl
 lízt na stožár
 vraťte se zpátky
 vraťte se zpátky na zem

RYNOLTICKÁ ELEGIE

dneska je mi špatně
 dneska sem vyřízenej
 včera sem zas řádil
 a dneska ráno sem se
 ztrapnil tam dole u krámu
 krámskej zrovna
 vodemykal krám ale
 to snad ani nemá cenu
 vypravovat tohle
 já už vážně nevím
 chce to nějakou
 polívku nebo něco
 abych se probral
 pokaždý nebejvám
 v tak špatnym stavu
 ale teď sou prostě
 takový ty vobdobí
 samozřejmě ano
 sem pacient ale
 to sme tady všichni
 ale co máš dělat tady
 v televizi dávaj prd
 člověk už ani tamto
 dyť ani není proč
 ráno se skácíš doma
 usneš a probudíš se
 a je ti akorát blbě
 co já sem se snažil
 každému vyhovět
 ale voni voni ti
 házej klacky pod nohy
 voni voni se mi
 smáli do vočí
 a ženský sou tupý
 to vidíš jak jim to
 kouká z vočí peníze
 a já nejsem nákej
 zavopatřovatel tady
 já sám mám málo
 a doba je zlá
 a hodně lidí je samotnejch

hodně lidí dneska
 jakýpak copak nasekat děti
 a potom vnoučátka
 do práce z práce domů
 doma další práce
 plíny podělaný ne
 já se radši podívám
 na přírodopisnej film
 na cestopis se podívám
 já se nebudu vázat
 prachy samý prachy
 všude prachy pořád
 uspěšnej v práci
 soukromí napadřť
 lízt každému do řiti
 každému se klanět
 já sem šel v práci
 dycky na hajzl
 a tam sem mlátil
 hlavou do zdi
 ano prosim ano ano
 ano jistě ano ano
 ano ano zařídím ano
 byl sem vyřízenej
 naprosto půl roku
 sem se dával do kupy
 tři měsíce sem baštil
 prášky na nervy
 ale už to vidim
 už to nikdy nebude jiný
 dneska ten trapas
 u krámu ráno
 všechno je v hajzlu
 na silvestra sem si
 vykloubil nohu upad sem
 na silnici normálně sem si
 prošláp kotník takže
 novej rok byl skvělej
 akorát si pamatuju
 jak mě praštila
 silnice

POŤVEN (PÍSEŇ)

a já mu řekla poťven
nebudu tě fackovat tady
tady bys měl jenom vostudu
poťven! no tak poťven!

a von šel se mnou ven
a já mu říkám můžeš mě praštit
ale nesmíš mi rozbít zuby
a von řek že mi je rozbije

ve vteřině mě shodil na zem
podtrhl mi snožkou nohy
a místo aby rozbíjel ty zuby
stál tam a nevěděl co by

pak vodošel někam do tmy
vztekle přitom nakopával drny
s tímhle vážně nepočítal
že mu řeknu poťven

poťven no tak poťven
nebudu tě fackovat tady
tady bys měl jenom vostudu
poťven! no tak poťven!

JAK ZE SERIÁLU

karel starej utikal ruda jedličků já
a karel malej tenhleten pepik staňků
no to nás běželo a von ti bežel vepředu
a von ten pepik staňků dlouhý nohy víš
a von ti za nim a teď ti po něm hrábnul
a teď ho vyvlíká z bundy víš to bylo
v zimě vid' von ti držel tu bundu
tak pepik za nim a teď si představ von ti
lítnul domu do baráku vodošel branku
a teďka jak tam lítnul tak von nestačil
za sebou zavřít jak tam lítnul tak jenom
zabouch dveře a teď další tam lít
karel hrdlička já karel jirka všichni
jsme tam naběhli a teď si představ
von tam lítnul někam do kuchyně
do místnosti teď my všichni zase za nim
do místnosti a teďka ten bohouš
s manželkou leželi a koukali
a teď honička kolem kredence víš
a voni jenom leželi a koukali

jak něký zvířata a mysme ho tam naháněli
a teďka karel ho chytil a pepik vid'
bohouši vstávej bohouši vstávej
ten nevěděl vůbec kerá bije voni
byli asi po něký vopici a mysme řádili
a na něj budeš vidět budeš vidět uvidíš
a von já já já já už budu hodnej vid'
tak zase všichni sme vyběhli ven
no to byl průběh víš no jak ze seriálu
šecky dovnitř šecky ven!

KAMENIK (PÍSEŇ)

včera prskal kamenik
karel mu normálně říká
co ty seš za kamenika
jakej ty seš kamenik
ty nejseš žádněj kamenik
ty seš normální přiblblik
vobyčejnej přiblblik
ty nejseš žádněj kamenik

a ten se vztekal kamenik
a ten se vztekal kamenik
a ten se vztekal

a karel mu hned zase říká
co ty seš za kamenika
jakej ty seš kamenik
kolikpak je šeskrát pět
no kolik je to šestkrát pět
to seš pěkněj kamenik
dyž ani todleto nevíš
kolik je to šestkrát pět

a ten se vztekal kamenik...
a ten se vztekal kamenik
a ten se vztekal

a karel mu hned zase říká
co ty seš za kamenika
a kamenik se pořád vzteká
celej zrudnul kamenik
byl celej rudej kamenik
byl celej rudej jak se vztekal
pěkně prskal kamenik
- a karel toho radši nechal

BRAMBORY

karel a říkali mu karle
karel a jarda
a byli před nádrážím

a řekl mi lelko dáš mi cigáro
a já sem říkala já mám jenom jednu
nechala sem mu půlku a on říkal
já mám brambory děláme brambory
a že můžu jít k němu
že mu to nestojí

a jeli sme dvanáctkou
a třináctkou směr bystrč
já myslela že jedu jinam
spletla sem si to s číslem 49
kam mě odvezli evangelici

jeli sme tam
tři zastávky za českou sme jeli
vystoupili sme tam vystoupili
vlezla sem tam a byla tam tma

a von říkal že brambory až ráno

a von se v noci připlazil
že mě ošu- znásilní ale já se nedala
a předtím jarda a pak i jano
co tam byl už od minulýho dne
von zkoušel jestli su kurva
ale pak mě zachránil protože
už aj on měl strach

protože karel
mě málem uškrtil
prej profesionální žebrák
že prej je na něj vypsána
milión odměna
a že ho chcou zabít

a jano ho chyt
a kýv na mě hlavou
a já utekla pryč bez brambor

Pavel Novotný (*1976 Liberec)

Vystudoval češtinu a němčinu na Pedagogické fakultě TU Liberec, v současné době studuje germanistiku na FF UP v Olomouci (dokt. studium, obor německá literatura) a pracuje jako odborný asistent na katedře německého jazyka TU Liberec. Je autorem radiofonické kompozice *Lžička* (ČRo3, 27. 10. 2007) a akční básnické skladby *Brambora* (Art_s Birthday, ČRo3, 16.1. 2009). Společně s Jaromírem Typltem scénicky zpracoval dadaistickou skladbu *Kurta Schwitterse Ursonate*. Vydal básnickou sbírku *Sběr* (2003). Působí jako frontman skupiny *Nabídka dne*.



FILIP ŠPECIÁN

V NEDĚLI VE MĚSTĚ

Ve slunečném městě vpíjí se do čocek lesky,
nedělní obědy linou se vzduchem a mísí se na rozích.
Tepem města se dá projít, ale i proběhnout.
Smutné obchody neví co nabídnout.
Moderní autobus projíždí mezi paneláky,
nabízí reklamu mlčícímu davu.
Potomci na hřištích už přestali věřit, že nešlápnou do hovna
a svou hru hrají vždy doopravdy.
Movití měšťané spěchají utratit svůj čas do zábavných center,
nemovití příbuzní jim tiše sekundují v parcích, vyčkávají
na svou kořist.
Všichni pak večer budou koukat na svůj oblíbený seriál.
Budou vtaženi do růžového pelíšku komerčního cirkusu.

To si už nikdo nevyšmává odrazu světelného?
Pozůstatek kosmického semaforu dnes nikoho nebere?

Na ulici Budovatelů je vše už vybudované
a je dobře střežena před kdejakým pobudou....

EVROPA

Jako když se zabodne roj sršáňů do jednoho místa,
jako když se srazí hejno zaoceánských parníků,
působí evropská pevnina.
Proč se kumuluje materie zrovna na tomto místě? V tuto dobu?
Co ji sem táhne?
A je pevnina evropská tou nejvyspělejší?
Drápy z jiných kontinentů tu trčí mezi stavbami.
Nejdřív Rus, pak Američan, teď už i Japonci a jiní se přou
o místo v evropské stáji splašených koní.
Jaký to magnet pod naší půdou zakopán jest?
Anebo v jejím samotném názvu se skrývá slovní rébus.
Tedy, že je zde skrytá eventuelně ropa – tedy Evropa.
Tajemný kus světa svrásčelý.

* * *

Seděli tam pospolu a mysleli si, že myslí na budoucnost.
„Hovno. Kastrátí“.
Přistoupil k nim a vydechl za ně dávný kouř, který spolu kdysi
vdechli, aby na chvíli utekli od společnosti poameričtějších
deviantů.
Neuměl žít jako oni. Měl strach z jejich zaběhlých struktur.
Vrátil se zpět ke stolu a vytáhl si kanylu, která pro něj
nepředstavovala bolest, ale vysvobození.
Myslel na inkoust a nebylo mu dobře. Viděl, jak se mísí s jeho
krví a vkrádá se mu do těla. Špinavá, zakouřená žlutá záclona

byla jeho nejvěrnější zpovědnicí. Někdy přišel i Dominik Hašiš,
to pak bylo zpovědnicí vše. Sláma, hadrový panáci i vojetý
kalhotky Marie Stuartovny po ragbyovém zápase.
Ego mu mastili jiní. Běhal si pro něj a tvářil se u toho nešťastně.
Jak jinak taky.

Už ani nechtěl být součástí města. Chodil mlčky ulicemi a občas
plivl do kanálu.

Olověné nebe nad jeho míchou, ho krotilo před dalším
pitím. Už si nechtěl ani připustit, že jeho pravou zpovědnicí,
jsou mlčící pouliční lampy. Už je ani nezdravil. Bylo na nich
načůráno, od psů.

A kolemjdoucí lidi vnímal spíše jako kostelní vitráže. Díval se
do nich a skrze ně. To když svítilo silné protisvětlo.

A netopýří klam, byl tu a tam.

Kde je ten věčný tikot hluchých hodin?

Sedl si na hlínu a vyzvracel se.

Kolem dál občas chodili lidé a on byl znechucen čím dál více
myšlenkou, která ho děsila. Věděl, že společnost se začala
radikálně dělit na chudé a bohaté. Jako kovový, studený zip se
rozdělila. Jedním, rychlým, smrtícím tahem. Čas utápěl chudé
v jejich nicotě, kdežto bohatým sral zlato, zadarmo.
Není uniku. Není matko.

Je jen věčnost, která se musí občas přetrpět.

* * *

„A čeho si mám jako všímat, abych TO mohl taky vidět“? Zeptal
se ho jednou jeden trouba.

„Ty nic, ty vole, ty čum dál do sklenice a nenech se podvést
ohněm“.

„A jak jako ohněm?“

„Už drž hubu a šoupli se“.

I když seděli vedle sebe malý kousek, byli těmi nejvzdálenějšími
protipóly.

Od chvíle, kdy se naučil žebrať, se stal tím nejbohatším pánem
v okolí, se kterým radši nikdo nahlas nemluví.

Tu jednou si chtěl cizák s ním cosi důvěrného probrat. Zeptal se
ho teda a on mu na to odpověděl:

„Vyndeť si, prosímte nejdřív z dršky ty chlupy a pak se zeptej
znovu. Není ti rozumět“.

Nerozuměl, ale vyzvracel se. Myslel, že je to skrytá šifra.

Nebyla.

Ale konečně se někdo naučil, aspoň jedno písmenko.

Těšilo ho to. A už se nemohl dočkat, až si spolu někdy
promluvěj fakt o vážnejch věcech.

Utřel si vousy do saka a hlava mu padla na stůl.

Omlouval se krví.

Celá jeho minulost, byla investicí do budoucna.

Teď to zjistil a šel si namočit rifle do umyvadla, aby hlavně nezapomněl na zítřek.
 Ráno vstal, a potichu šel kalhoty vyždímat.
 Vzpomněl si, že si něco slíbil, ale nemohl si vzpomenout.
 S mokryma džínama běhal po Václaváku a chtěl zase revoluci.
 Nikomu se nechtělo přidat do jednočlenného davu, tak se šel utopit do Vltavy. Předtím vycvak láhev tvrdýho a vsugeroval si, že jsou v řece pirani, co navíc nesnášej mokrý modrý džíný, ale milujou jeho hnědou krev.

* * *

Bouřka ho cvrnkla do nosu a on padl obličejem do bláta.
 Uhýbal prázdným pohledům kolemjdoucích a mluvil si sám pro sebe.
 Zastavil se až před zrcadlem.
 Poznal to podle orosení, a tušil, že dál se jít nedá.
 Báł se zrcadlo rozbít, a že by se vrátil, si nedovedl představit.
 Stál tam takhle šest let.
 Pak zrcadlo pěstí rozbil a střepy si podřezal žíly.
 Než se vyříl, trvalo to dalších šest let.
 A pak asi odlétl do jiného kraje.
 Byl konečně časem.
 To si vždycky přál.

Dnes se mu vůbec nedařilo. Svítala mu až příliš zblízka do ksichtu, jeho bezvýhodná retro situace.
 Rád se ale díval dlouhé hodinu do průvanu. Byl si jist, že jednou přece musí přiletět.
 „Vím, že má křídla. Vím to! Každou noc mě jimi lechtá na zádech a vypráví mi, jak bylo kdysi bezvětrí“.
 Řídil si podle toho hodiny a nedokázal si představit, že by mu jednou došly baterky.
 Umřel by na příušnice a v poslední křeči by z něho vystříkla houbová omáčka se šesti.
 „To se radši budu dívat dál, do průvanu, jestli něco nepřilítne“.
 Oči mu po pěti letech zírání zajely hluboko do hlavy a nos mu zmizel úplně.
 A nejednou tu byla, i se svejma zfetovanejma družičkama.
 Neměl sílu mluvit, ale chtěl se jí co nejrychleji zbavit, povídá:
 „Zmiz, nebo ti strčím prsty do kundy a řeknu to tvému fotrovi.
 Ne. Pošlu mu to rekomando. Jo a ty tvoje sjetý družičky, předhodím Talibanu.“
 Sama si pak omlátila rypák o plechový zrcátko, a teď bydlí asi v jiné galaxii a holí si nohy kosou.

* * *

Tyhle moderní žrádla jsou docela fajn. Akorát, že je člověk pak napranej, jak jitnice.
 To chce kokain a hned si krkneš.
 Je to jako si zapracat a pak jet s kundou na výlet.
 Kotvy lesa, jsou ten nejsilnější mechanismus na světě.

Jenže on se cítil být tekoucí.
 Rozprostírá se při zemi
 a myslí asfaltem.

Báseň je jako balónek.
 Nestačí ho jen nafouknout, musí se ta štopka ještě zauzlovat, aby neunikl vnitřek, pak teprve může v klidu letět.
 Odpružená, plytká událost ho mrštila zpátky o podlahu.
 Utřel z koutku krev a zasekl se v čase.

Dejavu mu způsobilo rány na těle, ze kterých se snažilo vytékat dosti husté mléko.

Člověk se každý den budí jinak, pomyslel.

Někdy jako muž, někdy jako žena.

Když se vzbudí jako muž, celý den pak hledá, kde své sémě zakotví,

prodá,

přibije,

připoutá.

Je plnej čehosi,

a je přesvědčen, že druhý to přijme kladně a pomůže mu tak k dokonalosti denního standardu. Prostě se potřebuje vylejt.

Potřebuje někam přinést svoje přebytečné palivo a tam ho pustit, aby si chvíli žilo vlastním životem. Pomohlo druhého zcelit se a vytvořit tak z něj dolitý pohár. Někdy, když se sejdou dva a více těchto vylejvačů. To pak většinou vzniká umění.

Občas se člověk, ale taky vzbudí jako žena. A to je větší průser.

To pak brouzdá a hledá, kdo by ho naplnil. Co by vyplnilo prostor, který mu přebývá v těle jako prázdná bublina. Jako slepec, co se ztratil v biografu.

Čekající vzduchové prázdno, které dává podvědomý pocit člověku, že cosi v něm je nedokonalého, neuceleného, bez něhož by byl celý den degradován na laciněj trhovej šmejdskéj cetek.

Od té doby ženy rády vyšívají, anebo se prodávají mužům.

Opodál se ze tmy vysoukala zmačkaná událost, která chtěla být pojmenovaná tím správným jménem.

Nechtěla být už zmuchlaná jak papír od sekaný, ale zas nějakěj nafintněj nověj kabátek si taky nepřála.

Zas jsem přijel po dlouhé době do Prahy.

Natáhl jsem opatrně ruku a snažil se přivítat s uštvaným davem pražským. Tu ke mně přistoupila osoba v přestrojení a vrazila mi šroubovák pod žebra.

Jen jsem se stačil zhluboka nadechnout a uslyšel, jak mi ta figura potichu povídá:

„Ahoj čoveče, vítej v Praze“.

„Cos mi to udělal ty vole“?

„To nic. Toho si nevsímej. To je reklama. Líbí“?

TŘES

Na pomezí světa a stínu rozprostírala se živá voda a z ní se život utvářel.

Byla to ta planeta. Planeta Země.

I z tebe a my z ní. Kosmický obyvák.

To už, ale nikdo nevěděl.

Už to měli jako kosmickou čističku odpadních vod.

A sakra i se sušákem, kterému už docházelo helium.

A je nás tady sakra dost.

Dost na to, aby se každému vedlo dobře?

Anebo dost málo inteligence na to, abychom byli schopni vytvořit harmonické bytí?

Bude se to muset oklepat.

Bordel opadá.

Kdo je ale ve skutečnosti bordel?

Je to ta chudíčká Somálka se šestnácti dětmi?

Kdepak.

Je to ten překupník,

spekulant – to netáhlo, kterému se dřina odehrává v mozku.

Kouří se mu z palice.

Vymysleli si peníze a udělali z nich zboží.

Takovejch je.

Blbci.

Neuvědomili si, že je to nápad lidstva.

Sežrali to, skočili na med.

A teď neumí ani zasadit zrno. Neví co je voda. Má k ní odpor.

Nejlepší je přeci coca-cola a šampón.

A co ty jejich manželky – chudinky zmalovaný, posypaný vyšlechtěnou chřípkou.



ŠPINAVÉ NÁDOBÍ

Poslední dobou už se ani moc nesnažil stavět mosty. Vždy se tak rád tomu oddával.

Vazby lidi.

Měl z toho dobrý pocit. Když mu někdy, ti více zablokovaný, pak pěkně vyčetli svá moudra, kroutil přitom hlavou a zadíval se na nejbližší les. Nadechl se s hluboka.

A bude to horší, uslyšel...

To až prý krachnou úplně všechny pojišťovny, banky a jiní shromažďovatelé umělé vytvořených nehmotných struktur, které slepě určují subjektivní finanční měřítka lidem, kteří již dávno zapomněli na to, že jejich hlavním naplněním v životě, je zachovat život samotný, tj. nechat tělo vyspat, dát mu najíst, zabránit tomu, aby na něj nefoukalo a nepršelo, a občas ho třeba pobavit jakoukoliv hrou, to pak lidé hned zapomenou na slova lásky.

Slova jako *věnovat*, *půjčit*, *darovat*, *odpustit* úplně vymizí.

Nejhorší pak, ale bude trpělivost rozumu. Tj. vydržet tu dlouhou dobu, čekání na lidi tupě kousnutých v materii, než za nějaká ta léta sami zjistí, že opravdu nepotřebují vysoušeče vlasů, pračky, myčky, ledničky.

Muži budou dlouho přesvědčovat své ženy, že není opravdu důležité, aby si kočičky chodili každý týden přebrousit dráčky. Jak dlouho je asi budou přesvědčovat o tom, že déle přežijí, když si ty nehty okouše a půjde třeba na dřevo, které jim zajistí teplo? Anebo krásná mrtvola s ostrými dráčky? Uvidíme.

Začal si všimát těch lidských střetů a věděl, že teď už to bude na denním pořádku.

Dřív, když procházel městem, toliko hádkám, rvaček, a jiným neshodám mezi lidmi nebyl svědkem. Cítil ve vzduchu ten energický tlak, který je vytvořen samotnými lidmi a proti lidem samotným nastaven.

Vymysleli si cifry, které udávaly stále více nehmotné debilní tempo lidem zúčastněným, tedy skoro všem, jejich nepřírozenou závislost na finančně globálním systému. Nejhorší na tom je, že ti lidé, už ani samotné peníze jako papír, nemají, nedrží. Už doufají jen, že mají někde v nějakém bankovním systému svou cifru, na kterou se vždy mohou spolehnout. Dřív měli lidi aspoň grunty, lesy, rybníky. Dnes mají imaginární nezajištěné cifry, které se jim pomalu ztrácejí a mizí v utajeném labyrintu nadnárodních společností, které ani samy již nevědí, komu patří. A co si ti lidi pak počnou s umělou kartičkou bankovní? Snad s ní budou kolem sebe rozhánět vzduch, který bude stále více nedýchateľný, teplejší, až krachne i energetická síť a klimatizované objekty se stanou nesnesitelným vězením horkého stínu.

ŘEZNICTVÍ PRAHA

Sjel jsem dolů. Do podzemí. Elektrickou řekou.
 V metru seděly jen sochy a zíraly na sebe.
 Vyprávěly si beze slov. Některé křičely moc nahlas.
 Něco asi chtěly. Já je slyšel, ale nerozuměl jsem té řeči.
 Ovátý pražským podzemním proudem páchnoucího termitiště,
 jsem se dostal opět na světlo.
 Silnice, na níž byly spletné hadí líhně, byly plné kovu a já se bál
 je přetnout pohledem, natož pak tělem.
 O něco bohatší sochy než ty dole, někam pospíchají. V obličejích
 šarpej. Kroutí prudkou zatáčku, která byla jako včera osvícena
 silným světlem v tuto dobu podvečerní. A šarpej nic, prej
 pospíchám – třeba nakoupit anebo jedu krás – tedy do práce.
 Ulicí jdu dál a potkávám dvojníka, toho, za kterým zrovna
 kráčím. Profrčel na kole s kápí na hlavě,
 zkusil jsem ještě zvolat jeho jméno, ale dvojník pádil.
 Na jakémisi náměstí se honili mravenci, mezi nimi sochy nesoucí
 své hmoty domů.
 Jeden z mravenců ke mně přistoupil s půvabem
 nenasytosti kmitočtu nohou a pravi:
 „Hele kámo, nemáš nějaký drobný?“

Vytáhl jsem kovový peníz a říkám:
 „A hele, kde je tady ulice kterou hledám.“
 On se otočil, nohy se mu prolomily v kolenou, ukázal směrem
 tam, pak tam, a šel si užít almužny.
 Tak jsem se vydal nejdřív tam. Tam nic. Zjistil jsem, že jdu
 špatně.
 Zkusil jsem dalšího mravence.
 „Hej, vy s těma klepetama, nevíte, jak se dostanu na náměstí
 blablbla, prdprdpr.“
 „Jo, to prej nahoru“, vedle se přidal do debaty další hmyz,
 „kdepak, dolů, vodjagživa“.
 „Tak jo chlapi, díky, já půjdu středem.“
 Taky špatně.
 Šel jsem bulvárem a světelné reklamy se mi zavrtávaly pod kůži,
 kde působily silnou bolest. Lidi, které jsem potkával dál v ulici,
 měli v obličejích spletné pavučiny bez struktury a nedalo se
 na ně hledět déle nežli malou chvíli.
 Mají to těžký život, lidé pražští, pomyslíl jsem si.
 Za trochu lepšího, za kusy hmoty, obětovat klidnou hladinu
 vnitřní řeky. Pak si jej nahánět, pátrat a někdy i přepadávat

STRAVNÍČÍ OD BOBRA



v tom chaosu a nekonečné olympiádě ekonomických smyček. Chtělo se mi zakřičet na ten lid.

Kamarád, který obsluhoval čajovnu v centru Prahy a se kterým jsem se již delší dobu toužil sejít, mne začal navigovat po telefonu a já již v nastupující panice začal jemně používat maloměstské lokty v labyrintu byznysu, a našel tak naváděcí a záchytné body, které mě měly dovést do oázy čajem provoněné. Slušně žádám řidiče taxislužby, zdali by mi ukázal náměstí, které hledám již delší dobu. Taxikář, chvíli váhal, jestli ze mě něco nakápně, a když zjistil, že to myslím zcela upřímně, tak mávnul rukou kamsi do zákoutí a ujel ve svém blyštivém voze.

Procházel jsem ulicemi a hledal ono náměstí, kde vládne trhu jakési věhlasné rychloobčerstvení, a od kterého by mělo být snadné objevit čajový stánek.

Stmívalo se a já hledal stále. Tu a tam mne za pačesy zatáhla historie a nutila mě k tomu, abych se zastavil v tom mučivém spěchu a vyslechl její moudrou, dávnou zповěď. Musel jsem, a zároveň chtěl naslouchat a obdivovat umění dědů, kteří dělali svou práci nejen za peníze, ale i doopravdy.

Občas mi připadlo nevěřitelné, jak lidé pražští, umístili reklamu tak neskutečně krutě, když ji pověsili hned vedle soch a jiných skvostů minulosti. Největší újmu způsobili krásnému lvu, který zdobil ještě krásnější secesní dům, když mu vedle hlavy posadili obrovskou reklamu s nápisem - Luxusní kožené zboží. Lev v tu chvíli opravdu jen symbolizoval boj o přežití. Neustále cenil zuby na pár metrů vzdálenou tříproudovou silnici, kde i v tuto večerní hodinu zápasili agresivní řidiči, nejspíš asi v tom, kdo bude dříve doma a bude moci se jako každý den cpát nezdravým jídlem, a bude chtít u toho pozorovat nevkusné televizní zpravodajství, kde mu jistě povětšinou zrekapitulují, jak se jeho krutí spoluobčané hrubě pokusili zbohatnout.

Anebo mu ukáží různé druhy masakrů, které se v ten krásný den udály ve světě. Možná. Lev nehnul ani brvou.

Úspěšně jsem přešel tento nebezpečný městský autodrom, který mě ještě agresivně nutil k tomu, abych se koukl na ta krásná drahá auta a mohl být tak nesoustředěný, lapitelný, potažmo přejitelnější.

Pár dalších telefonů, s mým přítelem, mne dovedlo na rozcestí, od kterého se zdálo být cesta k oné čajovně již jednoduchá. Nebyla. Náměstí, které mělo uprostřed malý parčík, mělo i několik příjezdových cest, a tak jsem intuitivně hledal tu pravou, ve které se mám usídlit. Procházet kolem parčíku bylo dosti naučné a poodhalilo mi letmo seskupení pražské. V černočerném nočním stínu na lavičkách seděl starší manželský pár, dále pak veselá parta mladších tmavočechů, fetáci a polofetáci, hrstka kapsářů, několik západních hamburgerozeroutů, uvědomnělý bezdomovec a malá, ruský

mluvící, skupinka alkoholiků na dovolené.

Prošel jsem kolem bez incidentu, i když jsem jej čekal. Nikdo se mnou nechtěl zabývat. Divné.

Po chvíli jsem našel čajovnu. Byla nádherně schována v ulici, kde ještě rostly kupodivu keře.

Utajená živnost pro vyvolené. Dům se halil do staršího kabátu, aby se tak mohl jen na chvíli schovat před komerční cháskou a pozitivně dumat nad co nejdelším oddálením své rekonstrukce, a vyhnout se tak vtažení mezi své opravené bratry, jež nedůstojně slouží byznysu. Celá ulice prvorepublikových činžáků se sice pyšnila v novém kabátě, ale pod rouškou blahobytu tupě žárnila na neopraveného stařešinu. Vešel jsem do čajovny malými dveřmi, vydechl motorové zplodiny a vyměnil je za vůni čaje, jež promísená arabskou šíšou jest.

Pozdravil jsem se s přítelem a přizván ke stolku okusil vodní dýmku nemalé velikosti. S námi ve vonné oáze byla ještě hrstka hostů, kteří si také libovali v onom kouřovém opojení. Na zdech na nás dohlížel v několika podobách Šiva a lehce nás umravňoval. Naše malá skupinka se po chvíli rozrostla o další přátele mého přítele a témat bylo najednou mnoho. Noc se plnila kouřem a já poznal pár dobrých lidí, kteří mi poodkrývali kreativnost boží.

Mladá, náctiletá, skupinka s jediným chlapcem, která seděla po mé pravici, již končila svůj kouřový rituál a chystala se domů. Mezi nimi byl i jeden hoch východního typu, který mi připomínal Čingischána se svou věrnou družinou svůdných děvčátek. Všichni teplem otékali v obličejích a bylo jim dobře. Rozloučili se a roztekli se po Praze.

Naše debaty se měnily v kouři arabské dýmky a jen omylem byly dotaženy do konce. Nakonec moji noví přátelé vytáhli notebooky a začali ukazovat svá vzácná videa se sportovními dovednostmi západních basketbalových hvězd. Moc mě to do tohoto prostředí čajovny nezapadalo, ale po chvíli mě umění těchto borců spoutalo a tak jsme všichni společně obdivovali něco, co bychom se mohli také někdy naučit. Videá stupňovala svá láková potěšení a po chvíli se začala předvádět v jiných eroticky laděných představeních. To mne, ale už vůbec do zákoutí čajovny nezapadalo, i když jsem bral na mysl přirozenou kreativitu boží. S tímto malým spolkem, který na mě i tak působil velmi sympaticky, jsem se rozloučil a popřál jim dobrou noc. Kamarád mi ještě poskytl možnost očistit jak fyzické tak i psychické. Pak už jsem ulehl v kladně nabitém prostředí čajového ostrova. Šiva, který hleděl z obrazu do místnosti, mě zkontroloval, zdali jsem usnul bez záporných myšlenek a pak asi šel taky chrápat. Praha voněla historií a nabíjela svou spirálu, kterou zas ráno promění v úžasnou sněž bití/bytí...

Filip Špecián (*6. 12. 1978 Most)

Vystudoval fotografii. Publikoval časopisecky, zejména ve Tvaru. Prošel řadou zaměstnání od prodavače a kopáče přes šoféra až po uklízečku. Působil také v neziskových organizacích pro obnovu památek v Krušnohoří, nyní je zaměstnán v modelářském oboru jako konstruktér a tiskař.

ZDENĚK SOSNA

ZLATÁ ŠEDESÁTÁ

Jako malé dítě
střílel jsem po celém bytě.
Jedny prázdné sirky
gumičku, dvě dírky
k provlečení nitě
místo hlavně tužka.

Jenže ani puška
věčně nebaví tě
a tak coby školák
toužil jsem mít rolák
a rifle do zvonu
za čtyřicet bonů.

Zlatá šedesátá
zvláště pak když táta
řezníkem je v Masně.
Není nic víc jasné
řídí-li se kultem
prodeje pod pultem.

Pak dokonce můžeš
nosit delší účes
a soudružka třídí
po dodání tři dny
hledí si jen svého
kusu vepřového.

Když na vyšším stupni
zkrátily si holky sukni
to už neurčoval lajnu
jenom dělník na kombajnu
ale taky jiný vzor.
A do toho tranzistor.

V sobotu též u kina
kde na plátně hezká Nina
s jedním soudruhem
žije jen svým soustruhem
z hloučku skoro do rána
šalala i Dajána

ozývá se teplou nocí
až za vodu do rákosí.
Pak se ale změnil výběh
a to je zas jiný příběh.
Na ten nechci vzpomínat.

Ale zlatá šedesátá, to mě dojíká.

VYLETĚT Z KŮŽE

Jednou za rozbřesku
ještě v plném létě
došlo k tomu třesku
a já prvně letěl.

Přes okno v ložnici
vplul jsem do zahrady
zatím co ten spící
peřinu až u brady.

Zážitek byl krátký
ale silný zase.
Něco chtělo zpátky
a když jsem se vracel

od stropu jsem viděl
tělo na posteli.
A bylo bez křídel.
Jak nechtělo se vtělit.

Děti si hrají

Děti si pěkně hrají
skřivani v oblacích
mámám tu sukně vlají
na koních houpacích

výskot a plno křiku.
Co chcete, přece děti.
Svůj vláček v kufříku
nese si táta Pěti

Pěta už umí čurat.
Prý bude střílet z tanku.
Jó, to ty děti u vrat
umí už vybrat banku

a vykolejit rychlík
chce na písku ta parta.
Na co teď myslím?
Bá níík, Spá rtáá..

VELKÝ TŘESK

Po velkém třesku
vržené kostky
znaly jen šestku.
Slepá a bosky

šlape v tom věda.
Do hmoty buší
a tomu běda
kdo začne o duši.

Neví, co hledá.
Až ve svém lesku
dospěje leda
k vlastnímu třesku

dá špunty do uší.

TO CO HŘEJE

Ten Bláha odvedle
je divný patron.
Když už to soused je
moh by se spoň

zmínit tu o počasí
tu jak je venku
o kolik zdraží asi
zas cena za jízdenku

nebo jak zřejmě
dřív všichni naši
byli si rovni stejně
od Tater k Aši.

On ale s pozdravem
zavírá dveře bytu.
Dívám se z okna ven
zas píšu do sešitu

co se tu kolem děje.
Moc toho není.
Zima a leje. Mě ale hřeje
to sociální cítění.

VINCEK

Muj kamarad Vincek
řidi na traktore.
Po polu s nim oře
pak ho ma ve dvoře.

On v nim včil už meška.
Nechce ven z traktora
bo ta jeho Mařka
zase s Vinckem ora.

DOMA JE DOMA

Doma je doma
už jsme tu zvyklí.
Z cigána roma
jak ze tmy přitmní

a kdo si roz

žne
ten je rasista.
Žiga na Ostrožně
obral mě o tři sta.

CO JE OSVĚTA

Na stare roky
začínám robít machra.
Ráno vyžehlím puky
kuknu se do zrcatka
a potom
když už sem kusek za plotem
si kontroluju zadní kapsy
eli tam mam kulomet na vši.

Nedívám se už do kešeně
bo stejně v ni už
nedochaza k změně
a mam ju enem na paradu
kvůli tej kapse vzadu.

Tak idu dycky na zastavku
vprostředku návsí
bo raz za tyden kolem patku
když neni zafujana cesta
a přes polo nejede zkratkum
zastavi tu autobus z města.

A pak se všeci u nas na vsi
co mame zajem o kulturu
jak uložíme v šenku kosti
bavime o tej udalosti
a kery slope nejvíc rumu
tak teho vezem až do domu.

A može na tačkach
pak zvracat v zatačkach
a hulakat na celu dědinu.

Ve slovech už plavu
svět míhá se
jak z oken rychlíku.
Pro prázdnu slámu
se slova mlátí jedno s druhým.
Na břehu kvetou plamínky.
Házím do vody kamínky

a ona dělá kruhy.

* * *

Šel jsem dnes k rybníku
bych pročistil si hlavu.

.....

Zdeněk Sosna (*1954 Opava)

*V r. 1983 přišel do Prahy, kde žije
dodnes. Ženatý, otec dvou dětí. Roku
1985 podepsal Chartu 77. Básně dosud
publikoval v Divokém víně.*



SÁRA VYBÍRALOVÁ

ŠPATNÝ DEN

Někdo mi telefonuje
Tvrdí že mám narozeniny
a opravdu: venku je tepleji než včera
v parku je cítit oheň
první hry s děckama a s míčem
zas trochu zošklivělé město
plné skromných radostí
ošuntělých
zestárлых
titěrných
panenek s oprýskanou pleť
zapomenutých na lavičce

roky mnou propadají jak mince automatem na kávu
cítím těžknout
cítím nabývat
váčky pod očima

Dnes mě bude bolet hlava

MÍT OKNA

Až se zas jednou odhodláš
mýt okna
bude to jako dlouhý polibek se světem
ulice bude se rozhlížet ve tvém bytě
hlasy lidí a psů zasednou v jídelně ke stolu
a pod štaflemi
po chodníku
dlouhými tympánovými kroky
necháš poskakovat Strausse

pokrývači odnaproti
uznale ti pokynou prostředníčkem
vaše barevné rukavice na sebe zamrkají

SLAVNOST

Nadešel den slavnosti
slyšíš trochu
z mikrofonů
zpoza rohu
bubínky a píšťaly a kastaněty a dětské hlasy
už

Sedíte na fošně a Igor jí housku
(je poledne a míchačce sklaplo)

a modré igelitové plachty stále leží zmuchlané a přisáté k zemi
slepené bahnem jako posmrkané kapesníky
uválené jako její vlasy po spánku

Beton se leskne až bys bruslil
pršelo
deset tisíc přízraků jde kolem a dívá se ti do tváře
deset tisíc přízraků jde
nudit se smát se popíjet a vyskakovat do výšky
že? těm děvčátkům jistě ruka o tvář nezaskřípe
když si přihnoují vlasy za uši

(něco úplně jiného)
(šepot)

Igor jí housku se salámem a mlaská
trochu máš chuť a trochu posloucháš
i hudbu i smích i mlaskání
na kloubu prostředníku zkoušíš ostří zubů
trochu závidíš

VALE!

jsi malý lehký bezbranný
předmět: oříšek píрко kus kůry parník z polystyrénu
kladu tě na hladinu
přiklekám ke břehu
lesklé a chtivé řeky slin
a jen ze zvědavosti smáčím prsty
pouštím tě jak jsi chtěl
co mám udělat napsáno mám na papírku
cizím rukopisem

a pak ti mávám
já nešikovná Mařena s vratkými koleny
v ponožkách naruby
jež zabloudila ve zdejší čtvrti
neví kolik je hodina a čím je
jež ani buchy na cestu péct neumí

vlákno mezi našimi ukazováčky slábne
popluješ a já si zakryju oči
polibky po větru nechám si od cesty
ale čistě soukromě zůstanu spokojená
není možné abys neudělal díru do světa
prorážíš ho v přímém směru
jsi
ledoborec

PROJEKT

žili bychom
možná
kdyby k tomu byly podmínky
správná teplota tlak vlhkost vzduchu
odstín v nátěru stěn a nebe
křik těch správných ptáků správná

vůně akátů a nádrazí
správný
potměšilý
tep pralesa města v rytmu úderů krve
tak potom možná
v srsti červencové noci

.....
Sára Vybíralová
(*1986 Hradec Králové)

*Studuje francouzštinu a historii na FF UK.
Několik textů jí vyšlo ve sborníku Ortenovy
Kutné hory. Je autorkou literárního serveru
Totem. Knižně ani časopisecky dosud
nepublikovala.*



JAR HENKATENN

KNIHA

nečtu knihy, kde
hrdinové nechodí
ani na
záchod

jen se podívám
na tučného komika
na mářách svědků
každou stránkou

ožívá v epilogu
na nočním stolku
a sklapne jako
třetí zuby

v nálevu

JEDEN

z babělec hodil balík
nedopsaných večerů
přes křeslo vysvětlování
všech později a do času

žádné námítky
ne, k životu potřebuje
týden názorů, všech hanebností
které nepřepere

jako prádlo
natažené dozadu, kolem
krku šedé, odřených hrbolů
jak doufal, ještě nezralých

a

běhal tak rychle
až hlavou narazil
na své
tupé čelo

křach!

V HODINÁCH

postupně nabýval
na vzduchu, ve společnosti
nad každou hodinou
mnohem více je

zabalen do papíru
v přezrálou, velikou
a umaštěnou ztrátu
nicnedělání

po trávníku, místem
pro velkou potřebu domácího
pán si odnese
teplo do kapsy

protože

dokud se TEN PES nevysere
tak TEN PES nic nedostane

a za řekou, na stole
vepřové hody
pára od hrnce
pára od huby

SKÁČE

tajemství přísné, dokončené
v prostředí, z manželských doupat
běží vstříc
přítomným

míč

synek

pohroma

V PAPIŘECH

škoda

protože

tvrdě a stále
chystám spustit
poplach
zklamání

kupředu, nezadržitelně
v záhonech žlutých hlav
pilný a zavázaný
své zneuznané chorobě

zatoužil jsem, pro vyhlídku
neobvyklou, vidinu mně
prasečí, nutnosti v úřadu
končící, jako druhý

do schodů

přivazuji provaz váhání
kamenů chudoby těla
blízko, k sobě mě vytáhne
ke svému srdci

zvon

neudržím zavřené ruce
pod vodou prázdná
sešívání únavou
věcí, nutně sborově

dokončí, nenechá pobíhat

zvon

.....
Jar Henkatenn (*1981 Vsetín)

Soustavně tvoří hudbu, slova a obrazy. Hledá něco, co by všedností a jednoduchostí naplňovalo každý den.

PETR ŠIMEK

MĚSTA

park se vrací na viditelné místo
poté, co jej noc unesla, zemřela
a on našel cestu zpět

maminky a tatínkové
tudy ráno prošlapávají pěšinu do práce

je ještě úsvit
čerstvý den, vzduch k životu,
svěží prvotní nádech, síla chladu
do teplých plic

někdo se až teď sune domů
nebo na nádraží
nebo se odhodlává

hráči pomotaní ruletami
a válečky z obrazovek automatů

někomu vyšlo třikrát srdce
jinému měsíc hvězda měsíc
tak ho vyhodili

hledá třetí měsíc celý den

** (počátek března 2009)

* * *

síla prázdného města
s lidmi zabíjícími u strojů
a v kancelářích

nikdo se neprochází po parku
jen veverka tam rozkrádá oříšky

nezaměstnaní vedou řeči o vinících
a cikánci vyhlíží cikánečky

zavírají i stánky s novinami
v celém městě zbylo jedno knihkupectví

kdyby na náměstí
které předsedlali na parkoviště

vjeli tanky se zlatými hlavními
sedali by si na ně

** (počátek března 2009)

* * *

měsíc nechává pomalu vytékat mléko
z plného vemene do tmy

je konec úředního dne
chodci za sebou zabouchli kolonku
formuláře

větve stromů v parku
brání hvězdám v sestupu

děti píší domácí úkoly
maminky věčně na tmí
co když... co kdyby...

tulácký pes prozkoumává škvíry
mezi zdmi, podvozky a zemí
a naráží na ráj koček

hosana všem pochcaným zdem
a orázkovaným lidem města

čas se chytil do hvězdnaté sítě
a spustil lanko dolů k průmyslovce

tady jsem čekal a jdu
a přicházím, kočku stále před sebou
a v zádech

* * *

deštivý den
kdy prcháš

a je ti jedno
jaká vejce puknou pod zemí
co vzejde

v šatu skrytí hraješ masové divadlo
ale raději bys vystoupil z těla

a procházel se po pódiu
hledal neviditelný neviditelné
až bys pookřál
a zapomněl se vrátit

** (25. 3. 2009)

* * *

uniká slovo
každý den v práci
při běžných úkonech
mně jako druhým

kdybych neměl paměť
už bych neznal umění

jako druzí odčerpávám se zánikem
místo, abych v sobě budoval
ozvučnou schránku
oltář, ticho, báseň, úmluvu

** (25. 3. 2009)

* * *

hostie dne pomalu rozšiřuje světlo
je deštivo, ráno už nepotkávám havrany
něco muselo být snědono
nebo ponecháno na pospas

klube se den
hemžíme se
jak jsme malí oproti vejci

jen slova dokáží zazářit tak
že se vyrovnají nebi

nekonečně zvětšovatelné písmo
zvuk rezonující tělem i zemí
a dál, velký hlas

z těch slov lze růst
a najít si místo

** (25. 3. 2009)

Petr Šimek (*1983 Strakonice)

Vystudoval gymnázium v rodném městě. Od roku 2003 žije převážně v Praze. Na PedF UK studuje obory Český jazyk a literatura a Základy společenských věd. V současnosti pracuje jako asistent pedagoga na ZŠ. Básně publikoval časopisecky (Souvislosti, A2), na internetu (Atemporevue) a v rozhlase (Zelené peří).

MARKÉTA ŠPIČKOVÁ

Na poslední bál černou stužku
vpletu si do vlasů, černý prapor
se zlatým nápisem MATURANT
povlaje za mnou až do hrobu.

Křišťálový lustr
noční oblohu rozsvítil.

Vidím leklé lidi
plácát se v blátě podzimu.

Černá šlápota na zdi
minulosti spočívá
a plamínky v náckových očích
nebezpečně žhnou.

Děti u televizí všechno sledují.

Hoďte jim tam jiný Večerníček,
ať se v noci samy doma nebojí.

Poezie zašitá pod kůží
vyzývá život na souboj
dítě v hlubinách vříská
a krev se valí z repráků.

Ústa svědomí ucpala dudlíkem
spláchla vinu a s žiletkou v ruce
šla do koupelny rodit poezii.

Modrá
Ince

Červené krvinky jsou červánky
na tvé obloze, která je modrá
jako žíla, jako klíče od domova

Blankytní motýli chyceni v sítích oněměli
Nádherná je Praha z Nuselského mostu



CO TOMU ŘÍKÁTE, PANE DOKTORE??

Krev z lina líže černý pes.
Čí je to zvíře?
Snad ne moje?
Čí jsou ta slova,
co visí ve vzduchu?
Seberte si je a rychle!
I ty ponožky.
AVEN!!!

Ohňostroj nebude
tma je v pytli
a náladu sežral čert.

A mě se chce učit.
Ale kde začít?
Vezmu to od shora,
takže: bolí, teče, stříká.
Zákolenní jáma
má tvar kosočtverce.

Slečno, jste zdráva?
Abych nebyla.

18. 3. 09

Sošku klečící nahé gravidní ženy
z hlíny,

modeluji ňadra, ruce, boky
jizvy na předloktí se šklebí

no teda nic moc, je to hnusný
stejně jako ty ..

Chudinky jsou terapií
vysoušeny ..

praskám v peci,
jaká to jsem máma?

.....
Markéta Špičková (*19. 4. 1989 Karlovy Vary)

*Středoškolské ozdělení uplynulý rok zakončila maturitou na Proním českém gymnáziu
v Karlových Varech. Nyní studuje proním rokem 1. lékařskou fakultu UK v Praze.*

MIROSLAV BOČEK

BYLO TO NAŠE SÓLO

Hráli jsme na prázdninovém večírku –
naše zasyrova upečené ruce otáčely ještě krvácejícími nástroji
bylo to naše sólo
V kapsách jsme žmolali štosíky vizitek
a tvůj hlas v tom srpnovém soumraku explodoval
Přijeli jsme tam náhle – bez ohlášení (a stejně tak jsme potom
i odjeli)
Z pódia zazníval kontrabas a světlo tam
vtékalo obráceně
Botticeliho Venuše odkrokovala nevelký čtvercový dvůr a pak se
ztratila do noci
Naše poslední sezóna
už už se nachylovala tam nad tou nevímkou svítilnou
nad něhou právě ukořeleného soumraku
poslední sezóna jako když někomu ustělíš veliký papírový nos
nebo když zavoní tymián z pokoje plného inzulinových kapslí
a neupoutal mě už ani tvůj bosý nárt
se šlachou vtočenou hluboko do mojí aorty do mého
unaveného oka
tou dobou nereagujícího už na nic

PROJÍŽDKA

Na břehu úžiny s pytlíkem gorgonzol.
Každá pláž má svoji Omahu; místo, kde připitomělá armáda
krabů
porcuje vyvrhlé medúzy, ulity opalovacích krémů.
Vzduch chrčí odplavovaným pískem,
vrší se v hlubinách jako nějaké šintoistické svatyně, které
nevidíme,
které ale zatěžkávají moře, plní ho
tyrkysovými hradbami ryb.

Na břehu mezitím usedá slunce,
vyrvané ze svých vyzáblých škrabošek,
ze svých na skálu vyleptaných run, sevřenou pěstí
napodobuje stahy svého chalcedonového oka.

O něco blíž,
za plotem poletujícím v rozskřípaných slabikách
japonských turistů, stojíme my, ukrytí ve stínu moře,
jehož se záhy dotkne
končetinami katamaránu.

JEDINOU VLNOU HRAD Z PÍSKU SPLÁCHNUT

a světlem amputovaná část verandy se vrací nazpět,
do třpytivých končetin
neděle.
Bratrance vstávají od báboviček
a šídlem píchají do těla z kůže staženého lončáka.
Majolikový pudl se staví na zadní a vyštěkává se ze stínu
vodního zrcadla. Jeho
kůže už zase začíná popínávat;
ještě pár dnů
a z jeho ničím nenarušované plochy se stane diadém.

K ZELENÉ RATOLESTI

I.
Z hlíny se vynořují významy květů
jak vroucí křišťál;
půlprsté cibulky vybalované z papíru, z pěstníku novin.
Potkáváš lojzkaté výrostky,
co zasloužili by po papuly. Rusovlasou hrud' a vůni vzklíčenou
k desáté večer.

II.
To v přehradách hrdel se upouští:
u nonstopáče se shromáždil dav a jakýsi bitkař tu
zadupává do země vylitou kofolu –

CHEB NÁŠ VEZDEJŠÍ

To ráno jediný déšť připadal v úvahu;
přezimovali jsme v jakési lavičce. Hemenex, narychlo osmažený
v mých
pánvích, páchl jak nedovytřená výpušť.
Ve městě řádili čorkaři bot.
Museli jsme se mít na pozoru. Labia major.
Obloha zakaboněná jak věnec z čertkusů, bez ambic cokoli
věštit,
jen jako obvyklý rámeček tohoto všedního víkendu.
Rok co rok
čím dál víc nábytku v ulicích,
procházíme se u lidí na návštěvě; mají tu levnější rohlíky.
Ožebračená Kolombína s pupkatým
šaškem se zvedne a s mlasknutím odvíkuje láhev od toluenu:
to je náš vezdejší chléb, říká.
Je pátá ranní
a předplatné svítání roznáší únavu do listonošek.

HYDE PARK,

kde osamělý zarostlý řečník rozvazuje zauzliny zla,
kde stromy přikotvují Londýn k Anglii a vystřelují keře směr
Heathrow.

To místo by se ti určitě líbilo,
ta zákoutí, kam květy přicházejí na návštěvu,
s nějakou starou a odrbanou lavičkou, natřenou jednou
a provždy.

Mají tu zvláštní zvyk: autobusy nalakované na červeno, ale
o těch jsi jistě už slyšela.

A zrovna mě míjel cirkus se svými zívajícími šelmami.

Je taky tak teplo tam u vás?

Jakási chodící cestovní kancelář tu teď vytrubuje svou
bezkonkurenční nabídku, doprovází ji dvojice tančící swing,
V tom brzkém dubnovém světle, odrážejícím se na příborníku,
v pohledech stánkařů, dětí,
olizujících poslední krůpěje cukrové vaty jako nějaký posvátný
nektar, tak v tomto světle teď píšu,

v záplavě pěnišníků, s okvětím odtlučeným mým steskem,
daleko od tebe

a možná už v úplně jiném čase než jsi ty.

Miroslav Boček (*1981 České Budějovice)

Vystudoval Pedagogickou fakultu UK v Praze, nyní pracuje jako editor v novinách. Píše básně a povídky, dosud publikoval časopisecky v Tvaru, Hostu a Literárním fóru. Vedle psaní hraje divadlo a organizuje pravidelná literární čtení. Žije v Dobčicích u Českých Budějovic



MÝM CÍLEM JE HLEDÁNÍ

ROZHOVOR S CHORVATSKOU BÁSNÍŘKOU TATJANOU GROMAČOU

Její první sbírka vyrazila v posledních letech dech čtenářům v několika evropských zemích. Z neznámé mladé ženy se doslova přes noc stala uznávaná autorka. V loňském roce u nás vyšla v překladu Jiřího Hrabala v nakladatelství Periplum její prvotina *Něco není v pořádku?* a stejně jako v jiných zemích i zde sklídila velký úspěch. S chorvatskou básnířkou a spisovatelkou Tatjanou Gromačou rozmlouvali Lenka Daňhelová a Peter Kuhar.

Jak probíhal váš život předtím, než jste napsala svoji první sbírku *Něco není v pořádku?* (2000), která před nedávnem vyšla v českém překladu? Jak se díváte na ten přechod, kdy jste se z neznámé básnířky stala „nejprodávanější“ autorkou? Co ho provázelo? Co všechno se ve vašem životě změnilo s tím, jak jste začala vcházet prostřednictvím své tvorby do veřejného prostoru?

Brzy po studiích jsem začala učit na jednom záhřebském gymnáziu, kde jsem určitou dobu přednášela filosofii, logiku a etiku. Během studií jsem dělala všečicos, nemám ve zvyku to uvádět, protože sama nejsem příliš nakloněna »mytologiím«, které se prostřednictvím takových obrazů mohou kolem autora vytvořit; raději bych biografii ponechávala v pozadí, jako něco nepodstatného, anebo méně důležitého. Přesto se dá říci, že jsem prošla jednou důležitou etapou zkušeností, protože mě, alespoň tehdy v mladých letech, zajímalo, jaké to je, ponořit se do života. Přirozeně, na druhé straně bylo čtení, studium a jiné věci, ale měla jsem v tu dobu intuitioní pocit, že kromě znalostí, které chci získat, a které se (naštěstí) nikdy nedají získat úplně, je pro mě osobně velmi důležité poznat život z různých stran, i z těch, které lidé obvykle necítí potřebu poznat... První literární texty jsem publikovala už na střední škole. Neměla jsem dost sebevědomí na to, abych je někam poslala, ale aniž bych to věděla, udělal to za mě někdo jiný - někdo, s kým jsem si v tu dobu byla velmi blízká. Později na studiích jsem potkala lidi s podobnými zájmy, a tak šlo všechno svojí cestou, publikovala jsem málo a stydlivě v literárních časopisech, avšak zcela určitě bez jakýchkoli ambicí a jasného vědomí a přesvědčení, že jsem tím, kým jsem a vím, kterou cestou mám jít. Potřebovala jsem toho hodně, abych pochopila a přijala psaní jako svůj osud - vždy jsem měla tisíce důvodů, abych sama sebe potlačila jako člověka-spisovatele; sama sebe jsem od psaní odrazovala, namlouvala si, že bych se měla spíše stydět za to, že si vůbec psát troufám. A ani dnes jsem se v tomto ohledu příliš nezměnila. Tento »průnik«, pravděpodobně ona veřejná pozornost, která mě potkala poté, co mi vyšla první kniha, pro mě byla čímsi podioným, velmi nepříjemnou zkušeností, v každém případě bolestivou. Později jsem ale pochopila, že publikování knihy pro mě bude vždy bolestivé. Celý »pouyk« kolem sbírky byl přehnaný. Cítila jsem se dost zmatená, dočista bezmocná, jako



bych nebyla majitelkou svého života, na můj život si od této chvíle totiž činila nárok média. Věřím, že potřebovala právě něco takového. V tu dobu právě začínala na chorvatském knižním trhu vláda komercializace a taková nová, mladá, poměrně pohledná autorka - předešlá žena - jim pasovala do karet. Na druhé straně jsem sama sebe nevnímala a dodnes nevnímám jako člověka, který je v tom, co dělá, natolik dobrý, jak to tvrdila právě média. Osobně si myslím, že zatím jsem slušný začátečník a učeň. V každém případě jsem se však zásluhou této změny začala ještě přesněji zaměřovat na svoji, osobní cestu. Přestala jsem pracovat ve škole a začala psát autorské reportáže a texty o kultuře pro jeden velmi dobrý politicko-satirický týdeník Ferald Tribune ze Splitu. Přestěhovala jsem se ze Záhřebu na Istrii, kde jsem potkala velmi důležitou osobu, mého současného muže Radenka Vadanjela, který je také spisovatelem. Vydala jsem se na pár literárních cest. A to všechno pro mě bylo velmi dobré a přineslo mi to užitečné zkušenosti. Ani dnes nechci věřit tomu, že jedna taková malá a nepříliš dobrá kniha toho může tolik přinést. Takže si myslím, že se to stalo nějakou šťastnou náhodou a souhrou okolností, dejme tomu zasáhly hvězdy nebo co.

Přestože je vaše publikační činnost (r. 2000 básnická sbírka *Něco není v pořádku?*, 2004 fragmentární román *Černoch*, 2005 výbor reportážních povídek *Bílé vrány*; letos by měla vyjít vaše druhá básnická sbírka *Humus*) poměrně bohatá, nejste členkou ani Spolku chorvatských spisovatelů, a nakolik se dalo zjistit, nejste členkou ani žádného jiného formálního spisovatelství. Má to nějaký důvod?

Děkuji, že to tak vnímáte, podle mého názoru moje dílo není příliš velké, ale dejme tomu, že je zajímavé; vaše slova uznání mi dodávají odvalu, za to ještě jednou děkuji. V Chorvatsku

existují dva literární spolky, nejsem členkou toho, který zmiňujete, ale ostoupila jsem do druhého, nového uskupení, které se jmenuje Chorvatský spolek spisovatelů. I když, čím jsem starší, tím více si přeji z tohoto spolku vystoupit, neboť jsme od sebe vzdáleni geograficky. V tom případě bych nebyla členem ani jednoho, což by odpovídalo mé povaze; ta je velmi individualistická a nemá sklony se sdružovat a podřizovat se někomu. Ale ráda bych, aby věci probíhaly svým vlastním tempem, ať se stane, co se má stát.

Pokud jde o moji novou sbírku Humus, vydání jsem prozatím zastavila, protože mě v mezích zaměstnala práce na jiné próze a také pracuji ve vlnách. Nejsem teď připravená na jednání o smlouvě a domluvy o vydání, protože nikdy sama nevíím, co chci a co mám dělat, anebo jestli mám vůbec něco psát. Pochopila jsem, že jsem šťastnější, když píši, samotný akt zveřejnění pro mě není tak podstatný, ale bohužel se tomu nedá vyhnout.

Síla vaší poezie je v tom, jak je civilní, syrová a přímočará, působí jednoduše, protože je psána jednoduchým jazykem. To však neznamená, že jednoduchá je; nabízí velký prostor pro různé výklady a aktivuje čtenářovu představivost. Díky tomu básně „fungují“ i u českého čtenáře. Přes to všechno lze v básních tušit spoustu aluzí a skrytých odkazů.

V básni Tetování: »Ve třinácti přeplavala Dunaj do Iloku, potom jela stopem do Šidu. / V Šidu sedla na vlak do Popovači a pak šla pěšky do Horní Jelenské.« Českému čtenáři ta jména nic neřeknou, chorvatskému, srbskému, slovinskému ano. Jsou v básni náhodou? Jaký děj za těmi dvěma řádky zůstal českému čtenáři ukryt, můžete naznačit?

Ještě bych chtěla trochu podstoupit od své první knihy, protože si skutečně myslím, že spousta věcí v ní není dobře udělaná. Tehdy jsem se nestarala o styl tolik, jako jsem to dělala například u druhé knihy. Básně jsem psala v době, kdy mi bylo přibližně dvacet let a i když víme, že to nic neznamená, dnes bych toho spoustu vyhodila a pravděpodobně bych při svém dnešním onímání literatury vůbec nepřistoupila na to, aby vyšla...

Místní názvy v této básni jsem, myslím, použila proto, abych ukázala propojení a nerozdělitelnost tohoto panonského prostoru. Zprava je propojen Dunajem, který protéká Chorvatskem, ale také srbskou Vojvodinou. Šid je pohraniční město, leží na hranici mezi Chorvatskem a Srbskem, které byly v době, kdy jsem báseň psala, ve válce; moje »hrdinka« je někdo, kdo svým vlastním příběhem překonal to rozdělení. Kvůli lásce přeplavala řeku a překonala hranici, přes kterou se v těch letech nedalo projít. Jistě je důležité podotknout, že nevíím, zda by někdo v tu dobu psal takové básně, v nichž by zmiňoval prostory a území »agresora«, tím spíše v takovém »mírumilovném« kontextu. To bylo tehdy z mé strany, nakolik mi to znělo směšně, hrdinské gesto.

Je pochopitelné a logické, že autor má od své prvotiny po letech odstup. Je to projevem zrání autora a kritického odstupu k vlastní tvorbě – to nijak kvalitu vaší poezie nesnižuje. V Chorvatsku se sbírka setkala s neuvěřitelným ohlasem,

prestože zpočátku dlouho čekala u vydavatele; bez ohledu na dobu a stávající situaci v dané zemi bere dech také čtenářům za hranicemi po několika letech od jejího napsání a v jiném kulturním prostředí (v roce 2003 vyšla v němčině a slovinštině, v roce 2008 v češtině). To vypovídá o její nadčasovosti a kvalitě. Možná je vaše sbírka přesně to, co lidé v této době nutně potřebují...

Jsem ráda, že tomu tak je, záleží mi na tom, abych psala živé texty, které budou nějakou dobu dýchat, které po několika letech »nezhasnou«, a které mohou »fungovat« na jakémkoli geografickém území. Je dobré, když si člověk dává »vyšší« cíle, klidně třeba i ty nejvyšší, protože cílem práce je vyvíjet se, rozvíjet se jako autor, jinak je všechno, alespoň pro mě, marné. Myslím si ale opravdu, že ta kniha je místy příliš »upořádaná«, předešlím na místech, kde jsem napodobovala jiné autory. Jako autorka bych o sobě mohla říci, že se musím hodně učit a pracovat, jsem ještě stále člověk, který se na poli literatury teprve pomalu »osamostaňuje«, velmi opatrně, sem tam upadnu, zvednu se, jdu dále, tak nějak – ale myslím, že takhle to se mnou bude vždycky. Nejsem profesionální spisovatelka, nemám tuhle »nálepku«, vystupuji ze svého ticha z opravdové potřeby. Jsem ten, kdo je neustále připraven naprosto znehodnotit všechno to, co do té doby udělal.

Ve vaší tvorbě je vždy nějakým způsobem obsažena válka, v podobě, jak vstupuje do života běžnému člověku, jak ji do svého života postupně včleňuje a přijímá ji jako součást bytí. Ve vašem popisu je to zruďná kulisa, na které se odehrává každodenní život. Její absurditu vyjadřujete například v románu Černoch; lakonicky, jednoduše, tak, že výstižněji její zruďnost snad nelze vyjádřit. Protože kniha zatím v českém překladu nevyšla, ocitujeme pro ilustraci níže v českém překladu pár výstižných pasáží. Nechceme po vás, abyste českým čtenářům pomáhala se zorientovat v balkánských konfliktech. Řekněte nám, co vám válka vzala. A co jste zkušeností s válkou získala.

*

Zamilovala jsem se do jednoho kluka. Seděla jsem mu na kolenou na lavičce v parku. Čekali jsme, až se sešerí, abychom se mohli objímat a lízat jako zvířata. Než jsme se však začali objímat, chtěla jsem, aby se kluk dozvěděl, že moje matka patří k národu, který je naším nepřítelem. Když jsem to říkala, dívala jsem se mu přímo do očí. Myslela jsem, že v nich uvidím chuť, co nejrychleji vstát z lavičky a odejít. Ale on seděl dál.

*

(...) Poprvé jsme jeli k dědečkovi a bábince autobusem. Vlaky už tam nejezdily. Autobusy z naší země už tam taky moc nejezdily. Museli jsme jet do jiné země a přes tu třetí zemi se dostat do země, která s naší zemí sousedila. Matka a já jsme seděly v autobuse. Autobus byl plný kostnatých tváří mužů, kteří se pokradmu pozorovali. Nikdo s nikým nemluvil. Všichni čekali, až přijde celník, aby viděli, jakou barvu má pas toho druhého. Podle barvy pasu poznali, jestli je ten druhý jejich přítelem nebo nepřítelem.

*

Matka se na mě zlobila. Nechala jsem na sedadle jogurt, když se autobus zastavil na přestávku. Kvůli značce na jogurtu teď budou všichni vědět, z které země jsme. Když se dozví, z které země jsme, obrátí se proti nám. Možná, že nás vyhodí z autobusu do nějaké jámy, nebo nám přitisknou polštář na obličej, když budeme spát?
(...)

*

Nedovolili nám už navštěvovat bábinku v nemocnici. Všichni ostatní mohli navštěvovat svoje příbuzné, jenom my ne. Požádali jsme o setkání s ředitelem nemocnice. Přece jsme sem nejeli celou tu dlouhou cestu proto, aby nás teď nepustili na návštěvu k bábince.

Ředitel nemocnice byl současně vojákem. Seděl v tmavé místnosti s vysokým stropem, s vojenskou čapkou na hlavě a ve vojenské uniformě. Nad hlavou visel portrét muže státu, jehož vojákem ředitel byl. Měl přísnou tvář, podobně jako ředitel. Ředitel se zeptal: „Co chcete?“

My jsme odpověděli:

„Chceme, abyste nás pustil, abychom se mohli vidět s bábinkou.“

A on na to:

„To je přísně zakázáno. Jste občany nepřátelského státu a nesmíte ji navštěvovat!“

Na jeho čele se objevily dvě tlusté vrásky, skoro jako pruhy na přechodu pro chodce. Řekli jsme:

„Nejsme ničí nepřátelé, a už vůbec ne naší bábinke! Zato vy nejste žádný ředitel a už vůbec ne téhle nemocnice!“

Pruhy na ředitelově čele se prohloubily ještě více a vrstva tuku pod bradou, kterou spojovala tenká kůžička s krkem, sebou začala škrabat jako červené korály na krku krocana. Akorát, že ředitel nehudroval jako krocán a nekroutil hlavou nalevo a napravo, ale vyhodil nás z pracovny a pohrozil, že nás vyhodí ze své země, pokud se znovu objevíme v jeho nemocnici.“

To jsou těžké otázky, mám strach, že bych mohla »přehánět« a říci něco nesprávného, protože jde o otázky, na které můžeme hledat a nacházet odpovědi a přemýšlet o nich celý život.

Jistě, s válkou zmizel pocit jistoty, který jsme tady v době našeho »měkkého« socialismu měli, především pocit sociální jistoty a klidu, pocit, že se dá dobře a spokojeně žít, navzdory faktu, že je život víceméně trapný a těžký. Válka je strašlivá,

nenávisť je hrozná. Teprve nový pořádek věcí, které se ocitly v chaosu a nepořádku, jenž po válce v naší společnosti nastal, znamenal pro nás, kteří jsme přežili žít a zdraví, opravdovou konfrontaci se skutečností. Myslím především na amorálnost, která se po válce stala modelem fungování a přežití v naší společnosti. To jsou skutečně složité otázky, a odpovědi na ně jsou pouze proními podněty k mnohým dalším otázkám, které na ně navazují; možná bychom o tom mohli diskutovat při jiné

příležitosti v nějakém delším rozhovoru... Nietzsche řekl, že máme žít tak, aby pro nás válečný hluk a rachot děl byly jenom nějaké vzdálené zvonky, které by neměly proniknout dovnitř a dotknout se našeho nitra. Ale byla jsem příliš mladá a zkušenost této války pro mě byla proní zkušeností toho druhu, nikdo neví, jestli poslední, takže je nemožné, aby to na mě nezanechalo stopy. Nadto pocházím z území, které bylo fyzicky zasaženo válkou. Město Sisak, kde jsem se narodila a dospěla, bylo v proní bojové linii, jak se říká místu, kde granáty padají a lidé umírají, anebo během noci zmizí. To znamená, že v tu dobu vůbec nebylo možné neslyšet zvonky děl, jakkoliv si to člověk, a zolášt mladý člověk, přál.

Román Černoch má také svoji divadelní verzi; zdramatizoval jej slovinský divadelní režisér Tomi Janežič, dramaturgie

se ujala Magdalena Lupi. Hra měla premiéru letos v březnu. Viděla jste ji? Co dramtizaci románu říkáte? Samotný román je velmi přímou, zároveň však osobní a intimní výpovědí hrdinky, je v něm mnoho různých scén a obrazů, které obsahují spoustu osobních příběhů. Spolupracovala jste při dramtizaci Černocha? Jak se díváte na vlastní text, uvedený na scéně? Nakolik se podle vás hra vzdaluje od původní předlohy, myslíte, že stále pojednává o tomtéž? Jak se díváte obecně na dramtizaci jakéhokoli díla jiným tvůrcem do jiné podoby, na jeho »degradaci« na pouhou předlohu? Někteří tvůrci to snášejí velmi těžko, a vy? Jste ochotna režisérovi přiznat právo odbočit od původní látky, vykládat vaše dílo po svém? Do jaké míry má podle vás na něco takového právo?

V případě románu Černoch nedošlo k žádné »přeměně« textu z původní předlohy, kromě toho, že ho museli zkrátit, aby dobře fungoval. Existovalo však určité napětí a z mé strany i strach, aby se interpretace některých proků v románu nestala



příliš výraznou a nevydala se tak nějakým nesprávným směrem, protože ten příběh není jednorozměrný. Nejsou zde »černí« ani »bílí« a kromě toho je to stále ještě velmi »problematické« téma, téma války a vztahu k těm, kteří jsou v menšině... Naštěstí interpretace, která se nějak přihodila, je opravdu dobrá, takže jsem v tomto směru úplně klidná. Osobně jsem se přípravu hry vůbec neúčastnila, nechtěla jsem. A koneckonců, ani režisér nemá takový zvyk, aby zval autory textů ke spolupráci. Nemyslím, že je můj text »degradovaný«, ale každopádně jde o něco jiného, divadlo nemůže oživovat literaturu takovým způsobem jako to dělá čtenář, který si čte sám, zláště proto, že tady nejde o originální dramatický text. Kniha je jeden prožitek a divadlo zase úplně jiný – a to je dobře. Janežič ten příběh oživil opravdu výborně a přesadil ho na »prkna«.

Proč jste zvolila název románu Černoch (v originále Crnac)? Je to náhoda, že na severovýchodě Chorvatska, nedaleko maďarské hranice a Virovitice, na území, které by podle velkosrbských nacionalistických názorů mělo připadnout Srbsku (máme na mysli Miloševićovu hraniční linii Virovitica – Karlovac – Karlobag, která byla dokonce nějakou dobu okupována), stojí stejnojmenná vesnice Crnac?

Ne, vůbec ne, o té vesnici jsem ani nevěděla. Název románu nemá žádné zeměpisné spojení, ale jeho mnohouznamnost a otevřenost různým interpretacím je něco, co mě přitáhlo a co odpovídalo otevřené koncepci knihy; ta je fragmentární a může se číst buď jako román, anebo jako řada krátkých příběhů. Svým způsobem se také dá číst jako nějaká poema, kromě toho v tomto románu vypravěč čtenáři nevnucuje »postoje«, není tam žádné moralizování, takže dost závisí na čtenáři samotném, co z textu vybere a vyčte. Mnohostrannost interpretace a otevřenost chtějí sugerovat, jak si jeden kritik poušiml, hérakleitovskuy proměnlivý obraz světa, který nikdy není konečný, nikdy není úplně završený. Sám název románu je především asociace na ty, kteří jsou z nějakého, buď historického, nebo z jiného důvodu ponižováni, kteří jsou »označeni« jako méněcenní, kteří nejsou jaky »my«, aniž by s těmi důvody měli cokoliv společného. Na druhou stranu, román je v tmaových barvách, takovou utlumenost jsem si přála vytvořit a odpovídá názvu knihy...

Rádi bychom se ještě vrátili k vaší sbírce Něco není v pořádku?. Autor má nezadatelné právo říct o své prvotině cokoliv – koneckonců, své si řekne i recenzent a rovněž čtenář, kterého svým hodnocením zřejmě příliš neznejistíte. Není to tak, že

snížením hodnoty svojí první sbírky byste ráda upozornila na svoje další díla, která pro vás mají větší význam?

V každém případě myslím, že Černoch je literárně cennější než sbírka Něco není v pořádku?. Zatím nemám dost jiných publikovaných textů kromě knihy reportáží, což ale není literatura. Takže nemám důvod se na svoji práci nedívat realisticky a obracet tímto způsobem pozornost k jiným svým textům. Myslím si, že je to dost častý případ u lidí, kteří se zabývají tvorbou jakéhokoli druhu, kteří už vytvořili něco pozoruhodného, ale chtějí být nadále autorsky živi, učit se, proměňovat se, rozvíjet. To je smysl všeho, v tom je mezi jiným příjemné strávit svůj krátký pozemský čas.

Jak došlo k tomu, že byla vaše sbírka přeložena do češtiny a vyšla v nakladatelství Periplum? Můžeme očekávat, že v češtině vyjdou i vaše další texty?

K překladu došlo velmi jednoduše – překladatel a universitní profesor Jiří Hrabal mě kontaktoval a řekl, že by rád přeložil tuto knihu a taky můj fragmentární román »Černoch«. Sama jsem v tomto směru nic nepodnikala, vybral si tu práci sám. Pokud vím, Hrabal dosud přeložil sbírku novel »Sarajevské Malboro« od Miljenka Jergoviće a moje kniha je druhá v pořadí, které od těchto nových »jihoslovanských« autorů přeložil. Mezitím mi oznámil, že nedostal peníze na překlad mého románu Černoch, takže doufám, že se objeví nějaké další příležitosti k publikování, aby se čtenáři v Čechách mohli setkat s nějakým mým jiným dílem, možná i s těmi, které teprve napíši...

Mnohé vaše reflexe a velmi přesné úvahy o každodennosti a bezmoci člověka, který se trápí, aby udržel alespoň svůj holý život, jsou šokující. Odkud pramení ten bezvýchodný postoj (jako například v básni Holka, která je v prdeli)?

Zřejmě se jedná o nějaké moje vidění člověka a světa, sama nevim odkud se bere, přichází zevnitř a není mi jasné, proč je všechno vytvořeno tak, jak je. V umělecké tvorbě, jak je vám možná známo, se nepodaří nic, když pracujeme podle předem vytvořených představ, podle nějakého »programu«. Jedná se o vidění světa, který je odeždy se mnou. Své spoluhloučím hledám celý život a nacházím je nejčastěji v umění, filosofii... Mým cílem je hledání a tady nepomůžou předem připravené formule; hledám něco, co pro mě je jednak neznámé, ale současně to v podstatě hluboce a osudově znám.

Ptali se Lenka Daňhelová a Peter Kuhar

Tatjana Gromača (celým jménem Tatjana Gromača Vadanjel), (*1971 Sisak, Chorvatsko)

Škola a gymnázium navštěvovala v rodném městě, od roku 1990 do r. 2000 žila v Záhřebu. V roce 1995 ukončila studia srovnávací literatury a filosofie na záhřebské filosofické fakultě. Několik let působila ve školství, současně psala a publikovala literární a publicistické texty a reportáže v kulturních a literárních časopisech. V roce 2000 se přestěhovala na Istrii, kde žije dodnes. Spolupracuje se známým kritickým politicko-satirickým týdníkem "Feral Tribune", kam píše autorské reportáže, knižní recenze a texty týkající se kultury. V roce 2008 začala spolupracovat s týdníkem "Novi list" vycházejícím v Rijece. V roce 2000 vydala sbírku básní "Nešto nije u redu?" (Něco není v pořádku?), v roce 2004 román "Crnac" (Černoch), o rok později sbírku reportážních povídek "Bijele vrane" (Bílé vrány). Na letošní rok je plánováno vydání druhé básnické sbírky »Humus«. Její knihy jsou překládány do němčiny, slovinštiny, češtiny a polštiny a některé texty z oblasti prózy a poezie také do mnoha dalších evropských jazyků. Za své dílo získala několik ocenění v Německu a Polsku, zúčastnila se mnoha literárních setkání a festivalů po celém světě.

UKÁZKY ZE SBÍRKY TATJANY GROMAČI NĚCO NENÍ V POŘÁDKU?

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ JE ZACHOVAT KLID

Když jsem šla po ulici,
viděla jsem chlápka, jak vystupuje z auta
s revolverem v ruce.
Strčil ho do kapsy od tepláků.
Právě v tom okamžiku
si všiml, že ho pozoruju.
Nevraživě se na mě podíval,
jako: *tebe taky zabiju, čubko.*
Rychle jsem uhnula pohledem.
Budu dělat, jako že jsem viděla kytku,
a ne opravdovou pistoli.
Nejdůležitější je zachovat klid.

V následující chvíli mi bylo všechno jedno.
Čekala jsem, že mi kulka vletí do zad.
Jako když mě něco zasvědí
a ona mě jenom poškrábe.
Dívala jsem se na měsíc nahoře na obloze.
Byl úplněk.
Umřít v tuhle chvíli by bylo úplně OK.
Fakt jsem se cítila, jako bych všechno v životě
uzavřela.
Tak vyrovnaně, vykoupaně a s vyčištěnými zuby,
jako před spaním.

Lidi vynášeli televize a starý nábytek před domy.
Byla to skutečná invaze zpocených chlápků
v tílkách a nazouvakách,
kteří mlčky pokládají na trávník
všechno to zrezivělé pocínované železo, chromovaný hliník
a ostatní věci.
Vypadalo to,
jako že se i oni smířili se svými životy.
Už jenom vyhodit odpadky z bytů
a pak může přijít chlápek s revolverem v teplákách
a všechny je popořadě odprásknout.

Možná, že borec rozeslal dopisy
domovním radám
Zabím po domech.
Před smrtí je nutno vyklidit z bytu starý nábytek.

Tamhle vzadu,
u druhého bloku věžáků
si děcka hrají na schovávanou.
Ani netuší, že za mnou
jde strejda s pistolkou v kalhotách.
Máš radši Martinu nebo Mirelu?
zeptala se jedna holka druhé,
když se utíkaly schovat.
Neslyšela jsem, co jí ta druhá odpověděla.

ON STOJÍ PŘED ZRCADLEM A ČEŠE SE

Skrz tenkou kartonovou zeď posloucháš jejich rozhovory,
něžně přerušované telefonní věty.
Výtah nefunguje.
Teplá voda neteče.

Nemusíš je vidět, abys věděla, co teď dělají:
On stojí před zrcadlem a češe se.
Ona dělá jeho oblíbené zákusky.

Potom si sedneš s nima ke stolu,
ty odporne licoměrné stvoření.
Pak budeš dělat, že mlčíš.
Že si o tom všem fakt nic nemyslíš.

HOLKA, KTERÁ JE V PRDELI

Odchází ráno, vrací se chvíli před televizními zprávami.
Západní pracovní doba.
Dlouhý černý kabát, šedé světlo na její tváři.
Vlasy zastrčené za uši.
V její schránce není nic
kromě reklam na bezplatný rozvoz pizzy
a účtů za vodu a topení.
Odemyká dveře, hází věci na zem.
Myje si obličej, a když se utírá froté ručníkem,
dlouho se dívá na svou tvář v zrcadle.
Obléká si staré ošuntělé tepláky a sedá si před televizi.
Ohřívá si jídlo od včerejška.
Dívá se oknem a čistí si zuby.
Konečně jde spát.

BYL TO KRÁSNÝ POHŘEB

říká moje matka
a sedá si na schody.
Natahuje přitom nohy směrem k nám, svým dětem,
abychom jí vyzuli kozačky.
Má velké břicho,
které jí překáží při shýbání,
a celá se třese,
protože se jí chce na WC.

Když říká *byl to krásný pohřeb*,
znamená to,
že podle ní je hodně pohřbů,
které nejsou ani bůhvíco.
Které proběhly bez povšimnutí.

Závidím jí. Ona se nebojí smrti.
Nosní dírky se jí pravidelně rozšiřují a stahují,
když statečně kráčí pohřebním průvodem
a hledá v kapse svého zimního kabátu
papírové kapesníky,
které si nachystala
speciálně pro tuto příležitost.
Pro tento krásný pohřeb.

MŮJ OTEC SE ZAČÍNÁ PODOBAT ČERNOCHOVI Z BAVLNÍKOVÝCH POLÍ

Došla jsem k tomu, když jsme pili kávu a kouřili cigarety.
On sedí na špalku, já na dřevěné lavičce.
Dívám se na svého otce, má modré pracovní kalhoty
na šráky
a károvanou košili s vyhrnutými rukávy.
Na nohou má pracovní boty, kterým všichni říkáme

bagačata,
i když vůbec tak nebezpečně nevypadají.
Připomínají spíš boty Charlieho Chaplina,
takové neforemné a směšné.
On je úplně černý, můj otec.
Je tak černý, že ztratil jakékoli pojitko s námi,
s bílou rasou.
Jenom modré oči na něj prozrazují, že není černocho.
Jenže to napoprvé nikomu nedojde, a pokud ano,
bude si myslet, že
on
je nějaký nový, exotický druh černocho.
U mého otce se mi to zamlouvá.
Nejsem rasista a nemám nic proti tomu, aby se můj otec,
dřív než zestárne,
změnil v černocho.
A co terpve až si obleče nový oblek koupený ve Varteksu
za výrobní cenu,
no paráda, bude celý Luis Armstrong!



KRISTÍNA HALKOVÁ

SVET JE STROM, JE V ŇOM OBLOHA

až ráno vstanem
budem už trochu mŕtva

keď dýcham starnem
už nespím. hovorí.

Ja
už nikdy nechcem spať.

žena je strom.

visia z nej ramená a vlasy.

aj svet je trochu mŕtvy
zo sveta visí obloha.

KRESLO

jej mama je ženou ako sú aj
iné mamy

má koženú tvár

do tváre má posadené diery

kreslo na ktorom sedí je plné
tejto ženy

občas spolu hľadajú na Sitcom
čítajú si pohľadnice

z dier vyteká osamelosť

takmer nečujne

to

vŕzgá

MATEMATIKA

dvaja ľudia
jedna miestnosť

čumia na seba
čumia na steny
čumia na dlážku

nikoho z nich nenapadne,
že sa môže predsa
kedykoľvek obesit.

TRIPTYCH

zem. ale snívajú sme niečo iné.
vo všetkých našich pokračovaniach
o telo. a ďalšie veci

bol život iba zvetrávaním

vetrom podmienená erózia.

pri ktorej ide o čas

položiť.
vlastný krk.
na hranu.
tejto kože.

navěky

EŠTE TICHŠIE

obráť ma na stranu. aby som sa tam
už nikdy nenašla. alebo
možno len
krátky pokus o chôdzu.

rozpažený v tvare laktá.

po nociach stmievať svoju plochu.

visiaca z plafóna

pestovať
si mäso cez ústa

je mojou ťažkopádnosťou, že som až
príliš dlho pozerala do slnka. no. nešlo
inak.

pocity sú bytosti.



.....
Kristína Halková (* 9. 1. 1982 Košice)

Vyštudovala fyzikálnu chémiu anorganických materiálov, zameranie silikáty. Pracuje ako šéfká malého tímu posudzovania, kontroly a financovania úverov. Prešla 300 kilometrovou trasu pozdĺž Berlinského múru. Videla polámu žiaru. Prežila komu. Na internete publikuje svoje básne a prozu. Na Slovensku vyšlo zopár jej literárnych úvah v novinách, v Čechách báseň v zbierke básní a v rámci Irish free haiku society. Publikovala v almanachu free-haiku v GB.

DOMINIK ŽELINSKÝ

I.

nerozmýšľali ste niekedy
kto vlastne vychodil chodníky

nemyslím tie betónové
tie v tráve čo idú pomimo

a ako sa to vlastne deje
že na nich nič nerastie

tento rok som išiel
prvýkrát na bicykli.

nikto okolo a tak som si to veselo šliapal
cez trávu.

všetko to okolo mňa fľakalo a tak
tešil som sa.

zastal som a pozrel sa za seba
na cestičku ktorú som vytrhal kolesami

bolo ju dosť vidieť.

ako zatvorené oko

ja si myslím
že som vtedy vytvoril nový chodník.

ale vôbec si tým nie som istý.

II.

Svojho času sme
v škole

hovorili že z čoho
máme najväčší strach

učiteľka išla po rade a pýtala sa

niekto že z pätky a iný
že z poznámky

všetko to bolo také
úchylné

nikto nepovedal
nič normálne
ani úprimné.

keď prišlo na mňa tak som
povedal

že toho že mi zomre pes.

všetci sa na mňa pozreli a išlo sa
ďalej.

bolo mi to jedno
lebo som klamal.

to čoho sa bojím najviac
je že raz

sa asi nevyhnutne
stretnem s otcom

III.

Zodvihol som zo zeme dážďovku
bola odporná

tak som ju hodil na ostnatý drôt.

vedie okolo staveniska

nechcel som ho tam

hrôza
pre starých a hrochy

pretože lavičky aj s parkom zotnú

a ja si znova budem
musieť zvyknúť.

zvykám si dlho.
ale po čase

mi to začne byť jedno

a tak je to dobre.

občas si asi treba kúpiť tú pneumatiku

z celej sily do nej hrýzť.

až to proste človek prekuše.

IV.

Noc
a na chodník svieti
a prší

v poloprázdnom autobuse
svietia zelenožlté svetlá
a odrazy v oknách

pri jednom
pive a dvadsiatich cigaretách

a nebolo o čom
štyri hodiny som mlčal

ja neviem o čom

bolo mi zle
od sedenia od hry
a od cigariet

od toho hlucha

rozmyšľal som či ma ohovára
alebo kto
alebo prečo

proste hovadiny

a na minútu presne som sa
zodvihol

/16,00

jak z hodiny

a odišiel som
z baru a z hry

mal som chuť

akurát tak liezť pod autami

V.

Radiator ma páli na lopatkách

a je ticho

v plus sedmičke
zase není nič okrem

reportáže o zabudnutom
africkom kmeni

na ktorý neverím

alebo zabudnutom
amazonskom kmeni

s ktorým je to rovnako

a vlastne

neverím ani na krajiny
z ktorých pochádzajú

lebo som tam nikdy nebol
a nič som tam nevidel.

A hlavy vtákov
a psov
a tiav
a ľudí

nabodnuté na koloch sa zatiaľ
týčia medzi rozhádzaným riadom
petflašami
a bordelom v mojej malej

súkromnej

kmeňovej základni

VI.

Dneska zase napadalo
snehu

a zas napadne.

Mráz sa mi rýchlo zarýva do
prstov

zima je nanič

keď bude leto

bude sa dať zas sedieť
na lavičkách

tak tam budeme sedieť
a chlemtať studené pivo

/už za eurá
a to by ma zaujímalo jak
sa vyzbierame
keď už není tá univerzálna
dvacka

no a tak tam
budeme sedieť

bude to prchavé
ale fajn.

Teraz je to nahovno

zima mráz a

aj tak sú všetci rozhádaní.

VII.

Práve včera som na to myslel

obzeral som sa v odraze skla
obchodného domu

toho pseudoteska čo mám
pri dome.

že rád by som
bol taký ten
zahľbaný básik

vážny a nešťastný

a písal také tie básne
predpovedajúce
temné
také

a rád by som nenávidel
svoje básničky
vysmieval sa im a sebe

a tak som sa obzeral v
tom výklade
pred rožkami
a zoschnutým syrom

a umelými kvetmi

ale klamal by som
kebyže poviem
že mi odpovedal vlastný odraz

lebo ten držal hubu

no a tak som išiel domov
a bol smutný naďalej

.....
Dominik Želinský (*15. 2. 1993)

Autor študuje na bratislavskom gymnáziu. Doposiaľ publikoval výhradne na internetových literárnych serveroch. Jedinou výnimkou sú texty publikované v dnes už len internetovom periodiku Divoké Víno. Nemá veľa záujmov, ale keď už, tak medzi ne patrí hra na gitaru, čítanie a počúvanie hudby.



TOMÁŠ REPČIAK

SVÄTÄ HELENA

Žena:

Sú viditeľné veci a niečo, čo je skryté
ako peniaze môjho muža v starom obleku.
Si myslí, že neviem...
Všetko, čo je v byte
pod prísny m velením je, nebývam za mäkkú,
V bielych rukaviciach prejdem šíky šiat,
Vakovka bledne, sklu sa lesknú oči,
Špine vysávam energiu a chuť žiť.
Je to môj byt.

V ktorom sa dnes nudím s gypsovou nohou,
Gypsovou hlavou a srdcom gypsovým,
Zafačovaným, zlým.
Nechcem viac ľudí. Celý život si ma ťahal na maltu
a ja som chcela Benátky, Španielsko a Krym.

Teraz ma patrón Maród priazňou požehnáva,
sama sa doma väzním, pripúšťam Metalicu,
spomínam „dobré“ časy.
Ja, Júlia, čerstvo operené kurča.
Supernova. ...mi ide prasknúť hlava!
Asi sa hodím do potoka, čo tiež stále hučí.
Hoc kedysi zurčal...

O deťoch, o tom a deťoch, o tom a o tom a o deťoch.
Ťuťuťu, ťuťu, ťu. Nebolo tam nič o ponožkách a radoch
na meťo...
Ani o služobkách a prvej facke. „Je to v pití,“
Vravela jeho mama. Sama sa vzdala po prvej vojne
a celý život o TOM štrikovala šifrovanú správu.
Dajte mi klobúčik, mám iba na to hlavu.

Aj ja sa len tak ako vlna váľam
od brehu našej postele k tomu druhému,
som morská panna bez rybára,
som akurát na tému klebetným babám
a nikam sa nezatáram,
som ako mesto Šafa,
ale stále som!
Idem ďalej a štekot nechám psom.

Nič, iba havária, narazila som
viditeľným autom do viditeľného stromu
na ceste z prvej triedy,
človek má toho dosť a nevšímne si výmoľ,
zabrzdiť nieto kedy, bum a si mimo.
Plánuješ v bielych rukavičkách, vtom
Do cesty zastane si viditeľný strom.

Nikdy ho nedobehnem,
Sa mi nesníva. Stará som ako víno
Z novomestských hradov.
Viem, čo je bitka, neviem, čo vojna je.
Spoznávam v zošitoch detí vlastné okraje –
V práci si bol a si mi nevyhľadol?
Zhora sa díva stále iba nadol, do zeme.
Tam nie som, tam je lino...
Len toho v živote máme, koho si doňho pozveme.
Prepáč mi, že som z teba šialená,
Chvíľu som bola svätá, odteraz budem
Helena!

Vitajte v mojom panstve, prerobili sme kachličky,
Vymenili okná, kuchyňu aj sprchu,
zohrejeme vám studeninu?
Chcete mi ho vziať, nie, to nepôjde, vážená,
Je na vás maličký, našli ste jeho starú,
A čakali ste mrchu.
Volám sa Helena, nikdy som nevidela
Nad Hronom žiaru, nad Vatikánom biely dym.
Toto je moje panstvo posledné,
Kým ako stará ruža povädnem,
Dobijem Benátky, španielsko aj Krym.

Si aspoň myslím, že to bude takto,
Vyznačím hranice, napečiem armádu rezňov,
Obnmím sa tichom v domácnosti.
A zase havarujem, prehrám s faktom,
že chce Byť a len s ňou.
Zbytočne sa zlostím, au, jablčko moje,
Červené, zelené,
V gypse skryté ako môj talent
Nebyť Mekka, nabúrať priamo do stromu,
Zostarnúť popri „palcu“
A ostať sama v sebe väzňom.
Živôťik môj, iba ma neprevalcuj,
Stále je čosi sexi v svätej Helene.

Sú viditeľné veci a niečo, čo je skryté
Nájdeš ich, ak vieš rátať do desať.
No tak ma bite, keď to spraví dobre,
Najmä ty, čo si myslíš, Hombre,
Že som mnou bola iba kovbojka.
Okolo obojka sa skúšam učesať
Je taká chvíľa,
Že už nechcem plakať,
Je chvíľa, ale stane sa.

Muž:

Vztyk, prichádza generalissimus Hysák!
Zástava kriku veje do diaľky,
Sny sa vracajú ako babky z prísah
Počítajúc božie korálky.

Dost! Ďalej už nevydržím.
Puknem na chrbte a vyjdem
Týmito dverami von. Život sa neskončil
A nikto nerozkýval zvon.

Všetko sa dá zmeniť. Žijeme raz.
Ostali štyri steny. Zbytočne dvíhaš hlas.
Chrbtom k žene. Láska je haš.
Všetko sa dá zmeniť. Na duši máš
Červené, zelené...

...spomienky z prvého roku vlády
jednej ženy - strom, auto, deti prídu na rad,
pre veľmi veľké sny len málokedy spím,
ľahám si do vane istý ako Marat,
do kalendára píšem Benátky, Španielsko a Krym.

Generál bielou rukou dvíha špinky zo zeme
A takto desať rokov, stereotypná zem
Otočí vesmír na druhý bok,
Ešte si píšeme tie krajiny, ešte viem,
Prečo som sa ženil, zase jedna desaťročnica
A nový slovník, dones výdavok,
Po zimách sneh sa topí, tečie po líkach.
Nebaví ma už čakať, kedy prídem na rad,
Z vane je studená sprcha, stále zdravšia strava,
Televízia plná nálad,
Ostáva opiť sa.

Potom to auto stretne strom, báb, máš pocit,
Že sa všetko vracia, veľký sen o dobytí sveta,
Bez pálenky sa lepšie opíja,
Všetko je ľahké ako pierko v lufte
A nočné nebo samý skvostný metál,
Neviete povedať? Tak mluvte.
Cisár je mŕtvy, žije revolúcia!
Sú veci, ktoré vidno a človek býva skrytý
vo veciach,
nechcem len čisté byty a čakať,
kým ma blízki na fotke do predsiene obesia.

Mlŕkvo sa pýtaš: A čo deti? Bez ježiška
sú nanič všetky Vianoce. Učíš ich neklamať
a detstvo, to je predsa samá lož.
Kým malý bľaboce a pišká, svet je zlatý,
Na materin dúšok príde stará mať,
Vymení kvietok za paloš, vbehne ti
Do výplaty a o chvíľu už klame svojim deťom.
Nebudem papať meťo!
Umyl si dlážku, vysyp kôš...
To radšej poviem, jak sa veci majú:

„Vojaci, naša obeť bola márna,
vítazi naplno zaberajú zem,
vytvorte špalier ku pekárňam,
dnes priznám prehru, zajtra odídem.“

Dost! Ďalej už nevydržím
Do kalendára písať nezmyselné plány,
Na čísla hľadieť, menej na mená.
Dost je byt uprataný,
Viditeľne sa stretol s autom strom,
Jeden by povedal – šťastie praje dvom,
Gypsová moja, svätá Helena.

Žena:
Napečiem buchty, buchty napečiem a hneď!
Zajtra je voľno, aj tak mám nohu v gypse,
Pol kila polohrubej múky, štyri vajčička,
Ako to vravel spisovateľ Ibsen?
Soľ, deci mlieka, cukor v lyžičkách,
Manželstvo je kráľovstvo dvoch, navyše je tretí,
Tridsať gramov droždia, v pivnici je lekvár,
A čas, ten letí, volá ma trúba,
Už sa tak netvár, moja, si v muke, polohrubá,

Auto sa spraví, ušijem si kostým,
Chodte sa hrať! Buchty budú hneď,
Cesto ma zlostí, ráno na spondeľ...
Po bitke býva každý generál,
Mám svoje deti, svoje roky a svoj byt.
A ešte niečo, ale to je skryté,
Zakopané ako dedova slivka v záhrade,
Čas ma odmeral, som na rade
Chytať v žite oblaky a myslieť na sená.
Som ostrov veľkej nádeje, som svätá Helena.

Po Waterloo sa skončia všetky vojny,
Zmení sa kalendár a adresy,
Ostane život navždy nepokojný,
Vojakom povieš? Buchty dajte si!
Vztyk! Noha k nohe,
Spomienka zotrie snehy mnohých zím,
Ja viem, že prídu, prídu ešte mnohé,
Ale ma hrejú
Benátky, Španielsko a Krym.

Spišská Nová Ves, 2009

.....
Tomáš Repčiak (*7. 3. 1972)

Autor o slobodnom povolání. Žije v Spišskej Novej Vsi, venuje sa poézii, próze, publicistike, tvorbe pre rozhlas i tvorbe piesňových textov. Člen Spišského literárneho klubu od roku 1993. Publikoval v Dielni Nového slova, Dotykoch, Literárnom týždenníku, Literárnych krokoch, Slovenskom rozhlase a vo zborníkoch Pánska jazda a Presýpacie more.

BORIS LILOV

SLOVENSKÁ FRÁZOVITÁ OBEČ

Doba I

Keď niekde počujem,
že je uponáhľaná,
ponáhľam sa odtiaľ preč.

Po smrti

Neplačte pre mňa.
Ak som mal spekla šťastie,
som už v nebi.

Extrémista

Extrémista nie je človek,
ktorý sa práve zbavil svojej trémy.

Hra svetla a tmy

Otec mi to najprv vytmavil
a potom vysvetlil.

Egoista sa zoznamuje

Tiež ma teší, že ma spoznávate.

Opakovanie

Ak opakujete chybu po ikstýkrát,
s múdrosťou to už asi nemá nič spoločné.

Voda

Muža, ktorý je za vodou,
už žena k vode nepoše.

Zmiešané pocity I

Keď futbalista dostane od ženy kopačky.

Zmiešané pocity II

Keď je potápač na dne.

Dentistický I

Môj zubár
mi vždy najprv povie cenu.
To aby som poriadne
otváral ústa.

Rada II

Ak máte maslo na hlave,
popol si už na ňu nesypte.

Rada IV

Ak chcete zbaliť meteorologičku,
bavte sa s ňou o počasí.

Rada V

Ak konáte na vlastnú päsť,
dajte pozor, aby ste nenarazili na cudziu.



Rada VII

Ak vám vždy s prstom vezmú celú ruku,
skúste ponúknuť vztýčený prostredník.

Rada IX

Ak u vás skapal pes,
mali by ste zistiť, kde je zakopaný.

Nešťastie

Nechodí po horách.
To sú turisti.

Košľa a kabát

Bližšia košľa ako kabát.
Preto sa kabáty tak ľahko prezliekajú.

Horúca novinka

Niekedy znamená studenú sprchu.

Ako I

Ako spia tangá?
Ako zarezané.

Revolver

Nestriefajte si zo mňa!

Zo štúdie o význame používania čiarky v kaderníctve
Tak čo dáme na tie vaše hlavy, tupé?

Zo štúdie o význame používania dlžňov v sexuológii
Mladý: Nemá páru
Starý: Nemá paru

Povzdych Árijca
Aj nadčlovek je len človek.

Jediná myšlienka v hlave pozéra
Pozerá?

Rasista
Trafil som do čierneho.

**Heslo boľševika po rekvalifikácii na vlastenca bojujúceho
za právo národa na sebaurčenie**
Určiť sa! Určiť sa! Určiť sa!

Antikonцепcia
Čo by sme si bez nej počali?

Citlivý kombajn
Žne nežne.

Z novozélandského šlabikára
Mama má emu.
Ema má pštrosa.

.....
Boris Lilov (*1977 Bratislava)

Vyštudoval gymnázium a matematicko-fyzikálnu fakultu. Debutoval ako finalista súťaže Poviedka 2005 s textom Nápadník. V r. 2005 bol jedným zo spoluautorov poviedkovej antológie Sex po slovensky 2, kam prispel svojou sci-fi poviedkou Kultivácia. Od r. 2007 sa prevažne venuje publikovaniu na internete, kde zverejňuje svoje básne, poviedky a aforizmy. V r. 2008 spolupracoval na zostavení a vydaní zborníku diel (výber z prózy a poézie) pôvodne publikovaných na internetovej stránke citanie.madness.sk, pod názvom NETvorba, malé literárne šialenstvo. V r. 2008 tiež vydal svoju zbierku aforizmov a slovných hračiek nazvanú Slovenská frážovitá obec. V súčasnosti sa aktívne venuje organizovaniu literárnych stretnutí spojených s autorským čítaním a pripravuje založenie občianskeho združenia zameraného práve na túto činnosť.



MILAN KOHOUT

TRIPTYCH podle skutečné události

1. plátno

Ve vlně tsunami, která se přivalila na indonézké pobřeží před štedrým dnem, se utopilo téměř sto tisíc dětí. Záchranáři pak chodili podél zdevastovaného pobřeží a vytahovali mrtvolky za nohy, ruce a hlavičky trčící z pískových dun a mrtvá tělíčka házeli do košů, zatímco se celá západní civilizace radovala u štedrovečerních stromečků a maminky dávaly svým dětem pískové bábovičky a říkali jim, jak je milují a jak milují všechny děti světa.

Po vánocích jsem šel do školy v massachusettském Bostonu, kde učím umění. Vstoupil jsem do vestibulu a tam stála obrovská bedna naplněná plyšovými hračkami, nad níž visel nápis "Věnujte hračky pro děti v Indonésii".

To mě úplně odrovnalo, protože jsem nečekal i u nás na umělecké škole buržoazní morálku.

Zdůrazňuji, že NESNÁŠÍM tu lacinou trapnou buržoastickou morálku. Nesnáším, když pan továrník s paní továrníkovou, doprovázeni shlukem dalších "úspěšných a svatých" podnikatelů, kráčí v honosných róbách na ples, aby ze vstupného vybrali peníze na chudé děti.

To mám okamžitě chuť se rozeběhnout a nakopat do prdelí všem těm pokryteckým sebestředným zmrldům, těm zpoceným sobeckým babám s perlama na obnažených šjíjích, co se nechávají ovívat pocitem dobročinnosti a umělých soucitů a obalují rozpačitost ze svého bohatství obraným růžovým obalem "buržoazní dobročinnosti".

Přistoupil jsem k bedně a vylovil rukou z nitra nahromaděných tělíček plyšovou opici, která chlupatýma rukama držela na hrudi odporne růžové srdce s nápisem "MILUJI TĚ".

"Koho miluješ, koho miluješ, doprdele, ty umělotino?" hučelo mi v hlavě a mezi prsty jsem vyhladil hadrovou visačku připevněnou k opičí prdeli, abych si přečetl, kde byl ten ohavný kus plyše vyroben.

Stálo tam napsáno "Made In Indonesia".

Cítil jsem, jak mi stoupá krevní tlak.

Stoupnul jsem si na židli a sám sobě jsem si přednesl plamenný projev: "To snad není možné! Tak nějaké zrasané americké podnikatel postaví továrnu na hračky v Indonésii, zaměstná za mizivou mzdu všechny okolní děti a ti začnou během nekonečných pracovních dní vyrábět tisíce plyšových opic, lepit jim na chlupatá prsa milující srdce a zabalí je do beden, které pak putují přes celou zeměkouli až do Bostonu, kde si je v klimatizovaném a navoněném obchodě koupí pro své děti milující rodiče, aby je pak po čase odnášeli do této bedny "odpustku dobra" a poslali je trpícím dětem v Indonésii, přepravili bednu zase zpět přes celou zeměkouli a rozdali opotřebované růžové opice zase těm samým dětem, které je vyrobily.

A na to celé se kouka skleníkovými plyny dusící se zeměkoule,

zatímco my křičíme: "Ach, jak jsme dobří a spravedliví, i práci chudým zajišťujeme. Jen se podívejte na naše čisté plíce a obrovská růžová srdce."

Seskočil jsem ze židle a měl chuť převrátit celou tu bednu naplněnou patetickým plyšovým soucitem, aby se plyšova láska vylila ze dveří školy a rozlila se do ulic jako očištná vlna omývající naše nejdokonalejší a na vrcholu dějin rozkročené a bohem vyvolené duše.

Misto toho jsem ale vopici strčil do batohu a odešel.

Příští týden jsem měl performovat v jedné bostonské galerii a už jsem věděl, co tam udelam.

Stál jsem uprostřed davu a vyprávěl o bedně plné plyšových odpustků a pak jsem postavil opici, která všechny bez přestání milovala, na zem a rozhoupal jsem nohu, abych ji strašlivě nakopl. Ale jak jsem očima spočinul na jejím růžovém předsunutém srdci, tak mne prostoupila tělem vášnivá a ukrutná vlna vzteku a nakopl jsem tu metaforickou zrůdu nadlidskou silou.

Opice sice přeletěla nad hlavami diváků, ale já pocítil ostrou bolest v třísle nohy, jakoby tam cosi ruplo.

Po zbytek večera bolest v noze rostla a když jsem zalehal do postele, už jsem téměř skučel.

K ránu se bolest už nedala vydržet a celé stehno začalo otekat jako konev.

Jelikož se za přivolání záchranné služby platí v Bostonu obrovské peníze, tak jsem se dopajdal do svého auta a odjel do nemocnice. Ještě, že mám auto s automatickou převodovkou, mohl jsem tedy obstarávat pedály jen levou hohou..

V nemocnici jsem se posadil do čekárny a zahleděl se na nápis na stěně: "Tato čekárna byla postavena z darů pana a paní Smithových".

Po vyšetření mi oznámili, že mám vnitřní krvácení a protože jsem hemofilik, strávil jsem tam pod hrozny kapaček celé tři dny a daší měsíc mé tělo muselo vstřebávat obrovskou podlitinu, která měnila barvy od růžové do zelenomodré. Každý den jsem chodil o berlích kolem opice, kterou jsem posadil na poličku v mém ateliéru a občas jsem se na ni podíval, abych se přesvědčil, že mě pořád miluje tou svou pravou, upřímnou a nefalšovanou lidskou láskou.

2. plátno

Minulý semestr jsem učil na TUFTS Univerzitě předmět "Partyzánské performační umění a politika". Při jedné z debat se studenty jsme se dostali k termínu "Buržoazní morálka" a já slíbil, že jim budu příště vyprávět příběh o opičí lásce a našich úžasných západních srdcích.

Doma jsem přistoupil k polici a poprvé po několika letech se dotkl té hnusné vopice obalené prachem. Pořád mě milovala. Přibalil jsem ji do batohu a ten samý den ji už držel nad hlavou ve třídě a vyprávěl svým žákům o světem letající vopici.

Pak mě napadlo, že by některý z žáků mohl udělat do příští hodiny druhou část opičí performance. Poprosil jsem je, ať si lehnou na zem a vyhodil ke stropu létající vopici. Dopadla na prsa jednoho velmi mlčenlivého žáka, který na mě při hodinách vždy upjatě hleděl s chmurným výrazem v obličeji. “Na tebe dopadla vopice, takže pro nás něco připravíš v příští hodině.”

Dal si opici do batohu.

Následující týden jsem ho vyzval, ať předvede svůj “buržoazní” kus.

Vybalil opici a roli balicího papíru. Požádal mě, abych si stoupl do kouta třídy a držel před celým tělem plachtu z balicího papíru. Pak začal pomalu chodit do kolečka a pohazoval si s plyšovou vopicí z ruky do ruky, jako by se k něčemu zvolna odhodlával.

Najednou se zastavil. Rozpřáhl se a atletickým hodem mrštil vši silou opici proti mně.

“Letí plyšová opice”, řekl si můj mozek, který v klidu pozoroval vzduchem plachtící lehounký objekt.

Opice ale proletla jako dělová koule skrz papír a strašnou silou se do mne zabořila až po páteř, přesně do místa, kde mne před lety krvácelo natržené třísko. Prohnul jsem se bolestí, podlomily se mi nohy a skácel se na zem. Koutkem oka jsem pozoroval vedle me ležící opici a ještě několik vteřin jsem nechápal, jak mě mohla uhodit takovou silou.

Moji žáci se strašně smáli, protože se domnívali, že vše jen předsírám a že se mi nemohlo nic stát. Po chvíli se mi to došlo – v opici musel být kus železa nebo olova – a natáhl jsem k ní ruku, abych ji potěžkal. Nešla ani nadzvednout.

“Co si to do ní proboha dal?” zeptal jsem se svého žáka, který nade mnou jen tak stál a měl úplně chladný výraz v obličeji.

“Rozpáral jsem ji, vyplnil našimi americkými kovovými penězi a zase jsem ji zašil”

“Proč si mi to udělal? To mě nenávidíš?” zeptal jsem se ho, poté, co jsem se konečně dovlekl na židli, protože bolest mírně polevila.

“Trochu” řekl a křečovitě se usmál.

Po zbytek hodiny jsem cítil, že se mi něco v místě úderu zašmodrhalo. Břícho mi začalo natékat.

Při cestě domů jsem už v metru seděl zase v bolestech a když jsem uléhal, jen jsem se svýjel.

K ránu se už bolest nedala vydržet, sedl jsem do auta, v předklonu odjel do nemocnice a dopotácel jsem se do čekárny, abych si opět připomněl, že byla postavena zásluhou jakýchsi manželů, kteří věnovali své soukromé peníze na její stavbu.

Po vyšetření k mé posteli přistoupil doktor a povídá: “Víte chlape, jak zemřel Houdiny?” a jelikož jsem na něj jen civel,

tak si sám odpověděl: “No přece na protržené slepé střevo ,jako máte vy!!! Hahahahahahahahahaha!!! Praštil mu pěstí do břicha nějaký divák, když to Houdiny nečekal a měl nezpevěné svaly”

“Připravte ho na operaci” řekl sestře a při odchodu se ještě pořád chechtal

Za chvíli jsem civel do žárovek na operačním sále a usnul jsem jako utopený v mořské vlně.

Tentokrát jsem po operaci v nemocnici zůstal čtyři dny. Zase hrozny kapaček.

Vedle mě ležel nějaký zruinovaný člověk a jeho příbuzní mu neustále přinášeli nějaká plyšová zvířata, která se kolem něj vršila jako pohřební věnec.

3. plátno

Dva měsíce po operaci jsem napsal všem svým současným i bývalým žákům dopis, v němž jsem je požádal, jestli by někdo nechtěl udělat třetí a závěrečnou část opičí performance. Chtěl jsem, aby se mohl hlavní výjev na oltáři naší dokonalosti uzavírat bezpečnostními postranními křídélky. To jen kdybychom chtěli někdy přestěhovat naše boží domy do nějakých jiných zemí, aby se při exportu výjevů nasi doby nepoškodily a mohly se před nimi modlit i třeba děti v daleké Indonésii.

Přihlásil se mi můj dávný student, na kterého jsem už dávno zapomněl. Jednoho dne u mě zazvonil a když jsem otevřel dveře svého atelieru, tak na prahu mého atelieru stál malý

zakřiknutý hispánc, který vypadal jako aztécký indián z Jižní Ameriky.

“Mě ten tvůj příběh s plyšovou opicí dojal, pocházím totiž z chudé guatemalské rodiny. Potřebuješ někoho, kdo by se za tebe obětoval, protože to už nemůžeš sám unést.”

Podal jsem mu neuvěřitelně těžkou plyšovou opici, vycpanou americkými kovovými penězi a šel jsem si stoupnout raději za roh. Odtud jsem bedlivě pozoroval každý jeho pohyb.

Drobný indián poklekl, rozprostřel si na zemi noviny, položil na ně opici tak, že její růžové milující srdce mířilo ke stropu. Chvilí nad ní jen stál a asi si donekonečna četl, že ho miluje. Pak si vyndal s kapsy žiletku, vyhrnul si rukáv levé ruky a zvolna si přeřízl žíly na zápěstí.

Odkudsi do meho atelieru prosakovala jakási připitomělá současná melodie a já mlčky civel na drobného indiána, kterému kapala krev ze zápěstí na růžové plyšové opičí srdce. Můj mozek se zastavil a kapky jeho krve vůbec neodměřovaly čas...



PŘEKLADY

BARBARA GRUSZKA-ZYCH (překlad Milan Hrabal)

* * *

1.

teď vidí jen dítě
odešlo z něj před pěti lety
a všichni viděli jen jak je velký

košilka v níž se usmívá na fotografii
se ztratila ze skříně jak z něho dětství
ale dnes při večeři ve varšavské pizzerii
vidí že jí stále nosí
s malou záplatou vyšitou
na zádech tetou Gabi

poklad jejích malých dlaní v rukavičkách
náhle odkrytý
z perspektivy velkého města

2.

tu záplatu na značkovou košili
mi umělecky vyšila teta Gabi
připomíná mi syn
ve svém bytě ve Varšavě
kde teta nikdy nebyla

a nikdo z nás neumí zalátat její
nepřítomnost

* * *

*na snímku v zahradě můj starší syn
o šest let mladší
bylo šestkrát snazší přivinout ho*

SRPNOVÁ FOTOGRAFIE SE SYNY

seděli jsme na posteli v levném hotelu
lahve minerálky na pozadí pomačkané
přikrývky
jakési předměty vysypané z batohu
na chvíli přitisknutí abychom se mohli
vyfotografovat

nejdřív já s Tymkem potom já s Blažejem
nakonec nás fotoaparát nastavený
na samospoušť
zaskočil naši trojici na cizím místě
v takovéto rodinné blízkosti

Tymek z příštího snímku utekl jel
za přáteli
vyprovodili jsme ho do metra
světlo na peróně svítilo jasně
jak blesk velkého fotoaparátu

VARIACE NA RTĚNKU A ZRCÁTKO

před zrcadlem
červená rtěnka
dodá rtům na významu

před zrcadlem
červená rtěnka
dopisuje ústům slova

srozumitelná pro tebe

před zrcadlem
červená rtěnka
zvýrazňuje ústa
abys věděl kde líbat

zrcadlo
krátká otázka
o tváři

zrcátko
pod rukou
moje druhá tvář

ZTRATILA SUKÝNKA MALOU HOLČIČKU

1
malá holčičku svlékají na operaci

a ve výkladních skříních jsou tisíce
sukýnek
které by mohla obléci

2
malá holčička myslí na operaci
a utěšuje se
že v malém tělíčku je méně místa
na bolest

3
malá holčička
má rudé tváře
hanbou že tak málo váží
při své těžké nemoci

4
malá holčička
se musí dát umrtvit
- štípala tě někdy včela?
ptá se doktor v bílé masce a plášti
chráněný jako včelař

bojí se že štípne ho sen

5
malou holčičku
čeká dlouhý přechod
na onen svět

proto se učí chodit
i když je tak malá

6
malá holčička
sedí ve velké
jako by ruské matrojošce

jen je třeba ji vyndat
aby stačila dýchat

* * *

Blažej maluje to co je vidět
- je potřeba něco konkrétního – říká
a konkrétně se ptá jestli mu dám peníze na barvy

teď bude vědět kolik stojí louka

.....
Barbara Gruszka-Zych

Žije v Katoovicích. Básnířka, novinářka, redaktorka týdeníku Gość Niedzielny, externě spolupracuje i s jinými časopisy. Knižně vydala devět básnických sbírek, z poslední doby mj. Zapinając kołczyki (2000), Podróż drugą klasą (2002), Sprawdzanie obecności (2004), Ile kosztuje łąka (2007), Muchy i ludzie (2008). Její poezie je překládána do jiných jazyků, např. ruštiny, ukrajinštiny, angličtiny, maďarštiny, němčiny, italštiny, francouzštiny nebo arabštiny. V Kouvčích vydala dvojjazyčný litevsko-polský výbor z veršů Miegū su tavim po oda - Śpię z tobą pod skórą (2006). Kromě poezie vydala knižně dva soubory reportáží (Mało obstawiony Święty. Cztery reportaże z Bratem Albertem w tle, 2002 a Zapisz jako... 2000) a vzpomínky na Czesława Miłosze Mój Poeta (2007).

WISŁAWA SZYMBORSKA (překlad Libor Martinek)

TADY

Nevím jak kde,
ale tady na Zemi je hodně všeho.
Tady se vyrábějí židle i smutky,
nůžky, housle, citlivost, tranzistory,
vodní přehrady, žerty, hmičky.

Možná je někde jinde všeho víc,
jenom z určitých důvodů tam schází obrazy,
televizní obrazovky, pirohy, kapesníčky na slzy.

Je tady spousta míst s okolím.
Některé si můžeš obzvlášť oblíbit,
pojmenovat podle sebe
a chránit před zlým.

Možná jsou někde jinde podobná místa,
přesto je nikdo nepovažuje za krásná.

Tak jako nikde jinde nebo málokde
máš tady zvláštní tělo
a s ním potřebnou soupravu,
abys k cizím dětem přidal své vlastní.
Kromě toho ruce, nohy a udivenou hlavu.

Nevědění je zde zaměstnané,
stále něco počítá, srovnává, měří,
vyvozuje z toho závěry a složky.

Vím, vím, co si myslíš.
Nic tu není navždy,
protože od začátku do konce vládnou živly.
Všimni si však, že se živly snadno unaví
a někdy musí dlouho odpočívat,
než začnou znovu.

Vím, co si ještě myslíš.

Války, války, války.
Avšak i mezi nimi jsou přestávky.
Pozor – lidé jsou zlí.
Pohov – lidé jsou dobří.
Na pozor se vyrábí prázdnota.
Na pohov se v potu čela staví domy
a rychle se v nich bydlí.

Život na zemi vypadá dost levně.
Například za sny tady neplatíš ani halíř.
Za iluze teprve až jsou ztraceny.
Za vlastnění těla – jenom tělem.

A jako by toho bylo ještě málo,
točíš se bez lístku na kolotoči planet
a spolu s ním, načerno, ve víru galaxií
po dobu tak závatnou,
že se tady na Zemi nestihne nic zachvět.

Vždyť se dobře podívej:
stůl stojí tam, kde stál,
na stole leží papír tak, jak byl položený,
z otevřeného okna jenom závan vzduchu
a ve zdích nejsou žádné hrozné praskliny,
jimiž by tě vyvávalo nikam.

ROZVOD

Pro děti poprvé v životě konec světa.
Pro kočku nový pán.
Pro pejska nová paní.
Pro nábytek schody, hluk, vůz a odvoz.
Pro zdi světlé čtverce po sundaných obrazech.
Pro sousedy z podlaží téma, přerušení nudy.
Pro auto by bylo lepší, kdyby byla dvě.
Pro román, poezii – souhlas, vezmi si, co chceš.

Horší je to s encyklopedií a videorekordérem
a také s příručkou pravopisu,
kde jsou pravidla v otázce dvou příjmení –
zda je ještě spojovat pomlčkou,
anebo je rozdělovat tečkou.

DOSTAVNÍK

Fantazie mi přikazovala absolvovat tuto cestu.
Na střeše dostavníku moknou krabice a balíky.
Uvnitř těsno, hlučno a nedýchatelně.
Je tu tlustá a zpcená hospodyně,
myslivec v dýmu fajfky a s mrtvým zajícem,
abbé chrápající s baňatou lahví s dlouhým krkem na víno
v náručí,
vychovatelka s nemluvnětem červeným křikem,
podnapilý kupec s neustávající škytavkou,
dáma nazlobená kvůli všem zdejšími důvodům,
kromě toho chlapec s trubkou,
velký zblešený pes
a papoušek v kleci.

A ještě někdo, kvůli kterému jsem si vlastně přisedla,
sotva viditelný mezi cizími zavazadly,
přesto existující a jmenuje se Juliusz Słowacki.

Nezdá se, že by měl chuť na rozhovor.
Čte dopis, který vyndal ze zmačkané obálky.
Dopis jistě mnohokrát přečtený,
protože stránky jsou na okrajích trochu pomačkané.
Když ze stránek vypadne usušená fialka
ach! vzdycháme oba a chytáme ji v letu.

To je určitě ten správný okamžik, abych mu řekla to,
co jsem už dávno sestavila v myšlenkách.
Promiňte, ale je to neodkladné a důležité.
Přicházím tu z budoucnosti a vím, jak tam je.
K Vaším veršům máme stále citlivost a obdiv
a pro Vás pobyt na Wawelu rovný králům.

Bohužel, fantazie nemá takovou moc,
aby mě mohl uslyšet nebo i spatřit.
Dokonce ani necítím, že ho potahuji za rukáv.
Klidně vkládá fialku mezi stránky
a stránky do obálky, pak do kufříku,
chvilí hledí zamlženým okénkem,
nakonec vstává, zapíná plášť, přichází ke dveřím
a co naplat – vysedá na nejbližší stanici.

Ještě chvíli ho neztrácím z očí.
Jde tak nevelký s tím svým kufříkem
rovnou před sebe se sklopenou hlavou
jako někdo, kdo ví,
že ho tady nikdo nečeká.

Teď se v dosahu zraku nacházejí jenom statisté.
Početná rodinka pod deštníky,
kaprál s píšťalkou, za ním udýchaní branci,
povoz plný prasat
a dva kočároví koně k výměně.



VICHŘICE

Vichřice
servala v noci ze stromu všechno listí
kromě jednoho lístku,
který zůstal,
aby se houpal sám na holé větvi.

Na tomto příkladu
násilí demonstruje,
že si samozřejmě
občas zažertuje.

VERMEER

Dokud ta žena z Rijksmuseuma
v namalovaném tichu a soustředění
den za dnem
přelévá mléko ze džbánu do misky,
svět si nezaslouží,
aby nastal konec světa.

.....
Wisława Szymborska (*2. 7. 1923 Bnin)

Polská básnířka, esejistka, literární kritička a překladatelka francouzské literatury. Též laureátka Nobelovy ceny za literaturu za rok 1996.

V určitém bodě svého života píše básně skoro každý. Proč by tedy nemohli slavní zpěváci a písničkáři? Zvláště když jde o ty, které si s poezií pro kvalitu jejich repertoáru stejně dávno spojujeme. Básnickou múzu pokoušeli Syd Barrett, Lou Reed, Donovan, Bob Dylan, ba i Jimi Hendrix. Následující verše berte jako malou připomínku, že i největší hvězdy v sobě ukrývají koutek, kde sami se sebou zápasí. Máme tu text Nicka Cavea z doby, kdy pozdější leader skupiny Bad Seeds navštěvoval střední školu v australské Victorii. V pubertě psala básničky i éterická vypravěčka Suzanne Vega. Paul McCartney své pokusy shrnul do sbírky Poems And Lyrics, 1965–1999. Patti Smith a Captain Beefheart se poezii věnovali celý život a jsou pokládáni rovným dílem za hudebníky a básníky. Ovšem málokdo ví o sbírce Klidné vody (Still Water) z pera Arta Garfunkela, kterou bývalý pěvecký partner Paula Simona vydal v roce 1989.

(překlad Michal Bystrov)

JEDNOHO PRŮMĚRNÉHO RÁNA

Nick Cave

V Peru bylo zemětřesení a někdo hledá popelník.
 Vystydlo mi kafe, Národní katastrofa.
 Další havárie letadla, tenhle tejdén už třetí.
 Vstanu a jdu k zrcadlu.
 Bulvy se topí v tekutým písku svezích důlků.
 Obracím list. Věděli jste, že Marilyn Monroe byla čtyřikrát vdaná?
 Další furunkl. Moc ponocuju.
 Cestou ze schodů čtu o klukovi, co to schytral při bankovní loupeži,
 při který zmizelo celkem 60 000 \$.
 Koukám do akvárika. Na hladině pluje nahá Sněhurka.
 Škoda, taková neškodná ryba. Vylovím ji.
 Dělán z ní oběť zemětřesení v Peru, havárie letadla.
 Zeleně vybarvuju Arthura Millera. Dávám mu podíl z lupu.
 Vybíhám ven se svazkem Národních katastrof a pláču na rameni popeláře.

DĚŠŤ ZAMETÁ...

Suzanne Vega

Děšť zametá okenní tabulku
 Blátivě zelené stromy vlají ve větru
 A na vše sedá oblak beznaděje.
 Ale já nepocituji beznaděj, ach ne
 Pouze drama deště.
 A klid.

26. LEDNA

Patti Smith

gerard de nerval
 smrt oběšením
 bojím se slunce sněhu
 pod tmavými brýlemi

dneska jsem přemýšlela o králíkovi
 pod tmavými brýlemi
 dneska jsem přemýšlela o králíkovi
 o slepém králíkovi

bolí to jen si na to vzpomenu
 snažím se to vyzpívat
 mrtvý v zimě dvě trička z drahé vlny
 zatáhli za provaz uškrtili ho
 bolí to jen si na to vzpomenu
 co si asi myslel
 a co si bez něj počnu

písnička podle metronomu
 jak příjemné – houpat se jako králík
 jak příjemné – viset si
 z uzlovaté šňůry
 kopanec herda vzlyk
 a všechno se houpe
 jako pendlovky
 všemu se odzvání
 houpat se jako králík
 šedý chomáč na špagátu

TŘI MĚSÍCE V ZRCADLE Captain Beefheart

Tři měsíce v zrcadle
roztoužené boky
– pojďme do psí boudy, zlato
a chytíme jedno z těch bezva štěňátek noční můry
co třepotají křídélky
a oblétavají globus světla
můžeš je vzít do kumbálu
a nakrmit je ponožkami -
šest měsíců v zrcadle
roztoužené boky
— zlato, co si dneska vyjít bez šatů
s naším můřím štěnětem
nezapomeň ponožky a žárovky
ujisti se, že moc nepálí
nechceš mu přece popálit křídélka –
světla jsou tlumená, ulice tlumené, nebe tlumené
zrcadla tlumená
pach spáleného prachu
můra se snaží proletět zrcadlem
prach zvolna padá a padá a padá
na své slunce

ČERNÉ SAKO Paul McCartney

Smutek není smutek
v černém saku

Smrt není smrt
je to život
shozený z vysokého útesu

Slzy nejsou slzy
jsou to kuličky
smíchu
obalené solí

.....
Michal Bystrov
www.michalbystrov.cz

DÉLKY TRVÁNÍ Art Garfunkel

1. vdech-výdech: 4 sekundy
2. roztříštění vlny o břeh: 10 sekund
3. umytí a usušení: 80 minut
4. nízký příliv a odliv: 6 hodin
5. produktivní nahrávací frekvence: 12 hodin
6. od říznutí k zahojení: 8 dní
7. listí na stromě: 6 měsíců
8. zapomenutí kamarádovy urážky: 1–5 roků
9. správné ohrnutí záložek u kalhot: 28 let
10. civilizace: 400 let
11. překonání ztráty pravé lásky: věčnost



Č L Á N K Y

Jiří T. Král

NA PRAHU REVOLUCE ANEB POUČME SE ZE ZKUŠENOSTI KATOLÍKŮ

Před časem proběhla na stránkách Tvaru diskuse, která se týkala poezie na internetu. Nejpozoruhodnější na ní byl fakt, jak si diskutéři nerozuměli, protože každý pocházel z „jiného století“. V mnohém to připomínalo polemiky v katolické církvi mezi obháji starých forem vyznání a modernisty hledajícími cestu, jak víru sdělit dnešnímu světu. Obávejme se hrozby, že stejně jako u katolíků k sobě obě skupiny nenajdou cestu. Ale zatímco u této církve je důsledkem jen fakt, že poměrně početná skupina lidí se stala pro ostatní bandou podivínů, u poezie mohou být následky fatálnější: ztráta veškerých měřítek na straně autorů a absolutní nezájem ze strany čtenářů.

V celé diskusi byl klíčový jeden odstavec z pera literárního kritika Karla Pioreckého: „Na tom, jaké dílo je, se samozřejmě nemalou měrou podléhají kontexty, do nichž je zasazeno, v nichž je vnímáno – včetně podmínek, které jim stanovuje médium, jímž je prostředkováno. Jinak budu číst touž báseň v kontextu básnické sbírky, jinak bude-li otištěna v časopisu (jinak najdu-li ji v Revolver Revue, jinak v Obrysu-Kmeni), jinak uslyším-li ji v rozhlasovém pořadu Zelené peří, jinak, bude-li ji číst sám autor vměstnaný do bedny televizoru, jinak bude-li zasazena do kontextu stovek příspěvků na literárním serveru. Za hlavní slabinu českých literárních serverů a autorů, kteří v jejich prostředí získávají představu o tom, co je literatura, považují právě značnou necitlivost k těmto jinak, tedy k diferencím, jež jsou zdánlivě pouze vnějšíkové, ale přesto podstatně ovlivňují smysl jejich textů.“

Abychom Pioreckého argumentaci správně pochopili, je třeba vyslovit to, co napsal ve svých tezích jen skrytě: jde o hierarchizaci ušlechtilosti vnímání básně. Stačí si všimnout, jak pečlivě za sebou seskládává jednotlivé její stupně: literární server, televizní vysílání, rozhlasový pořad, umělecký časopis a nakonec básnická sbírka. Jde o jakýsi výtah ke kvalitě zážitku – nejnižší je počitek zprostředkovaný masovými médii, nejsilnější vnímání zprostředkuje vybraná básnická sbírka. Piorecký uvažuje takto: na internet píšou grafomani, takže se po přečtení tuny hloupostí očekávaný zážitek neobjeví, ani kdybychom najednou našli dobrý text. Televize je pro zprostředkování básně nedůstojným médiem; jakýsi výběr je proveden pro rozhlasové čtení, a tudíž je zážitek lepší (a mluvené slovo je samo o sobě jistou kvalitou). Následuje čtení v časopise (v dobrém uměleckém časopise jsme básní samozřejmě zasazeni jaksí více) a vrcholem je básnická sbírka. S touto dosud u většiny literárních kritiků bez pochyb přijímanou představou je ale jediná potíž, a tou je slovo „dosud“. Můžeme se totiž důvodně domnívat, že neuplyne ani

pár let a bude leda látkou pro literární historiky. Pioreckého argumentace vypadá logicky a logická je, pokud si ovšem zároveň myslíme, že nejlepší nosičem hudebních nahrávek je LP deska. Hlavní slabinou jeho tezí je necitlivost k diferencím, které si osvojuje dospívající (nebo nedávno dospělá) generace. Piorecký připomíná člověka, který horuje pro zachování koněspřežné dráhy ve chvíli, kdy si bez jeho vědomí ostatní už postavili dálnici. Právě dnes totiž stojíme tváří v tvář skutečné revoluci – a to slovo je nutné použít, i když možná zavání přílišnou siláckostí, protože co takových revolucí v literatuře jsme už zažili... Přesto tentokrát nejde o plácnutí do vody – jen slepý nevidí, že vnímání informací, zábavy i uměleckých děl se radikálně mění. Jinými slovy: současná generace právě přehodnocuje dosavadní kontexty, které jsou Pioreckému tak milé. A je úplně jedno, zda to hodláme, či nehodláme akceptovat – na skutečnost to bude mít asi takový vliv jako plivnutí do rybníka na chov kaprů.

Hybnou silou této revoluce je samozřejmě internet, ale i jiní nosiče informací: v oblasti populární hudby (myšlena je hudba ne-vážná) zásadně změnil všechny dosavadní kontexty fenomén mp3. Zatímco dosud se mezi hudební fanoušky mluvilo o kvalitě toho či onoho CD (u staromilců LP), nyní už jsou důležitější jednotlivé skladby. Není nic snazšího než zaplnit si svůj mp3 přehrávač nebo disk počítače jen opravdu oblíbenými hity opravdu oblíbené kapely. Hodnocení obalu hudebního nosiče – ještě před několika lety nedílná součást debat – už nikoho nezajímá. Časopisy o hudbě prožívají úpadek, informací je všude tolik, že názor publicistů přestal být relevantní. A na výběr hudby samotnými posluchači nemá žádný vliv fakt, kde tu či onu píseň slyšeli. Za pozornost ovšem stojí, že žádná komerční apokalypsa neprobíhá – zdálo by se logické, že se konzumenti opuštění „kritickými autoritami“ začnou řídit reklamními poutači, ale není tomu tak. Funguje zde totiž elementární vkus: ti, kteří dřív poslouchali nenáročně „tuc tuc“, jej mají v oblíbě i nadále; posluchači s náročnějšími požadavky se orientují vzájemně na bázi přátelského vyměňování informací.

Literatura se zatím tomuto novému trendu „vzpouzí“, i zde je ale porážka starých kontextů na horizontu. Ona hierarchie vnímání už pro dnešní generaci platí jen částečně – troufám si tvrdit, že jí je úplně jedno, zda nějaký text četla na webu či v knize. A je jen otázkou času, kdy se objeví přijatelné technické řešení, které tuto hierarchii pošle na zasloužený odpočinek. Nemusíme přitom zrovna blouznit o možných formách spoluautorství čtenáře, který by se po nástupu e-knih mohl stát jakýmsi editorem díla, neboť si některé pasáže knihy bude moci

přepsat, jiné dopsat či vyhodit. To přece jenom předpokládá určitou erudici, jíž se nemůže pyšnit každý. Mnohem realističtější je, že u menších literárních útvarů jako jsou povídky a básně, si čtenáři začínou vyzobávat to, co je z jejich hlediska nejlepší. Stejně jako u mp3 nebude nic snazšího si

postupně začínají být jedněmi z mála lidí, kteří jsou vůbec ještě ochotni číst básně. Jsou možná hloupí, naivní a nevzdělaní, ale není to snad spíše příležitost, než důvod k výsměchu? Přes všechny změny kontextů by přitom určitým důvodem k optimismu měl být fakt, že autoři spjatí s internetovou



prostě nahrát jen ty texty, ke kterým se někdy chci vrátet. Pro takovou budoucnost lze mít slova pohrdání, ale je to asi to jediné, co – slovy klasika – s tím můžeme udělat. V tuto chvíli je internet od knih oddělen pomyslnou zdí: jenže právě ona možnost skladovat texty v něčem podobném – a přesto tak vzdáleném knize – tuto zeď značně poboří. Důležité se stanou třeba jen konkrétní básně či krátké texty. Stejně jako hudební alba i básnické sbírky totiž málokdy stojí poslouchat/číst celé. Revoluce je neuctívá vůči jménům: vždycky zůstanou vodítkem, že tu či onde je větší šance najít kvalitu, ale čím dál víc půjde právě jen o vodítko. Není třeba mít velkou fantazii k představě, že si prostě vytvoříte jakousi vlastní antologii básní, kde bude Seifert, Nezval i pár neznámých „nicků“. Pravdou přitom je, že na literárních serverech nefunguje ona schopnost publika nacházet kvalitu. Jednak je přece jenom k rozpoznání dobrých básní potřeba určitá poučenost, jednak zde nejde primárně o vzájemně se kultivující posluchače/čtenáře, ale o tvůrce bojující o své místo na slunci. „Mění se zde především podoba autorství: plně záleží na původci textu, zda bude text zveřejněn, autorství se radikálně demokratizuje, je odsunuta autorita a evaluační systém, který by filtroval texty před jejich vstupem do literární komunikace,“ píše Piorecký a z jeho tónu je poznat, jak moc mu takový systém není po chuti. Odmítnout takovou anarchii ve jménu starých pořádků je jednoduché – mnohem těžší je začít s ní počítat. A to je přitom nezbytné, pokud chceme, aby poezie vůbec měla nějaké čtenáře. Internetoví tvůrci totiž

komunitou chtějí dříve nebo později překročit svůj stín a stát jmény-vodítky.

V tuto chvíli je těžké říci, kam se vývoj bude ubírat. Jedno je ale jisté: měli bychom přijmout fakt, že staré kontexty už nejsou to, co bývaly. „Literární komunikace (na literárních portálech – pozn. aut.) zde má povahu de facto didaktickou – autor publikuje, aby získal hodnocení, aby vstoupil do diskuze. Podstatné ovšem je, že onou autoritou či arbitrem není redaktor či recenzent, ale celá komunita uživatelů daného serveru. Nejedná se tedy o prostředí, v němž by se hledala nová východiska pro básnickou tvorbu a kde by probíhala její kritická reflexe, ale spíše se zde utvrzují literární klišé, osvědčené postupy a naivní „lidové“ představy o podobě a smyslu poezie,“ říká Piorecký. Ano, jistě má pravdu. Jenže pravdu člověka, kterému víc záleží na jeho představě toho, co je správné, než na samotné poezii. Ta na rozdíl od hudby vždy bude potřebovat arbitry, chtějí-li ale jimi i nadále být literární kritici, nezbude jim nic jiného, než se vrhnout do chaosu a pokusit se v něm nacházet hodnoty. Možná to bude chtít trochu sebezapření, ale láteřením, že literární weby jsou více záležitostí sociální než kulturní, se odsuzují do role pouhých statistů bezmocně přihlížejících úspěchu „sociálně zdatnějších autorů“ a nezájmu o „knižní poezii“. Jinými slovy: Ipěním na starých kontextech se dostanou do pozice lefebriřtů v katolické církvi, kteří tvrdohlavým vyzdihováním jednoho způsobu mše dělají z víry směšnou záležitost pro staromilce.

www.kral.bloguje.cz

Lukáš Neumann

MĚSÍC LITERATURY V MÉDIÍCH

Vkus kulturního konzumenta není utvářen nahodile, proto mě, již vzhledem k nespornému vlivu médií na formování názorů populace, zajímalo, jak jsou v současné době na stránkách tuzemských tištěných denních periodik prezentovány události z literární scény. Na počátku třetí březnové dekády jsem zahájil čtyřtýdenní pátrání po tom, jaký obraz literárního dění konkrétní deník svým čtenářům poskytuje. Zajímalo mě, jakými přednostmi a nedostatky se vyznačují rubriky věnující se literatuře. Neméně podstatná je skutečnost, zda zvolená strategie dokáže čtenáře oslovit a zároveň mu poskytnout určitou úroveň informovanosti.

Lidové noviny neživější

První příležitost k porovnání se nabízí v souvislosti s prostorem věnovaným literatuře v kulturních rubrikách. Už jen povšechný náhled odhalí, že největší „plošné“ zastoupení mají Lidové noviny (dále LN), které nejen, že kultuře denně věnují minimálně dvě strany, ale jako jediné publikují během pracovního týdne články sumarizujícího charakteru. Pro toto rozvrstvení sil je výstižné, že všechny deníky reagovaly na osmdesátiny Milana Kundery a na jeho ve Francii vyšlé eseje, avšak pouze LN připomínají 80 let od úmrtí Otokara Březiny prostřednictvím zdařilé celostránkové montáže rozhovoru, fotografií a výroků na básníkovu adresu. Další periodika – MF Dnes, Právo a Haló noviny v daleko větší míře představují literaturu formou vícestránkových příloh. Hospodářské noviny speciální, „vloženou“ přílohu nemají, nicméně jedna „literární“ strana na víkend s představením nových titulů a recenze je vzhledem k účelu této tiskoviny dostačující. A zároveň nutno dodat: méně tu znamená více. Lidové noviny působí živě, ze všech nejaktuálněji: pravidelně otiskují rozhovory s významnými osobnostmi, kterých se týká např. nově vycházející titul, ocenění či účast na knižních festivalech. Čtenář tak není informován pouze kusými zprávami, ale je mu nabídnut jakýsi „příběh“ sahající od recenze na knihu, přes rozhovor až článek v rubrice Portrét týdne. Zbylé deníky během týdne pouze přejímají stručná oznámení tiskových agentur, a to ještě jen ta nejozřejavější. Klasickými případy jsou ocenění a úmrtí.

Konceptnost versus zrádná denní práce

Prezentace literatury na stránkách MF Dnes je vzhledem k zastoupení ostatních kulturních odvětví nedostatečná. Zřejmě zde rozhoduje zaměření deníku na co nejširší publikum, neboť v průběhu týdne dává kulturní rubrika přednost novinkám televizních stanic a filmových pláten. Čtení o literatuře, rozhovory a informace o právě se objevivších novinkách jsou tak odsunuty do víkendové přílohy Scéna. Redakce deníků Právo a MF Dnes se snaží tento deficit občas

dohnat mini-recenzemi, na kterých je nejvíce patrné, jak je nekoncepční práce zrádná. Jeden příklad za všechny: autorka recenze románu Ivy Pekárkové Sloni v soumraku (MF Dnes 3. 4.) vyjadřuje fabulační dovednosti Pekárkové slovy „skvěle vystihla střet dvou světů“, přičemž se jí prý „podařilo hluboko proniknout do nitra postav“. Takovéto nicneříkající příspěvky se stávají pouze nutnou výplní novinového prostoru ušitého pořádně horkou jehlou. Nelichotivý trend lze vztáhnout i na jiné deníky. Vedle minirecenzí v Právo a MF Dnes se totéž dá říci o pokusech aktuálně reagovat na literární dění formou sloupků, glos nebo fejetonů. Snaha Lidových novin o průkopnictví v tomto směru je leckdy kontraproduktivní – jako by komentář „O knihách“ nebo rubrika „Aplaus“ postrádaly smysl a byly jen „nastavovanou kaší“. Zvláště pak, postěžuje-li si autor příspěvku, že chybí romány z druhé světové války, přičemž za několik málo dní vyjde interview s mladou prozaičkou, jež je týmž dotázána, proč se mladí lidé tak často vracejí do druhé světové války... Mějme však na zřeteli, že zatímco v případě literárních časopisů a novin vycházejících s minimálně týdenní periodicitou předpokládáme jistou koncepcnost práce redaktorů a příspěvateľů, denní tisk to má z tohoto pohledu komplikovanější.

Naproti tomu, příspěvky s delší lhůtou přípravy bývají vesměs ve všech periodikách napsány čtivě a pro čtenáře účelně. Jen ve výjimečných případech lze s jistotou tvrdit, že článek o literatuře má praktický dosah, jako se to podařilo MF Dnes o posledním březnovém víkendu aktuálním článkem „Co opravdu čtou naše děti“, kde autorka vyzpovídala středoškolské učitele i malé čtenáře a připojila příspěvek o audioknihách včetně zamýšlení nad přínosem nyní hojně oceňovaných „intelektuálních“ knih pro dětského čtenáře, které ale děti nečtou.

Haló noviny, levicově zaměřený deník, o koncepční práci či o reakce na aktuální události ze světa kultury, o literatuře ani nemluví, neusilují. Výjimkou (mimo přílohu Obrys-Kmen) jsou politicky jednostranně angažované příspěvky-recenze v příloze Naše pravda. Myslím, že postačí jediný příklad z recenze na knihu o Olze Havlové Síla věčnosti, v níž pisatel oponuje, kolik že bylo studujících, kteří „stáli nejen mimo KSČ, ale i mimo ČSM, a přece bezproblémově udělali maturitu a vystudovali na vysokých školách!“ O prostoru věnovaném serióznímu pojetí byt jen pouhého formátu recenze nemůže být v Haló novinách řeč.

Přílohy, rubriky a konkurenční odlišnosti

Z měsíčního nadhledu si lze všimnout detailů, které jinak při jednorázovém a nesouvislém denním čtení unikají. Nejširší paletu rubrik nabízí Lidové noviny. Vedle čtvrtletní celé strany věnované knižním novinkám vyhláší titul měsíce, kde se do hlasování zapojuje desítky osob spjatá s literárním

provozem. Čtenářům tak není nabídnut jen jednohlásý názor a navíc je na malém prostoru šikovně představeno a okomentováno to nejkratší, co se na pultech sešlo za uplynulý měsíc. LN nabízejí vedle očekávaných recenzí a anotací alternativní četbu - součástí víkendové přílohy Orientace je Téma týdne a také rubrika Studovna, která nabízí odborné zamyšlení nad dějinnými událostmi a společenskými mýty z dobového a moderního úhlu pohledu, přičemž se opírá o nejaktuálnější publikace k dané události se poutající. Ucelený sborník z těchto článků by mimochodem nabídl učenou a velmi univerzální publikaci. Nejen zájemcům o literaturu je určena rubrika Ztraceni v překladu; ve sledovaném období v ní byly publikovány – srozumitelnou formou – záležitosti přeceňování neverbální komunikace či fejetonisticky pojatý problém tzv. vycpávkových slov. Čím se literární příloha LN liší od konkurence, je zmínka o knihách, které v češtině nevyšly a také krátké interview se současnými translatology. LN také reagují nekonvenčně, o čemž svědčí např. bravurní esej psychiatra Cyrila Hóschla o Kunderově díle, nebo rozhovory nejen s laureáty, ale též s moderátory ankety Knihy mého srdce Jaroslavem Duškem či ceremonálu předávání cen Magnesia Litera Aňou Geislerovou. Literární scéna je v LN prezentována jako tady a teď se dějící, nikoliv jen v podobě neživotné knižní produkce.

Repertoár MF Dnes se odlišuje seriálem „Nejlepší spisovatelé současnosti“ o zahraničních autorech a podobně jako LN o víkendu uveřejňuje rozhovory s přesahy mimo literaturu. Za velmi aktuální rubriku považují „Jakou knihu si pustit“. LN i MF se daří exkursy mimo beletrii přispěvky o lexikografických příručkách, anotací časopisů či recenzemi fotografických monografií.

Příloha Práva Salón je určena spíše literárním „fajnšmekrům“. Opomíjí tradiční rubriky a namísto klasických recenzí volí ryze subjektivní formu v upoutávkách na knihy i v glosách Pavla Šruta a Jakuba Šofara. Právo se v míře větší než ostatní deníky zabývá komiksovou literaturou, do Salónu zařazuje úryvky z dosud nepublikovaných románů, případně fejetonisticko-úvahové komentáře. Ani referování o světové literatuře není pojato omšele: o knihách z angloamerického prostředí referuje právě P. Šrut v glose Tak to chodí; současná srbská literatura je přiblížena reportáží. Kulturní mozaiku přílohy doplňuje seriál o osobnostech filmu šedesátých let. Pružné reagování redakce Salónu dokládá zveřejnění sporu mezi kritikem Jiřím Trávníčkem a básníkem Petrem Králem o tom, k čemu je literatura, případně zábavná a ryze netradiční autorský komentář Jakuby Katalpy k vlastní próze Hořké moře. Hospodářské noviny pomyslný literárně-deníkový trh obohacují podobně jako Právo – na úkor pouhých anotací (jak činí LN) opatřují nabídku knih vtípnými postřehy. Redakce si dala záležet na komentáři k nominacím na Magnesii Literu, které uveřejňovala s týdenní pravidelností. Je-li řeč o tom, čím jednotlivé deníky „trumflý“ ostatní, HN uveřejnily podrobný článek o výročí nakladatelství Albatros – čtenář tak mohl porovnat, v jakém nákladu dětské knihy v porovnání s dneškem vycházely a jací dětští knižní hrdinové jsou právě v módě.

Čtenář LN si může při čtení článků týkajících se literatury počínat výběrově a zvolit si rubriku podle vkusu a momentální

nálady, u Práva postrádám přechod mezi přílohou Salón a tím, co je prezentováno mimo ni. Právu chybí snaha přiblížit literaturu i jako mainstreamovou záležitost, ne jako něco mystického pro několik vyvolených.

Přehmaty

Problém, jak literaturu prezentovat v médiích, naznačily ohlasy na dramaturgii pořadů Kniha mého srdce i Magnesia Litera. Mám zato, že u tištěných médií není nutno přiřazovat k článku vulgární titulky typu „Knihy přivedou k orgasmu“ či „S nějakou bejkárou snad ještě přijdu“. V prvním případě šlo z paralely sexuální přitažlivosti sečtělých lidí a dosud nezjištěné přitažlivosti opravdových čtenářů vytežit vzletnější „headline“. V tom druhém by si čerstvý držitel ceny F. X. Šaldy, básník a esejista Miloslav Topinka také zasloužil obraznější a uctivější titulek.

Cynickým komentářem „a ještě do třetice příběh se špatným začátkem a šťastným koncem“ opatřil redaktor LN článek o Magnesii Liteře, když okolnosti životní a tvůrčí pouti téměř poslepu píší spisovatelky a překladatelky Bohumily Grögerové spolu s osudem tragického úmrtí režiséra Petra Lébla postavil na roveň ocenění Pavla Šruta za Lichožrouty, kterému tak „vyšel až třetí pokus“. Porovnávat úmrtí nejbližších osob, byť reflektovaných skrze literární fikci s tím, že někdo až napotřetí vyhrál knižní cenu, je minimálně eticky neúnosné. Na druhou stranu, ostatní deníky se mimo přílohu literatury věnují poskrovnu, a tak mi i tato snaha Lidových novin učinit literární scénu bulvárnější, přijde sympatická. Lepší než zbytečná recenze.

Komiks a komunismus

Měsíční mapování literárního terénu v denících přineslo i dílčí zjištění týkající se společného tématu a žánrového zájmu. Možná ani netušíme, jak silná je potřeba vyrovnávat se s minulým režimem na stránkách denního čtva. Dvě dekády let od pádu Železné opony zaznamenáváme konjunkturu zájmu o svobodu a demokracii. Týká se to například knih vydaných v souvislosti s případem Milady Horákové, potřebou biografí vůdců komunistické strany, aféra okolo Milana Kundery znovu rozdmýchala otázku odpovědnosti za úděl národa. Jáchym Topol si v rozhovoru v MF Dnes na postavení spisovatele nastěžuje, naopak dodává, že „v minulém století přece vražedné režimy zabíjely spisovatele jako krysy“. Jen namátkou: recenzované tituly odkazují do Sovětského svazu stalinovské éry (Dítě č. 44 Toma Roba Smithe), do r. 1989 ve východním Německu (román Uweho Tellkampa Věž) či do situace na našich univerzitách v době totality (Prověřená fakulta). Nalezly bychom další desítky titulů a odkazů, koneckonců cenu čtenářů Magnesie Litera získala kniha Jiřího Šimona Ukradený domov s podtitulem Jak se žilo na vesnici ve 40. a 50. letech. O tom, že komiks dávno nepovažujeme za podřadný žánr, svědčí i obrovský zájem médií. Je příznačné, že deníky seznamují čtenáře s tituly jako Lajka nebo Pchjongjang. Ačkoliv komiks bezesporu nabízí jisté vizuální odlehčení,

tematika totalitních režimů, jak napovídají výše zmíněné tituly, jej zasahuje také. Jen za období, které jsem sledoval, představily deníky 13 různých komiksů.

Nespekulujme, čtěme, pišme, sledujme

Podtrženo sečteno, ne že by události ze světa psaní, čtení a literární kultury plnily přední a zadní strany deníků. Pomineme-li formát příloh, které vyjma čtvrtletního Salónu vycházejí jako víkendové čtení, nabízí pestřejší spektrum literárního čtíva pouze Lidové noviny. A to nejen šíří svých rubrik, ale i přístupem k literatuře jako plnohodnotnému společenskému fenoménu, který v podání LN není vedle sportu, politiky a bulvárních poklesků outsiderem. LN se literaturou zabývají denně vlastními komentáři, kdežto ostatní deníky přebírají krátké zprávy z agentur, anebo plní prostor kulturních rubrik krátkými recenzemi, z nichž se navíc nic podstatného nedovíme. Zarážející je to v případě MF Dnes, pro níž je literatura víkendovou, a to ještě spíše intelektuálskou záležitostí. Šrámem na kráse počínání LN je snaha o jisté odestetizování literatury. Literatura nikdy nebude opravdovým tržním artiklem. Přijde mi podivné, abychom po vyhlášení cen Magnesia Litera spekulovali jako LN o tom, zda vítězné ocenění je čtenářovi dostatečnou pohnutkou k tomu, aby se zvedl z křesla a šel si knihu koupit. Raději než přemýšlet, zda vůbec a jakými prostředky lze donutit lidi číst, měli bychom opravdu a trpělivě číst, o literatuře psát a dbát na to, aby byla často a adekvátně prezentována...



R E C E N Z E

Petr Štengl:

JINÝ POHLED

Milí čtenáři, text, který následuje, není recenzí v pravém slova smyslu. Jeho cílem rovněž není jakkoli snižovat či zpochybňovat hodnotu díla ani se dotýkat charakteru samotného tvůrce. Předložené texty odděleně nemusejí poukazovat na nic konkrétního a výjimečného, ve vzájemné souvislosti však mohou přinášet nové a nečekané pohledy.

Promyšleně zabít pouze ty, jež je nutno zabít

Ivan Martin Jirous: ROK KRYSY, Torst 2008

„ A opět v této noci/ v noci po sv. Štěpánu/ v klidu noci/ Chcete ode mne víc?/ oždyt ani já nechci od vás nic/ v této klidné noci/ po sv. Štěpánu/ Vždyt přece oděčen jsem/ za každý den kdy ostanu/ nejen po sv. Štěpánu/ i jindy/ I oy buďte rádi/ že ostáváte/ Ave, respektioe/ Amen“.

Odkaz: http://www.vetusvia.cz/autori_jl/josef_zacek.html

Žáčkovi noční psi

Chtěl-li bych najít skrze cykly obrazů Josefa Žáčka cosi, co je ne snad sjednocuje, nýbrž pojí - napadá mne nejvýznamnější křesťanská ctnost: pokora.

Pokora vůči ptákům, tolik krásnějším, elegantnějším i věrnějším, než jsme my. Pokora vůči ptákům, kteří jsou posly andělů. Nikoli náhodou anděly kreslíme s křídly.

Pokora vůči evangelistům, již nám přinesli radostnou zvěst. Nicméně, v pojetí Pepy Žáčka je i tato radost obklopena oděrem temné vážnosti. Žáček nežije v radostném světě, ostatně nežije v něm nikdo z nás. Svět, v němž žijeme, je chmurný, chmurný až běda. To nás však nemůže zlomit. Doufám pevně, že nikdy nezapomenu ukázat na nejdůležitější sérii Žáčkových obrazů: imaginární portréty lidí, jež svět nazývá teroristy. Bader-Meinhofové a jejich ušlechtilých přátel. Ne zručních sebevrahů, kteří sebou berou na smrt kohokoli. Nýbrž lidí, kteří promyšleně zabíjeli pouze ty, jež je nutno zabít. Portréty lidí, mezi něž jsem se ve své zbabělosti nezařadil.

Barva Žáčkových maleb osciluje mezi temnou modří a modří černou. Je to barva tůně, do níž se pozvolna noříme. Jedna z barev Apokalypsy. Ani plavá, ani vraná. V Apokalypse, v níž dávno již žijeme, jsou i jiné barvy spektra.

Ne jen zelená, i pruská modř je barvou naděje. Ne psi jsou zlí. My jsme zlí. Před tváří nočních měst pokorně měli bychom prosit za odpuštění.

Ivan M. Jirous, čeroven 2002

Josef Žáček: Hledání ve ztraceném prostoru
(1993)

V tomto světě těla a zdání jistého není už nic. Což není to, co trápí mne a mnohé z vás, kteří jste se přišli podívat na obrazy Josefa Žáčka. Zdánlivě to totiž vypadá, že jisté je: podvod zůstane nepotrestán, čím poctivější budeš, tím víc budou se ti smát.

Začátkem sedmdesátých let jsem žil s Danou Němcovou. Zažívali jsme situaci, jež byla mnohem přehlednější než současná. Dělalí jsme v ní, co jsme mohli a na co jsme stačili. Řekl jsem jednou Daně : zatím jsou naše zbraně psací stroje a elektrické kytary. Ale, až nám tyto zbraně nebudou stačit, budeme muset dělat velkoměstskou guerillu.

A Dana odvětila : je ti jasný, že jakmile se pro to rozhodneme, budeme to muset dělat? Víím to, a toho se nejvíc děším.

Nedošlo k tomu z různých důvodů. Nicméně naši duchovní soupevníci na Západě to udělali. Difamace těchto lidí nás hluboce uráží. Mne, Pavla Z., Helenu P., Erika F., Standu V., Josefa Ž., jehož portréty světců světa, v němž jsme nuceni žít, si právě prohlížíte.

Na těch obrazech, ať se díváte z kterýchkoli úhlů, není totiž vidět nic. Nejsou tam vidět portréty žen a mužů, jež nejen tady uctíváme. Nazíráme jen strukturovanou tmu, stejně jako na Žáčkových obrazech Ptáků, Psů, Evangelistů.

Pokud tam vůbec něco můžeme vidět, je tma, v níž žijeme. A imaginární portréty těch, jež rozostřeně nevidíme - což bylo záměrem. Jsou to totiž duše těch, kteří nám ukázali cestu světla.

Barbara Meyer
Christoph Eduard Seidler
Horst Ludwig Meyer
Andrea Martina Klump
Sabina Elke Callsen

Milan Hrabal:

TRPASLÍCI DOŠLI, ANDĚL ZBYL

Alois Marhoul: Anděl s černým křídlem (Dauphin 2008)

Alois Marhoul vydal svou osmou básnickou sbírku – tentokrát v pražském nakladatelství Dauphin – a nazval ji *Anděl s černým křídlem*. Autor je jako vždy nápaditý a ačkoliv je to klišé, kniha čtenářský zážitek opravdu slibuje. Aby jej umocnil i vizuálně, přizval ke spolupráci básníka a v poslední době především výtvarníka Miroslava Huptycha. A udělal dobře – Huptychovy koláže jsou plné pozoruhodných představ a doslova nabitě poezií viditelného. Zasloužily by samostatnou recenzi, vraťme se však k Marhoulvi a jeho novým veršům. Koneckonců, zase tolik se od Huptycha nevzdálíme. Oba jsou totiž spřízněné duše nejen myšlenkově, ale i formálně, tedy podle metod, které k psaní – nebo lépe: pro inspiraci k psaní – používají. Jsou to citáty z prastarých knih, které jsou mottem a často i předsazenou pointou básní; je to i prozaizující styl psaní, sázející víc na myšlenku než na ostatní atributy básně. Interpretům to usnadňuje jevištní provedení, při „tichém“ čtení se takové texty občas mohou zdát trochu prvoplánové. Ale i tento názor lze označit jako povrchní. Marhoul do své sbírky zařadil 48 básní, které nesteromně rozdělil do čtyř oddílů. První nazval Nejsou trpaslíci. Obsahuje osm básní uvedených úryvkem ze Storchova snáhe z roku 1903; ve dvou případech dokonce citát vstoupil přímo do názvu. Pro celý tento oddíl platí beze zbytku závěr prvního odstavce. Vtipné texty, uvolněný, příjemný styl – a na konci nepřilíš výrazná pointa, která zpravidla nepřekoná náboj vložený do čtenářova oka názvem nebo mottem.

Oddíl S každou kostí do sběru obsahuje dokonce jen šest básní, citace rovněž řídnu spolu s obsahem textů. Ty jsou věnovány v podstatě smrti a duchům. Téma závažné, pojetí lehké až lehkovážné. Nějaká ta hříčka s jazykem, lehce nahořklý nadhled, atmosféra klidného odpoledního dvorku – to je trest dojmu, který v nás po přečtení zůstává. Z prvního oddílu sice přechází trpasličí téma do básně Dobří duchové, jenže tady Šmudla vyrostl a osamělou Sněhurku čeká – jak jinak – roztoužené setkání. Ovšem třetí oddíl – i přes úplně obyčejný název, Tak už to v životě chodí, je závažnější nejen rozsahem, ale i obsahem. Všechny básně provázejí citace z Váchalovy *Ďáblovy zahrádky*, které svou obzvláštní zaumnou mluvou a ironickým podtónem (jako kdyby vedly i pozdější pero Wernischovo) pomáhají i Marhoulovým textům. Ty jsou daleko koncentrovanější a umožňují hlubší čtenářský prožitek. Jen škoda, že výrazné názvuky a pasáže typu „*Haolíčku Haale / nechte si ty řeči*“ (s. 29) nebo „*Kdo dá víc / zvíťezí // Tak na nebi / jako v pekle // Tak i v nás*“ (s. 37) střídají v pointách básní výroky jako: „*Jó život je potvora*“, případně „*A taky že jo!*“ A tak asi nejpodstatnější z knihy zůstane část poslední – Nejnovější zákon. Jakási novodobá parafráze (nebo aktualizace) některých pasáží Bible, z níž je také hojně citováno v mottech k většině básní oddílu i v autorských textech. Přestože ani v tomto nejrozsáhlejším oddílu (třidvacet básní) Marhoul

neopouští svou ironickou hravost, objevují se texty, v nichž právě dobová aktualizace má svou sílu: „*Ti dole mlčí // Až si dá Bůh / nohu přes nohu / až vyhasnou milióny / vesmírů / až se na černém nebi / rozsoítí: / ERROR / tak / ti dole zatají dech / Oni oědí: // Bůh / zase všechno / restartuje*“ (Naděje, s. 53). Takových nápadů je ve druhé polovině knížky dost a dost – at je to báseň Omyl zobrazující Boha na konci léčení v Bohnicích, nebo série básní O (věčnosti, lidech, pravdě, lži, zradě, dětech atd.) až po závěrečné Poděkování. To je básnění sice odlehčené, ale vtipné, zábavné, myšlenkově závažné a hlavně osobité. Není určeno pro každého – užijí si ho jen ti ze čtenářů, kteří mají rádi hříčky s jazykem, které baví ono napětí mezi „starým“ a „novým“.

Marhoul si nehraje na vysoké umění a předkládá milovníkům poezie dílko nikoli bezvadné, ale svěží a zábavné, srozumitelné širokému publiku, které dokáže číst Skácela po Jeffersovi, Halase vedle Nezvala. Marhoul se sice neblíží ani jednomu z nich, ale jeho poezie – i přes uvedené výhrady – přináší na český, poněkud vydýchaný literární rynek, svěží vzduch.



Pavla Anthová:

ŽÍT V ALKOHOLU

Maroš Andrejčík: *Cartel A* (Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2008),

Martin Andrej: *Kundratoff* (přel. M. Peškooá, Jalna, Praha 2008).

Slovenskému autorovi Maroši Andrejčíkovi vyšly v nedávné době dvě knihy, které více či méně spojují autobiografické prvky. Čtenář tak získává možnost spoluprožívat pisatelovu závislost na alkoholu a projít si křížem krážem cestu jeho minulostí.

Knižní debut autora *Cartel A* je rozdělen na dvě povídkové části. Titulní, stejnojmenná jako název knihy, zachycuje život autora od dětství, ve kterém mu záhy umírá matka, přes léta strávená na studiích v oboru kuchař, až do dospělosti. Klíčové životní momenty pak ústí v autorovu desocializaci prostřednictvím závislosti na alkoholu, završenou životem na ulici. Tok vyprávění je přerušován minimálně, a to soukromými intimními chvílemi, kdy si uvědomíme něco zásadního: „*Na ulicu som nebol vôbec pripravený. V škole tento predmet chýba a asi ani nikdy nebude zaradený do učebných osnôv.*“ Modelová situace člověka propadajícího se z poklidného rodinného života do sfér abstinčních příznaků vede ke snaze uniknout z pasti, kterou si nastražil sám. To vše je čtenáři předloženo v suchých faktech, mírně ironicko-kritickým tónem, ale bez hlubší sondy do nitra autora, kterou by vyhrocená existenciální situace předpokládala.



Navenek se sice autor snaží podělit o svoji zkušenost se čtenářem, ale ne prostřednictvím drásající zpovědi, jakou je často „deníková“ forma zatížena. Zásadní je i to, co zůstalo nevyřčeno. Místy to vyvolává dojem, že autor „píše sám sebe“, že se snaží skrze text „udržet pohromadě“. Neemotivně sděluje čtenáři informace o své postupující závislosti na alkoholu, nedostatku peněz a nestálosti každého zaměstnání a to vše za doprovodu sebeironických komentářů: „*Eště štastie, že som sa dodnes nenaučil hrať automaty!*“. Postupem času se protagonista propadá do sfér zoufalství a strachu pramenících z uvědomění si vysokého stupně závislosti: „*Ten alkohol žij vo mně a já v ňom. To nie je básnický obraz. To je pravda!*“ Po neskutečně silných abstinčních příznacích se rozhodne podstoupit protialkoholickou léčbu. Andrejčík nehledá omluvy pro svoji minulost ani se nesnaží schovat své selhání. Pasáže o muži, který vymění teplo panelákového bytu za život na ulici, postrádají alibismus, který zpovědní žánry často nesou.

Ne příliš zdařilým pokusem o vylíčení chování mafie na příběhu s kriminální zápletkou je druhá povídka *Opát opiát*. Teritoriální rozdělení města, prostituce, trh s drogami vytváří prostředí, ve kterém jsou lidské oběti vršeny jedna na druhou. Příběh se však nese v duchu morálního ponaučení: co se stane s dívkou, která neuposlechne rad moudrých a vydá se sama do světa.

Autorova druhá kniha, *Kundratoff*, je souborem kratších povídek taktéž inspirovaných osobními zážitky a životními příběhy lidí, které potkal. Ta je však již z mateřského jazyka spisovatele přeložena a dává tak vyniknout obecné češtině a slangu. Nechejme teď stranou nepříliš vkusnou vizuální a grafickou podobu knihy. Spojení obou knih se plynule nabízí: *Kundratoff* můžeme chápat jako pokračování příběhu z *Cartelu A*. Abstinující alkoholik se špatnou pověstí, dluhy a strachem se snaží zapojit zpět do společnosti, která mu to příliš neulehčuje. I přesto zvládá životní peripetie s pokrčením ramen a trpělivostí. Stejně jako debut i *Kundratoff* je charakteristický krátkými úsečnými větami, kterými autor příběhy doslova odsekává, absencí hlubších sond do lidských nit a povrchním popisem. Spisovatel nechává hrdiny svých příběhů vplout na scénu v okamžicích každodennosti a obyčejnosti. Úspornost vyjádření je charakteristická i pro introspektivní vhled: o pečlivém prokreslení myšlenkových pochodů protagonistů či reflexi daných okamžiků nemůže být řeč.

Povídkový soubor *Kundratoff* vydal Andrejčík pod pseudonymem a v rozhovoru pro Havířovský deník vysvětluje, že důvodem jeho vzniku je kýžená asimilace s českým čtenářem. Příběhy jsou prodchnuty sexuálními potřebami a pohlavními akty: „*Oblíkala se na chodbě a mně bylo fuk, co si o tom pomyslí domoovnice.*“

Zoříře ze mě udělaly stejně tyhle ženské.“ Hrdinkami krátkých situačních zastavení jsou převážně ženy: spolupracovnice v kuchyni, obyvatelky léčebného zařízení, cizinky. „Vendy jsem našel na ulici. Vytáhl jsem ji asi v poslední chvíli. Pár dnů sekala dobrotu, pak to začlo.“ Početnost ženských protagonistek vede k jejich převážně nelichotivým metamorfózám: nechutná stvoření, neodbytné semetricky, femme fatale, přítelkyně a prostitutky. Vztah k něžnému pohlaví je jasný: „Žena má být vedená, no vedená správným smerom. Žena túži byť ooládaná! Nedávoa to najevo, no želá si to. Inak nemá v chlápovi istotu!“

Andrejčík se v dosavadní tvorbě převážně drží inspirace svým životem, nejlépe zprostředkované v případě *Cartelu A*. Díla jsou exkurzem do světa nejnižších sociálních vrstev, patologických jevů a primitivních potřeb, kam jejich představitele dovedla buď závislost, nebo životní nutnost. *Kundrattoff* zachycuje

důležité období návratů asociálů zpět do společnosti; povídky jsou vystavěny na banalitách. Andrejčíkovi se zcela nepodařilo vytěžit z mezní situace otevírající prostor pro reflexi minulosti, zpytování svědomí a analýzu vztahu k sobě samému i ke svému okolí výraznější literární opus. Jako celek však obě díla upozorňují na jednu důležitou životní etapu, která, ač bez výraznějších zvratů, je pro hrdinu největší zkouškou.

A dobrat se na závěr poselství knih? Literatura o závislostech tady byla, je a bude, vzpomeňme jen *Memento* nebo *My děti ze stanice ZOO*: napsána je jistě poutavější a přesvědčivější formou. A co se Andrejčíkových knih týká, psychologicky jde taktéž o zcela nezajímavý případ: protagonista pil, léčil se a teď ví, co mu při požití alkoholu hrozí. Pokud se autorovi podařilo vypsáním se se situací lépe vyrovnat, pak je to jistě účelné. Samoučelné? Možná.



Jiří Mareček

HORKÁ JIŽANSKÁ KREV A MYSTIKA U STOLKU S KŘIŠŤÁLOVOU KOULÍ

Clara Janésová: *Oféliin Hlas* (Paseka 2008)

Mladá Španělka ztracená v Praze a hledající cestu k básníku, který je na Kampě uzavřen do tajemné věže samoty. Toť námět téměř do románu z červené knihovny. Ve skutečnosti však jde o žitou zkušenost básničky a mnohokrát oceněné překladatelky české poezie Clary Janésové (nar. 1940), kterou na začátku sedmdesátých let v těžké životní situaci natolik uchvátila Holanova *Noc s Hamletem*, že se sama rozhodla autora vyhledat.

Její poslední česky vydaná kniha *Oféliin hlas* se věnuje právě tomuto osudovému setkání. Poměrně útlý text se však nesnaží o zachycení biografických fakt, ani nemá záměr s odstupem vykreslit vývoj zvláštního vztahu mezi starým zachmuřeným básníkem a oslněnou jižankou. Autenticity a hlavně jakési důvěryhodnosti vnitřního nahlížení prožitků text příliš nenabízí. Skutečnost je tu rozostřena lyrickým jazykem, který místo toho, aby byl nástrojem zpřesnění vnitřního zraku, se spíše snaží z každého podnětu vytvořit téměř mystický oblouk. Čtenář je tak soustavně vystaven podezření, že je mu nastrčena pouze rozmáchlá básnická figura, libující si v akcentaci zázračného, kdekoli se jen trochu zdá, že vystrčilo růžky. Samotný motiv autorčina dětství, tragické ztráty otce a dlouhého období tvůrčí nečinnosti je přitom autobiograficky dostatečně silný, aby unesl vlastní přesah i v daleko střídmější formě, která by mu dle mého slušela daleko lépe.

Holan, dosud stále poněkud tajemná osobnost, který vrátí básniřce schopnost psát a stane se v jejích očích symbolem ztraceného otce a odvahy k životu, se tu logicky stává katalyzátorem celého textu. Vnitřní polemice Janésové dodává jeho osobnost jistoty a kontur, básniřka již nebloudí v neohraničených temnotách nejistot a po dlouhé odmlce začíná opět psát. Díky svému vzdálenému českému mentorovi věří, že ji nyní uvnitř ohraničují stěny „jeskyně slov“. Text, který tato dějství nahlíží, však zůstává často jen na povrchu prožitků, přestože je za každým řádkem rozmáchlé gesto. Janésová píše o svém prožívání stejným způsobem jako o fiktivním světě, ve kterém si odmítá přiznat účast. Vezmu-li za příklad Holanova *Lemuria* (Lemurie?), jimž se místy Janésová stylizačně blíží, je možno říci, že ryze básnický jazyk *Lemurií* nakonec o skutečnosti vypovídá více, než povytce odžité zkušenosti v *Oféliině* hlasu. Nad knihou se prostě jen velmi obtížně lze stát rovnoprávným účastníkem jejího vnitřního světa. Nabízí spíše jen volné sedadlo v hledišti barvitého teatru vzletné lásky. Její přepjatost místy působí až komicky: „*Tohle (text Noci s Hamletem, pozn. aut.) byl zážrak: nechala jsem za sebou ohromení a vydala se k němu, rozhodnuta ustoupit do jeho bolesti a balzámem své mysli mu poskytnout úlevu.*“ (str. 37) Mezi řádky tu téměř prosvítá jiná významová rovina vztahu – autorka zastupující zemi s nezpochybnitelnou kulturní hodnotou si pro sebe kdesi ve východní Evropě objevila básníka, na kterého může přenést své vnitřní rozpory a jako nositelka

západních tradic jej na oplátku spasí už jen svým zájmem. Jak uvidíme dále, tuto domněnku potvrzují také účelově působící citace Holanových básní, které jako by si Janésová významově přivlastnila.

V rozhovoru, který španělská autorka poskytla časopisu A2 v roce 2006, se zmiňuje o tom, že text *Oféliina hlasu* vznikl v rozmezí dvanáctiletého období a jeho stavba se v něm několikrát kompletně změnila. „*Vzniklo několik verzí – nejproe souvislý text mého vyprávění, pak jsem je proložila množstvím básní, pak jsem je zase všechny vypustila... Až jsem našla formu, která mě uspokojila. Vyprávění blízké lyrice, které přerušují básně,*“ říká v něm.

Lyrizující pasáže vyprávění Janésová dokresluje nejčastěji právě Holanovými básněmi (citován je také R. M. Rilke a dvě básně z její sbírky *Kampa*, vydané v Madridu v r. 1986). Verše osudového básníka tím v textu tvoří další hlas. Vytržené z dobového kontextu jsou však použity služebně, podporují pouze autorčiny teze o nepochybné výlučnosti jejich vztahu. Tu pobídnou k příjezdu, jinde smíří se ztrátou otce. Vždy je báseň prezentována tak, jako by byla výlučně napsaná jen pro Janésovou samotnou. Například již jejich datace však takový smysl vylučují, jde tedy jen o jakýsi vnitřní dialog mezi hlasem básníka a autorky. Těžko říct, zda její očividná snaha ukázat, že je v Holanově tvorbě vzkaz skrytý právě a jen pro ni, může čtenáři posloužit k větší empatii s jejím prožíváním.

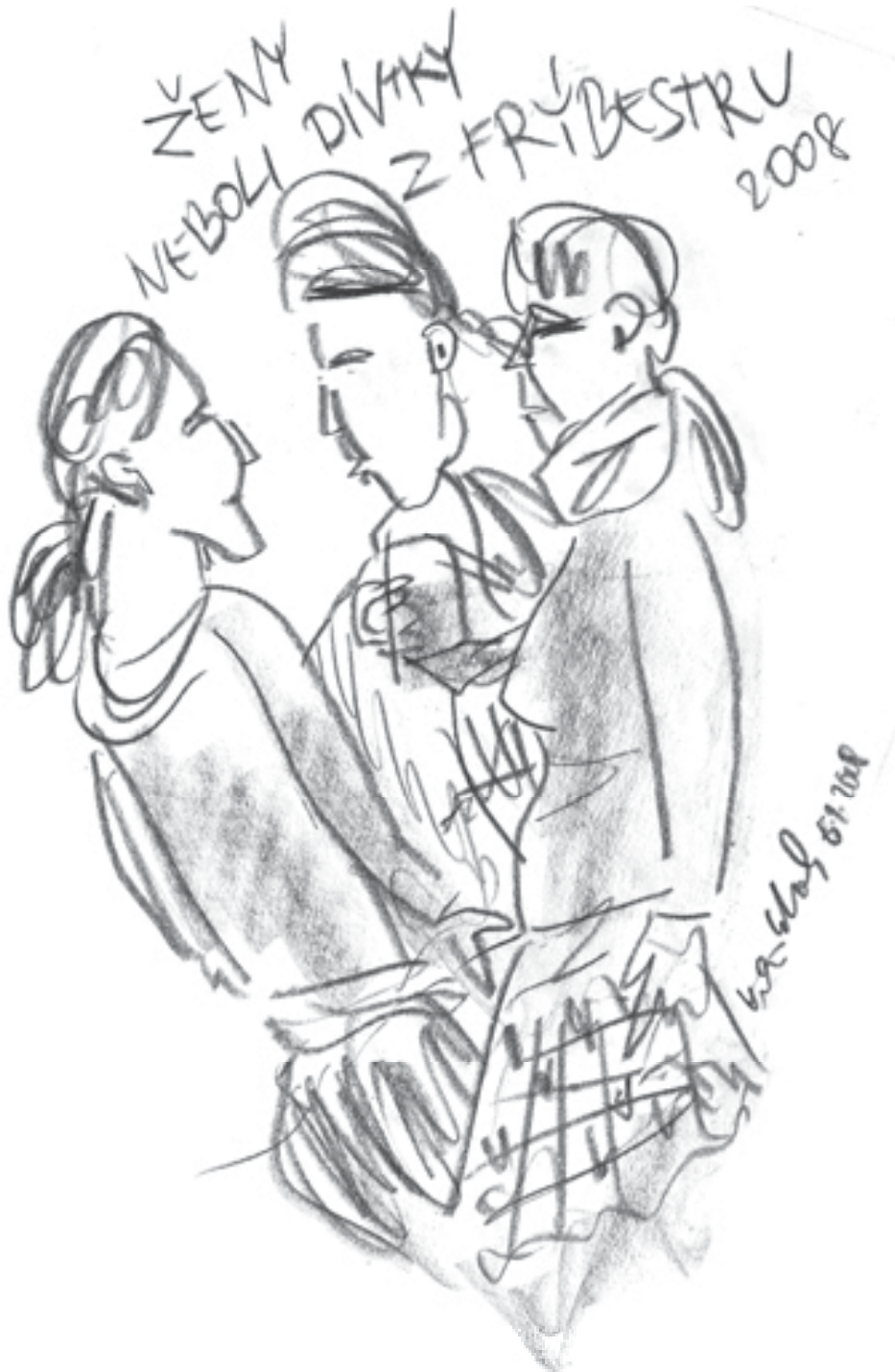
Mystickým vrcholem *Oféliina hlasu* se pak stává poslední cesta španělské básničky za Holanem, který v té době žil již v ulici U Lužického semináře. Osobně se s ním však nesetká, básník totiž odmítá přijímat návštěvy. Jeho manželka Věra nakonec Janésové věnuje výtisk skladby *Noc s Ofélií*. Holanova Ofélie v této básni pochází, stejně jako Janésová, z Barcelony a podnikne cestu do Čech, aby se setkala s Máchou, což autorku vybízí k mnohým paralelám. Zvláště, když ji básník napsal v roce 1972, tedy tři roky před prvním setkáním s Clarou. Výlučnost těchto vazeb však může zůstat výlučnou jen tehdy, když jejich prožitek zůstane prožitkem soukromým.

Jako návrat od zbožštělého k lidskému pak v *Oféliině hlasu* zapůsobí postava editora a básníkovy přítele Vladimíra Justla, který na výletě do Bělé po Bezdězem Španělce říká: „*Zapomeňte na Holana, opusťte myšlenku, že přeložíte jeho básně, budete trpět. Vystupte na horu a pozorujte stromy.*“ (s. 75)

V tomto ohledu se naštěstí Janésová odradit nenechala a své překladatelské myšlenky se nakonec nevzdala. Do španělštiny během let přeložila kromě Holana také Seiferta, Halase, Ortena či Klímu. Věnuje se překladům tureckých a perských básníků, kromě

řady vlastních sbírek napsala také dva romány *Los caballos del sueño* (1989) a *El hombre de Adén* (1991) a cestopis *Sendas de Rumanía* (1981). Její práce byla odměněna řadou ocenění, mezi nimi například Premio Ciutat de Barcelona en Lengua Castellana (1976 a 1983), Ciudad de Melilla de Poesía (1998),

Premio Internacional de Poesía Jaime Gil de Biedma (2002), Internacional de Poesía Barcarola (2005) a Nacional de las Letras Teresa de Ávila (2007). V rozporu s časem prověřenou hodnotou této autorky však mé rozpaky nad knihou Oféliin hlas přesto zůstávají.



Zdeněk Mitáček

VYHLÍDKOVÝ LET KRAJINOU ČESKÉ PRÓZY

Martin Hybler: Kolem dokola (Revolver Revue 2008)

Revolver Revue loni vydala sbírku literárních kritik a esejů Martina Hyblera *Kolem dokola*. Autor je profesí psycholog, v roce 1978 podepsal Chartu 77, o čtyři roky později emigroval do Francie, kde žije dodnes. Knížka obsahuje texty, které psal pro exilové časopisy Paternoster a Svědectví zejména v osmdesátých letech - těch je celkem osm. Jeden text vyšel v Kritickém sborníku, dva v Respektu a patnáct v Kritické příloze Revolver Revue, kde Hybler publikoval v letech 1995 až 2002.

První část *Kolem dokola* obsahuje necelé dvě desítky textů, v nichž se autor zamýšlí nad typickými fenomény často z pomyslného „středního proudu“ české prozaické tvorby. Jeho kritiky nejsou recenzemi jednotlivých děl, spíše se jedná o náhled na určité společné rysy v produkci známějších autorů, jejich pokusy postihnout život v disentu, „vytěžit“ deníkové zápisky, beletrizovat chod dějin na území českomoravského „ztraceného světa“ apod. Hyblerova schopnost vycítit za jednotlivými texty obecnější jevy evokuje v určitém smyslu téma hledání obecných rysů naší povahy, jak se tím zabýval např. Josef Jedlička ve svých *Českých typech* nebo Ivan Diviš v různých zamyšleních pro rozhlasové vysílání Svobodné Evropy.

Metoda příležitostného psaní s sebou však nese určitou roztržitost. Nelze zde hovořit o komplexním výkonu, který pravidelně upozorňuje na opomíjené skvosty či objevuje možné talenty. Jedná se o kritiku esejistického, místy fejtonistického typu. Přesto byla Hyblerova neústupnost vůči balastu a kýči důležitá už v době, kdy skupinka samizdatových a exilových autorů držela až příliš při sobě a písemně formulovaná kritika se v ní nenosila. Mimo chodem, nedostatek soudobé kritické reflexe je možná důvodem, proč řada těchto autorů upadá do zapomnění, jako např. v *Kolem dokola* opakovaně pojednávaná Lenka Procházková nebo dnes, myslím, ne příliš čtená Eva Kantůrková. Kapitolou sama pro sebe je Hyblerovi politicky poněkud pozérský Ludvík Vaculík. Mimoděk mě napadá, že podobně kritický přístup k samizdatu a exilové literatuře znám z knih Jana Křesadla, který oponenturu vůči některým sladkobolným příběhům těchto autorů povýšil na vlastní, suverénně zvládnutou tvůrčí metodu.

Na Kunderovy prózy nahlíží skrze vypravěčské postupy v autorově posledním románu psaném v Čechách, tj. *Valčíku na rozloučenou*. V těchto úvahách, jako jinde u Hyblera, je přínosná, byť autorem snad nikde explicitně nedefinovaná, představa kýče jako autorského postupu, který rigidně spěje k předem vymezenému cíli, nezamýšlí se nad sebou samým a předkládá čtenáři popis skutečnosti jako banálního dění, jehož jakoby bylo možné být nezávazně jednající součástí a zároveň si uchovat intelektuální pobavený odstup.

Po roce 1989 se Hybler celkem trefně ohradil vůči domácím banalizátorům typu Michala Viewegha či Igora Chauna. Odmítá prózy Jiřího Kratochvíla *Nesmrtelný příběh* a *Siamský příběh* jako svého druhu kapitulaci vůči dějinám: „Pozoruhodná mi tu u Kratochvíla připadá naprostá absence epistemologické zvědavosti, která je ostatně pro středoevropský pasioně fatalistický a dogmatický přístup k dějinám charakteristická. Kratochvíl se nikde neptá, co se vlastně stalo, jak a proč, pro koho a kdo co udělal apod., ale spolu s průměrným občanem je předem přesvědčen, že oše už ví.“ (str. 116)

Mezi několik málo knížek, ve kterých autorský přístup vidí jako spíše otevřený, a tím přínosný, patří např. Landsmannův příběh *Pestré vrstvy* a do určité míry *Sestra* Jáchyma Topola. Jeho uznání si v různé míře získaly texty tak rozdílné jako jsou knihy *Kde je zakopán pes* Pavla Kohouta, *Padraikův zánik* Bohumila Nusky či *Poslední bourbon* Bohuslava Vaňka-Úvalského. Úvahu o smyslu zachovávání persistence vůči dějinným svodům věnuje *Pravidlomu příběhu* *Plastic People* Ivana Magora Jirouse.

V druhé části knihy najdeme zamyšlení nad filozofickými, kritickými a esejistickými spisy. Čtenář, který si nad první částí zřejmě bude klást otázku po inspiračních vzorech Hyblerova přístupu k literatuře, najde odpověď ve stati *Cesta do Stínadel*, reflektující stanoviska Jana Lopatky. Podstatný je zejména komentář k Lopatkovu pokusu o rozklíčování svérázu české literární scény: „Kamuflážní, mystifikační aspekt literárního provozu, motivovaný módně-ideologickým, nabubřelým napodobováním ničeho, tu se svou duchaprázdností, ignorancí a mraoní indiferencí oždy bezkonkurenčně převládá.“ (str.155) Úvaha nad Šifrou lidské existence je pro pochopení Hyblera zásadní a mohla být celé knize předznamenána. Až skandální přičuť má potom rozbor tří literárně-vedných sborníků v textu *Procházka po úhoru*. Úsměv poněkud tuhne na rtech, když si člověk uvědomí, že texty ve zmíněných sbornících pochází nikoliv od amatérů okresního formátu, ale od lidí, kteří jsou za výsledky své práce skutečně placení a kteří zastávají nejrůznější pozice v různých kulturních institucích.

Martin Hybler je v oblasti literární kritiky autorem příležitostným a sporadickým, současně však důsledně racionálním a poučeným. Četba jeho textů přináší potěšení díky inteligentnímu přístupu a schopnosti vyhýbat se myšlenkovým stereotypům. Českou literaturu sleduje s odstupem, k posuzovaným textům přistupuje bez servítků a nenajdeme u něho ani stopu v Čechách obvyklé bázně z autorit. Jeho uvažování je často až ironické, výsměšné, nikoli však prvoplánově. Hybler se neohlíží po zásluhách dotyčných autorů z minulosti a snaží se pojmenovávat věci přímo.

Jiří Mareček

ČESKÝ VERŠ ZAOCEÁNSKÝ, ANEB NEW JERSEY ZA OKNEM

Yveta Shanfeldová: *Místo nedělí* (MAPA 2008)

Edici MAPA Martina Stöhra (redaktora časopisu Host) v minulém roce doplnila sbírka Yvety Shanfeldové *Místo nedělí*. Po básnické knize Noční krční hřidel vydané před třemi lety přímo v brněnském Hostu je to druhý soubor česky vydaných textů této dvaapadesátileté básnířky a překladatelky, která od poloviny sedmdesátých let žije ve Spojených státech.

Do tří oddílů členěný text tvoří povětšinou básně s bohatou, rozbujelou obrazností, která odkazuje k tradicím meziválečné české poezie. Užitím genitivní metafory a do sebe zavinutým hledáním mezi vlastního prožívání pak konkrétně k osobnostem Holana či Halase. Básnický výraz Shanfeldové by sice místy mohl působit až jako zbytečně zaumný, ne však v souvislosti, která se nabízí. A tou by mohla být touha emigrantky uchovat si schopnost uchopení verše v mateřském jazyce. Sršení neobvyklých slov, neologismů a archaismů totiž mimoděk připomíná úkol, který byl svěřen papouškovi v Durelově pohádce *Mluvící balík*. Ten musel vyřčením oživovat všechna svěřená slova, aby se na ně nezapomnělo a neztratily se ze světa. U Shanfeldové básně mnohdy působí, jako by byly psány úzkostí ze ztráty, zapomnění a zároveň opojením zvukomalbou nalézáných slov, která se v jejím případě neopotřebovala a jeví se proto důvěryhodná, nevyčpělá. Například v prvním oddílu nazvaném Snítka jitrocele lze číst: „*Líný bůh slámy zaléhá kraj.../ vánkem píská na polední/ kanylu žalostivou/ píseň drchničky a/ rdesna [...]*“ (str. 11) Vršení různých obrazů a spojení v textu někdy připomíná motivy surrealistické či rovnou volně plynoucí kaskádou asociací: „*Odkvetení. Za rozvoznou./ Božky. Chrbát. Cintorín./ soz zbylých./ Sychravá sjížďečka. Smráká se na/ Oko, Ucho, Krk./ vzduch zní blátem, provaz sořtí.*“ (str. 15) Takové hledání má samozřejmě svá rizika v konečném přesytení a hluchotě veršů, v ornamentálním snivém blábolení. Taková

podezření však naštěstí vyvrací několik zřejmě nejsilnějších textů ve sbírce, které jsou více přitisknuté k zemi a prosvítá jimi přesné zacílení – „*Život je strašný, řekla máma,/ když jí o nemocnici srovnali/ kyčel srdce,/ a dobrý. Rozzchechtaná babička/ prý sedávala na pelesti/ a potmě brala valium.*“ (str. 13) – v básni Stíny už stínají den či „*Když mi řezali nohu, táta/ mě zabalil do červenočerné deky a nesl mě domů./ Máma měla tu deku v horách,/ když se za války skrývali a přespávali o lese na sněhu.*“ (str. 60) v básni Šlo se k nám škvárovkou podél dálnice, kde v podstatě lakonická evidence skutečnosti jde často v účinku dále, než adjektivy převrstvené verše.

Patrná je také změna v konvolutu používaných symbolů a objektů, ze kterých Shanfeldová staví metafory ve Snítce jitrocele a v další části nazvané Noční duhy, kde stromy, srdce, zimy či slavíky doplní náhle počítače, neony a autostrády. Nutno říci, že Shanfeldové tradiční přístup k básnickému jazyku touto aktualizací poněkud pookřeje: „*Autodrom/ ti potřásá pravicí, levicí/ vždy se někam jede,/racci hnízdí/ podél bariér/ smích s olky./ ve smrčí bílého nebe.*“ (str. 43) V některých verších ale stejná obměna působí křečovitě a bez souvislosti: „*Počítače/ vyzvánějí/ na večerní cesty, temena/ umírání/ čeří kraj, [...]*“ (str. 46)

Pokud však básnivě hledačství gnóm u Shanfeldové strhne bezpodmínečně nutnost verše, tedy pokud se možnost básně změnit v její zřejmé opodstatnění, dokáže být básnířka ve výrazu přesná. Mnohdy přitom opustí osvojenou stavbu a zajde až na hranice grotesknosti, kde jí nadhled propůjčí cynický škleb nad skutečností: „*Nejdřív se/ ve mně vzbudil někdo jiný,/ pak vyburcoval mě./ Smrt seděla jak vyhlídkovou balón na palmě.*“ (str. 26)

Kamila Přikrylová

NOVÉ NAROZENÍ?

Viola Fischerová: *Písečné dítě* (Agite/Fra 2007)

Když byla v roce 2007 vydána básnická sbírka Violy Fischerové *Předkonec*, kde je v básnickém okazionalizmu názvu mocně soustředěno základní téma celé knihy, jako by se čtenář bál, že Fischerové *Předkonec* je koncem jejich veršů, případně že všechny další už budou pouze jeho rezonancí. V *Předkoneci*, v němž je básnířčin strohý volný verš obroušen až na sám práh syrovosti, se totiž zdá být naplněna autorčina trvalá bilance

existenciálních otázek života a smrti právě jejich překročením jednoznačně směrem ke konečnosti lidského života, ke smrti: „*Taky ti občas unikají slova / Živá ulice ubíhá do temna zeleně / Taky se o noci budíš / A leká tě předkonec?*“ A pak místo dalšího nového „Předkonce“ přišel jakoby zážrak a s ním nové narození, které si však již od začátku nese vryp tragičnosti lidského života spojeného s neochvějnou jistotou nutnosti odejmutí: „*Jak*

bláženě se směje / mé zlaté písečné dítě // Ještě neslyší stíny / kostelních hodin / které ze stromů / padají na mne“

Atmosféru přechodu mezi sbírkami adekvátně doplňují reprodukce obrazů Adrieny Šimotové *Poznamenaná hlava II* (1988) a *Hlava v čase I* (1973) na obalech knih. Silně a neblaze zasaženou hlavu první reprodukce střídá na obalu *Písečného dítěte* jiná, čistších a jasnějších kontur, avšak nesoucí si trvalé znamení ztráty.

V šedesátce tematicky sevřených básních, jež se kompozičně blíží básnické skladbě, si básnička uplácala písečné dítě. Anebo ono se uplácalo pro ni? „Uplácávám // řada z písku / břicho z písku / hladím útlé boky / i skrytou proláklínu“ A kým vlastně je to písečné dítě, jehož důležitost je naznačena již titulem a k němuž básnický subjekt promlouvá celou sbírkou? Především je to láska, a protože láska mívá mnoho tváří, můžeme i písečné dítě vnímat v několika podobách, které se však neoddělitelně podílí na významu celku. Písečné dítě je milenkou, která nese silné erotické napětí formované motivy slunce, moře a písku a která přichází v čase, kdy už se žádné nové milostné sepětí nečeká:

„Už mě nebolelo / že brzy sejdu / Bavilo mě ztrácat // dávná já jména i místa / kde jsem byla šťastná / a proč // Svedla mě z cesty / stáhla z kůže / vrátila bdělé sny / a noční strach // jak nebudu / bez tebe // a zapomenu / tuůj smích hlas / i tooji toař“

Ve fragmentárních verších se skrývá velký příběh písečného dítěte, jež je i láskou cesty od předkonce k novému narození, která otvírá brány smířené samoty: „Už jsem nechtěla / nikoho živého / Jen psa a kotě / které jsem našla“ Narušována je osamocenosť a na prahu stáří tak subjekt získává nový rozměr – „Žasnu / a sladce se poddávám / svému jinému vlastnímu / toaru“ nebo dále: „Když se směješ / umím přeskočit hladovou zed' / chodit po laně / oypřavět život / jako otip“

Náhodné setkání je provázáno osudovým znamením sblížení, jež v sobě skrývají obě bytosti už od počátku. A jak vedle jiného napovídají rámcové básně sbírky, které pojí motiv ještě nenarozeného dítěte, pochází toto osudové předurčení již dávno z času před příchodem na tento svět: „To jsem ti láska psala / kolébaná / s nohama po kotníky / ve vodě // Sníla



jsem / jako se dýchá // Bylo mi patnáct / a tys ještě nebyla / na světě“ Milující v roli písečného dítěte je milované přítelkyní, ochranitelkou a zároveň ochraňovanou, čímž objevujeme další podobu písečného dítěte, které je touženým nenarozeným dítětem, přičemž subjekt matky a dítěte, dítěte a matky se plynule nahrazuje. „Chtěla bych tě teď držet / a houpat o klíně“ / pláčeš smíchem // Matka? Dítě?“

Vzájemné prostupování, prolínání dvou bytostí v sobě dominantně soustřeďuje právě přítomný okamžik, jenž je však obkličován trpkým vědomím konečnosti v budoucnosti: „Slunce ještě hřeje / ale mrazivý vítr / rve a sráží // očerejší léto / dnešní podzim // Za den / sahá do okna / holá ořeva // Jak křehké

jsou stěny / mezi bylo není / a jsem“ A zde se víc než jinde ve sbírkách Fischerové vytrácí Bůh. Strach z fyzického zániku stupňující se v předchozích knihách a vrcholící v Předkonci se v Písečném dítěti proměňuje ve strach o písečné dítě, za něj subjekt pocituje trvalou odpovědnost – „Věř mi / až tě opustím / pomínu i bránu lůna / i nadějně bardy // Nechci se znovu narodit // Jen si na Kristu vyprosím / abych tě alespoň proní dny / směla ještě chránit“

A čím vším tedy písečné dítě je a kolikerou ženou? Je láskou, pro niž se horizont naděje ve věčnost nahrazuje poutem k bližnímu, a jak tomu bývá ve verších Fischerové vždy, je láskou prožitou, proto také tak silnou.



Pavel Knot:

TO, CO SE SEM NEHODÍ: BOŽÍ MLÝNY JÉ JÉ NEDUHY

J. J. Neduha: *To, co se sem nehodí* (Maťa, 2002)

J. J. Neduha: *Boží mlýny* (Galén, 2008)

Se jménem Jaroslava Neduhu se můžeme v českém kulturním kontextu setkat už poměrně dlouhou dobu. Na pozadí české alternativní hudební scény byl jeho přínos již několikrát doceněn, a to nejen po roce 1989, ale i kontinuální přízní diváků od 70. let a také zvýšeným zájmem StB ve stejné době. Na svém kontě, ač od roku 1973 nelegální, má Neduhova skupina Extempore několik komponovaných celovečerních pořadů jako *Pohřeb funebráka*, *Azbestový guláš*, *Stehlík*, *Milá čtyř viselců* (mezi lety 1973–1976). Šlo o hudební pořady, které se místy blížily až k rockové opeře či operetě.

Písňová folkrocková tvorba, které se Neduha od 70. let s úspěchem věnuje, vyžaduje rozhodně menší náročnost na obsahovou, ale i formální stránku. Některé z těchto pořadů byly vystaveny pouze díky soudržnosti hudby či tematické soudržnosti, která narozdíl od psaného textu není tak přirozeně divácky vyžadována. Neduha je také autorem prózy, která vyšla pod názvem *To, co se sem nehodí* (1981) a kterou před sedmi lety znovu vydalo nakladatelství Maťa.

To, co se sem nehodí (1981) se do jisté míry dá pokládat za autobiografickou novelu, střídají se zde pasáže výrazně epické s lyrickými pasážemi zhuštěných a prozaizovaných pocitů svobodomyšlného a mladého člověka nuceného žít v kulturní šedi 70. let. Pokud tento útvar nazveme novelou, přirozeně bychom očekávali hlavní postavu, ale vyprávění je zde poměrně rozříštěné. Er-formální vypravěč začíná popisovat stereotypní život a následný alkoholismus mladé barové zpěvačky Markéty. Čtenář prochází stísněným prostorem jejího života, popis minimálních Markétiných možností, aby se ujistil, že s tou špetkou motivace, kterou Markéta má, je takové žití jedinou možnou variantou determinovanou bytím v totalitním systému. Její osobní prostor se jí rozpadá pod rukama: „*Měl už dávno vyhlédnutou a domluvenou jinou zpěvačku. [...] Zpěvačku nezkaženou barem a pitím.*“ (s. 17) V průběhu vyprávění se její životní prostor ještě zužuje - „*Sovět se rychle smrskne v hospodský stůl, na dvaatřicet loupežníků, nebo mihotavou obrazovku, stříbrné plátno, Zlatý voči, nebo Bulík na nos zavěšený a intenzíoně bulící.*“ (s. 19) -, a tak Markéta nachází východisko pouze v sebevraždě: „*Netušil, že její zoufalství je skutečně hluboké jako propast, do které se řítili ošechny její sny, iluze a ideály.*“ (s. 17) Poté se er-formální vypravěč bez zjevného důvodu mění na ich-formální, tedy jednu z postav ztotožnitelnou s autorem.

Vyprávění je poměrně přímočaré. Neskrývá příliš účel, kterým je explicitní obžaloba tehdejšího režimu. Patrně jazykem tehdejší mladé generace vytváří v příběhu černobílou dichotomii mladých, demotivovaných a společensky deklasovaných lidí

proti zbytku přizpůsobivší se společnosti. Těhotná Markéta, žijící ve světě, kam rozhodně nechce přivést svoje dítě, stojí v příběhu proti konformním rodinám s „vepřovými dětmi“ (s. 16) tiše žijících a mlčících lidí. Toto rozdělení akcentuje jasné hledisko tehdy mladého vypravěče a čtenáři tak poskytne fikční svět s vyhoceným hodnotovým systémem.

Dialogy a příběh působí často velice toporně, jsou vyprávěny opět různými vypravěči, a to bez zjevné příčiny jejich změny. Mísí se s pocitově vyhocenými intermezzy prezentovanými formou „výkřiku“ s narušenou syntaxí. Za těmito intermezzy podobnými plynoucím proudem pocitů je cítit opravdově rozhořčený pocit vypravěče: „*Protože neupřímná vulgárnost prochází netrestána, kdežto upřímný cit ano! Odstup! Lhostejnost. Farizejství. Pokrytectví.*“ (s. 34) Od „pouhého“ svědectví o době by mohla novela posunout sofistikovanejší narace, která by „novele“ poskytla koherentnější rozložení dramatických situací.

Po stručném přiblížení předchozího Neduhova prozaického počínu se pustíme do jeho druhé – tentokrát už opravdu, alespoň co se týká počtu postav – novely – *Boží mlýny*. Námětem tohoto „sledu událostí“, tvářícího se být novelou, bylo násilné vydrancování krypty rodu Abelů na Šumavě. Vypravěč je v závěru svého vyprávění přímým svědkem tohoto hrůzného činu. Událost ho zastihne při službě v československé armádě počátkem 50. let. Příhoda se zakládá na reálné situaci, kdy skupina vojáků na rozkaz svého velitele vyplenila hrobku a důsledným splněním úkolu prokázala svou oddanost „socialistické vlasti“, což je podle historických dokladů stálo život. Bohužel tento čin je pojat pouze jako epizoda zařazená nesouvisle na konec textu.

Proč se nejprve nezeptat, kdo je vypravěčem *Božích mlýnů*? Toto zamyšlení může poskytnout perspektivu pro bližší pohled na příběh. Hned po prvních řádcích lze vyčíst zklamání a znechucení, které známe v podobné formě již od vypravěče předchozího titulu *To, co se sem nehodí*. Na počátku je zachyceno jeho narození v roce 1933. Vypravěčovo hledisko je značně hodnotící a sám na sebe pohlíží jako na objekt, se kterým hýbou pouze dějiny. A tak je s ním také nakládáno. Jako s objektem až příliš lidsky pasivním. Pouze tato historicko-politická perspektiva poskytuje poměrně úzký pohled. Lze s přihlídnutím k účelu – ale tím se dost vzdalujeme něčemu, co by se mohlo nazývat imaginativní prózou – vyzdvihnout tuto dichotomii jedince vymezeného a zmítaného společností, jejími pravidly a morálním kodexem. Pokud půjdeme cestou, na níž se chceme shledat s plastickou postavou, která, jak ve společnosti, tak v textu, nebude jen sloužit svému účelu a dokáže popsat své peripetie šířeji, budeme zklamáni a budeme muset jít hledat jinam.

V době, kdy současná literatura vykazuje neustále modernější postupy, by se mohl zdát požadavek po zachování kompozice, dějového vyvážení a dramatické stavby celkem neoprávněný.

Ovšem každý autor se musí – pokud ne už snad s dílem – vyrovnat s jeho čtenářem, zvláště, vykazuje-li text jako svůj hlavní rys svědeckví o události. Takovýto čtenář bude patrně vyžadovat semknutější útvar a ne pouhé zařazení avizované historie na posledních několika málo stranách.

Vypravěč nás bez jakéhokoli řetězení a kauzality událostí přivádí životem dospívajícího chlapce až k znesvěcení hrobky Abelů. K činu, ke kterému je rozkazem Lidové armády donucen, a který mu, jak nás na oněch šesti stranách, které popisu věnuje, zásadně změní život. „Narodil jsem se před pětasedmdesáti lety, a že dosud žiji a píši tyto řádky, za to mohu děkovat jenom nekonečné Boží milosti.“ (s. 9) I tato konfesijní proklamace adresovaná Bohu napomáhá vytvořit patetickou mezeru, která zeje mezi tím, co pokládá vypravěč za důležité, a mezi tím, co opravdu popisuje před zobrazením tohoto hrůzného činu. Můžeme konstatovat, že tato událost na hlubší zpracování ještě čeká, protože děj před činem nesouvisí s morálním postojem hrdiny. Je pouze předehrou před „velkou bouří“. Pojetí hlavní postavy je tak široké a její možnost udělat se svým životem zásadní rozhodnutí navzdory historickým událostem je tak malá, že se dosavadní život hrdiny stává pouze sekundárním příběhem. Text před touto smutnou událostí vytváří jen nesouvztažný kontext.

Pokud se vzdálíme od událostí příběhu směrem k tématu, budeme potěšeni i z hlediska celkové soudržnosti. Hlavním tématem je totiž lidská zbabělost, nebo lépe řečeno vůle udělat zásadní zlom v běhu dějin. Jak jsem výše uvedl, postava sama o sobě smýšlí jako o pasivním objektu v proudu velkých událostí, což můžeme doložit častým používáním pasiva. Subjektem, který je nejčastěji žádán o čin a zásah, je Bůh: „ Tehdy jsi, Bože, zasáhnout měl! Svého seslat posla, srazit ho bleskem z piedestalu pýchy!“ (s. 9) I to pojetí, které odsunuje člověka na druhou kolej hned

za činy boží, by spíše odpovídalo rozpracování druhé části života postavy, a to po onom činu, který musí takto pojatá postava snášet.

Při popisu – záměrně nepoužiji slova příběh, které by onu kauzalitu vyžadovalo – se autor nevyhýbá ani floskulím a využívá lexika, které bylo pro tehdejší dobu typické, čímž ji poměrně plasticky „probouzí“. Tyto frazeologismy se nedobře snášejí s promluvou vypravěče využívajícího archaizujících přesmyček a patetického a rétorizujícího stylu: „Je to jak z čítanek, ale i veselý byl a nerozuměl jsem tomu, co na těch holkách má.“ (s. 14) Malý vypravěčský odstup mezi tématem a prostředky je více než patrný v kolidujících lexikálních plánech: „Cožpak si neuvědomují, že těmi zločiny, které páší těmi všemi zvěrstvy a zbytečnou krutostí velmi rychle ztratili sympatie, které k nim davy chovaly po vítězství nad fašismem? [...] „Cožpak to nebylo ozepětí lidstva proti ose zla?“ (s. 38)

Je třeba ocenit lidské gesto, které je za pokusem oživit takovýto příběh patrné a o kterém bychom se těžko dozvěděli dále než v regionálním, šumavském měřítku.

Autor stejně jako i v předchozí novele si nechává uzнат nárok na dramaticčnost a aktuálnost zasazením příběhu do reality, se kterou má v obou případech z pozice vypravěče problém se vyrovnat. Mnohdy apeluje na čtenářovu lidskost a soucit, když směšuje historickou závažnost s estetickými kvalitami. Hledisko svého alter-ega zachytil autor hned zpočátku: „ Co musím napsat, píši: potěšení malé! Snad tu trůzeň dostanu ven, až všechno bude na papíře.“ (s. 12) Na papír se tak dostala opravdu nemalá dávka trůzně: „ Pak ať se trápí čtenář – nebude-li to však barbar, tyran, který se úzkostem a trůzni mají cynicky smáti bude!“ (s. 12)



Drážďanská cena lyriky 2010

Drážďanská cena lyriky je vyhlašována každý druhý rok a v září 2010 bude udělena již poosmé. Cenu, která byla založena na podporu současné básnické tvorby a která je dotována částkou 5000 EUR, vypisuje primátor zemského hlavního města Drážďan.

Uchazeči z německy mluvících zemí a z České republiky mohou být navrženi nakladatelstvími, redakcemi literárních časopisů, autorskými svazy či literárními sdruženími. Vítány jsou i přihlášky jednotlivců!

Přihlášky do soutěže se přijímají do 30. září 2009.

Uchazeči zašlou minimálně 6 a nanejvýš 10 básní v pěti vyhotoveních psaných na stroji nebo na počítači a svoji stručnou bio-bibliografii s aktuální adresou. Autoři nesmí uvést své jméno, nýbrž si zvolí heslo, kterým všechny své texty označí.

Tříčlenná česká porota 1. kola vybere z českých návrhů až 5 autorů. Stejný počet autorů vyberou ze všech německojazyčných uchazečů tři němečtí porotci, a to do 1. 2. 2010. Nominovaní autoři postoupí do finále soutěže, které se uskuteční v rámci festivalu lyriky BARDINALE 2010 v Drážďanech. Zde budou před hlavní porotou a publikem prezentovat své příspěvky do soutěže.

Veškeré zaslané texty všech nominovaných uchazečů budou renomovanými literárními překladateli přeloženy do druhého jazyka, aby je hlavní porota (česko-německá) měla k dispozici. Obě poroty (1. a 2. kola soutěže) vybírají bez ohledu na osobu autora/autorky, tj. jména uchazečů se jim neoznamují. Každý uchazeč by měl být připraven a ochoten v případě své nominace předčítat v den předání ceny před publikem v Drážďanech. Přihlášky do soutěže o Drážďanskou cenu lyriky je třeba podat klasickou poštou (ne doporučeně!) do 30. září 2009 na adresu:

**DRESDNER LITERATURBÜRO e.V.,
ANTONSTRASSE 1, 01097 DRESDEN.
tel./fax: +49 351 804 50 87**

Upozornění!

Na přihlášky emailem nebo faxem nebude brán zřetel. Z kapacitních důvodů nemůžeme potvrzovat přijetí zásilky ani vyzvedávat doporučené zásilky na poště.

Poskytnuté rukopisy nebudeme zasílat zpět. Právní cesta je vyloučena.

Hesla nominovaných básníků budou zveřejněna 1. 2. 2010 na internetových stránkách Dresdner Literaturbüro (www.dresdner-literaturbuero.de) a Muzea Ericha Kästnera (www.erichkaestner-museum.de). Jméno vítěze bude zveřejněno po předání ceny na týchž internetových stránkách a také v tisku.

Vážení autoři, rádi bychom Vás touto cestou opět po roce pozvali k účasti na 11. ročníku festivalu

Den poezie,

který se bude letos konat od 9. do 23. listopadu 2009. K programu festivalu, jehož smyslem je oslavit roli poezie v našem životě a v české kulturní tradici, se každoročně připojuje víc a víc škol, knihoven, divadel, klubů, literárních kaváren, kulturních domů a organizací i jednotlivců. Každý pořádá během festivalu svůj vlastní program poetického charakteru pro veřejnost a pro lidi, kterým je poezie blízká.

Akci koordinuje a pořady akterů celostátně propaguje Společnost poezie. Zvykem bývá, že záznamy některých akcí točí Česká televize a Český rozhlas, akce si všímá většina předního tisku. V minulém roce probíhaly programy Dne poezie ve víc jak 50 městech a místech po celé naší republice. Více o Dnu poezie a o jeho jednotlivých uplynulých ročnících najdete pro inspiraci na <http://www.denpoezie.cz>

Podtitul letošního ročníku ponese téma "Virtuální svět".

Pokud se chcete ke Dnům poezie v tomto roce připojit, pošlete prosíme do 10. září 2009 na email denpoezie@basnici.cz

- 1) název svého pořadu + krátké info o programu a účinkujících
- 2) jméno a kontakt na organizátory
- 3) datum, místo a čas konání akce

Právě vychází nová kniha Milana Kozelky s názvem

BEZ ADRESY S DEŠTĚM V PATÁCH, EGONIÁŠOVO PROROCTVÍ

Vydavatel: gulu-gulu

Knihu lze objednat na mailové adrese: gulu-gulu@seznam.cz nebo ji koupit v Galerii Roxy/NoD, Dlouhá 33, Praha 1

Autorem titulní fotografie a kreseb je

Viki Shock

(*1975, dosud žije).

Více na www.vikishock.cz

Vydává: Občanské sdružení
Klubu přátel Psího vína

Šéfredaktor: Petr Štengl

Zástupce šéfredaktora: Jan Těsnohlídek ml.

Redaktoři: Kateřina Bolechová
Ondřej Buddeus
Ivo Harák
Norbert Holub
Milan Hrabal
Juraj Kalnický
Milan Libiger
Lukáš Neumann
Jan Novák

Adresa: Petr Štengl
Kovanecká 2107/8 | 190 00 Praha 9

E-mail: p.stengl@centrum.cz

Telefon: 603 201 837

Grafická úprava: Viktor Puci

Autor fotografií: Viki Shock

Tisk: Tiskárna Calamarus s.r.o

Distribuce: Kosmas

Předplatné: Kateřina Bolechová

e-mail: kacerice@centrum.cz

Registrační č. MK ČR: E 7981

Psí víno 48 vyšlo: 16. června 2009

Cena: 48 Kč

Uzávěrka příštího čísla: 21. srpna 2009

